

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Πάσα γη πατρίς.

Επίκτητου (Διατριβαί, III, κδ, 66)

Του κόσμου είμαι πολίτης,
πατρίδα έχω τη γη.

Κ. Παλαμά (Τα παράκαιρα)

ΕΤΟΣ 43ον

ΤΕΥΧΟΣ 234

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1998

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ: Κοντά στους δοκιμαζόμενους.	193
Αλήθειαι.	194
Άννας Μπέζαντ: Η ευτυχία ή η δυστυχία που θα σας λάχει, εξαρτιέται από την ευτυχία ή τη δυστυχία που εσείς έχετε δώσει σ' άλλους.	197
Βούδας: Ο Περφωτισμένος.	205
Αντρέ Μωρουά: Επιστολή προς τους νέους.	207
Οι παροιμίες διδάσκουν.	209
MACDONALD LADELL: Η υγεία του σώματος και η ψυχή.	211
Μία επιστολή του Θεοφίλου Καΐρη.	216
Σπύρου Σκιαδαρέση: Η μουσική αισθητική και ηθική των αρχαίων Ελλήνων.	217
Αρχίλοχος: Να μην πολυυπάσαι. Ποίημα.	221
Ανδρέα Λασκαράτου: Με οδήγησε η Αλήθεια.	221
Ομιλία Σπύρου Νάγου.	224
Παν. Δ. Αναγνώστου: Ένας δεκάλογος.	226
Ιωάννη Πολέμη: Καλώς! Ποίημα.	228
Ο όσιος Σεραφείμ του Σάροφ. Φιλοκαλία των Ρώσων Νηπτικών.	228
Αντώνιου Αδριανόπουλου: Οι κατηγορίες των ανθρώπων.	233
Νίκου Καζαντζάκη: Γιος του Θεού...	237
Όμραμ Αϊβανγώφ: Η θεία βοήθεια.	237
Χαρ. Μπάρακλι: Αυτοέλεγχος - Αυτοβελτίωση.	238
JOHN LOCKE: Περί ανεξιθρησκείας.	240
«Ο Χριστός ξανασταυρώνεται». Συνέντευξη με τον αιμνηστο συγγραφέα.	244
Στρατή Μυριβήλη: Η μοναξιά και η τέχνη.	247
Πρόγραμμα ομιλιών Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου - Μαρτίου στη Θ. Ε.	251
Περιεχόμενα έτους 1998	253

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Βουκουρεστίου 25 Κωδ. Ταχ. 106 71, Αθήνα Τηλ. 362.0702 - 361.0961

Μανέμεται δωρεάν εις τα μέλη

Ιδρυτής + ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ιδιοκτησία - Έκδοση: Θεοσοφική Εταιρεία εν Ελλάδι

Συντακτική Επιτροπή: Π. Αναγνωστόπουλος, Χ. Μπασιζλής, Θ. Κατούρης

Έτος 43ον Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1998, Τεύχος 234

Κοντά στους δοκιμαζόμενους...

Τον διάσημον Ινδού ποιητή Ραμλιντρανάθ Ταγκόρ (1861 - 1941)

Εδώ είναι το υποπόδιό Σου, Κύριε, κι' εκεί τα πόδια Σου ακουμπούν, εκεί που ζει ο πιο φτωχός, και ταπεινός κι' ο χαμένος.

Σα δοκιμάζω να σκύψω το κεφάλι μου μπροστά Σου, για να Σε προσκυνήσω, το μέτωπό μου δεν μπορεί να φθάσει ως τα βόθρη εκείνα, όπου τα πόδια Σου αναπαύονται ανάμεσα στους πιο πτωχούς, και ταπεινούς και τους χαμένους.

Η περιφάνεια ποτέ δε ξυγώνει εκεί όπου Σου περιπατείς με την περιβολή του ταπεινού, ανάμεσα στους φτωχούς κι' ασημένιους και τους χαμένους.

Η καρδιά μου ποτέ δε θα βρει το δρόμο της προς τα εκεί, όπου Σου κρατάς συντροφιά σ' εκείνους που μέινανε δίχως συντρόφους - τους φτωχούς, και ταπεινούς και τους χαμένους.

(Λυρικά Αφιερώματα, Αθήνα 1921, σελ. 15)

Λόγοι του Ιησού:

«Επείνασα γάρ και ουκ εδώκατέ μοι φαγείν, εδίψασα, και ουκ εποτίσατέ με, ξένος ήμην, και ου συνηγάγετέ με, γυμνός, και ου περιεβάλετέ με, ασθενής και εν φυλάκῃ, και ουκ επεσκέψασθέ με. Τότε αποκριθήσονται αὐτῷ και αὐτοὶ λέγοντες· Κύριε, πότε σε είδαμεν πεινῶντα ή διψῶντα ή ξένον ή γυμνόν ή ασθενή ή εν φυλάκῃ, και ου διηκονήσαμεν σοι;

Τότε αποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων· ἀμὴν λέγω υμῖν, εφ' ὅσον ουκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων των ἐλαχίστων, ουδέ ἐμοὶ ἐποιήσατε.

(Ματθαίου, κε, 42 - 46)

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Σε πολύ παλαιούς τόμους του λογοτεχνικού περιοδικού «Εστία», που κυκλοφορεί μέχρι σήμερα με τον τίτλο «Νέα Εστία», βρήκαμε σε ειδική στήλη και με τίτλο «Αλήθειαι» διάφορους σοφούς λόγους, χωρίς να αναφέρεται η προέλευσή τους. Από αυτούς επιλέξαμε τους ακόλουθους με τη γλώσσά της εποχής εκείνης.

Ο «Ιλιώδης»

Η δόξα είναι το τελευταίο πάθος, το οποίον απεχδύεται ο σοφός.

13/3/1883

Του δυστυχούς ανθρώπου το πρόσωπον είναι ιερόν.

6/3/1883

Ο αστήρ των μεγάλων ψυχών ανατέλλει, άμα δύσει ο ήλιος της ευτυχίας.

8/5/1883

Το να είσαι αγαθός και ουδέν πλέον, δεν είναι μέγα τι· πρέπει να είσαι και γενναίος ίνα αντεπεξέρχουσαι κατά των κακών και εμποδίζεις την επιζήτηση αυτών.

15/5/1883

Εάν τα καλά παραγγέλματα των σοφών ισοδυναμούν προς χείρα οδηγούσα ημάς προς τον σκολόν εις τον οποίον δέον να τείνωμεν, **τα καλά αυτών παραδείγματα** ισοδυναμούν προς πτέρυγας.

22/5/1883

Η δια της διδασκαλίας ηθικοποιήσις είναι η μακροτέρα οδός· το παράδειγμα την συντομεύει ενισχύον ημάς.

6/2/1883

Διάσημος Γάλλος ενεχάραξε επί της σφραγίδος του την επιγραφήν: «Φοβούμαι μόνον όσους αγαπώ». Και πράγματι εις τούτων μόνον τα βέλη είναι προσιτή και τρωτή η καρδιά.

12/3/1878

Ο άνθρωπος ουδέποτε πρέπει να εντρέπεται να ομολογή την πλάνην του· διότι η ομολογία ότι επλανηθή δηλοί ότι εγένετο σοφώτερος όσον ήτο πρότερον.

7/11/1882

Όταν η ευτυχία αρχίση να σου μειδιά, μη λησμονής τον καλόν σου φίλον των δυστυχών ημερών.

22/5/1883

Πόσας λύπας παρέσχον ημίν δυστυχία μη επελθούσα!

20/3/1883

Η μουσική είναι ψυχή νοσταλγούσα. Πατρίς αυτής είναι ο ουρανός.

24/7/1883

Πολλοί άνθρωποι φροντίζουν μεν περί της υπολήψεώς των, ελάχιστοι όμως περί της συνειδήσεώς των.

10/1/1883

Ουδέν μέγα κατορθούται ταχέως· τούτο είναι νόμος της φύσεως.

30/11/1883

Δια της λυδίας λίθου δοκιμάζεται ο χρυσός, διά του χρυσού δε δοκιμάζεται ο άνθρωπος.

10/9/1882

Η εργασία συνεπάγεται την αμοιβήν αυτής, απομονούσα ημάς του κόσμου και ημών αυτών· οφείλομεν δε να αγαπώμεν και να ευλογώμεν αυτήν, έστω και μόνον διά την γαλήνην της οποίας είναι πρόξενος.

18/7/1882

Δύο τινά απομακρύνουν αφ' ημών τους φίλους· η ευτυχία των, η μη έχουσα την χρείαν ημών, και η δυστυχία μας η οποία δυνατόν να έχει την ανάγκην αυτών.

8/6/1880

Συμβαίνει εις τους ανθρώπους των γραμμάτων ό,τι και εις τους στάχυς· κενοί μεν όντες αίρουνσιν υψηλά την κεφαλήν, μεστοί δε ταπεινούσιν αυτήν.

28/11/1882

Ουδέν ἄλλο εἶναι ἡ ἀρετὴ, παρὰ εσωτερικόν κάλλος.

21/11/1882

Το κακόν χαράσσεται ἐπὶ λίθου, το καλόν ἐπὶ ἁμμου.
(Αναφέρεται ὡς γερμανικὴ παροιμία)

18/9/1877

Ἡ γαλήνη δίδει ἀξιοπρέπειαν.

29/1/1889

Μετά των ἀδιαφόρων ομιλεῖ περί ἀδιαφόρων· τουτο απαιτεῖ ὁ νόμος τῆς ἀρμονίας.

12/2/1889

Ἡ γυνή του Λωτ, στραφεῖσα πρὸς τα οπίσω, μετεβλήθη εἰς στήλην ἁλατος. Ὠραία συμβολικὴ παράστασις! Ὅταν τις ἐν τῷ βίῳ στρέφεται πρὸς τα οπίσω καὶ ἀποβλέπῃ πρὸς το παρελθόν, μεταβάλλεται εἰς στήλην ἁλατος. Ουδέν δυνατὸν νὰ πράξῃ πλέον.

19/3/1889

Ὁ χειρότερος δούλος δὲν εἶναι ὁ υποτασσόμενος εἰς δεσπότην, ἀλλ' υποκείμενος εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ αμάρτιαν, τὸν ἴδιον ἐγωισμόν καὶ τὴν ἰδίαν πονηρίαν.

8/4/1884

Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος εἶναι τὸ μόνον πράγμα, διὰ το οποίον οὐδέποτε μεταμελόμεθα.

8/3/187

Ὡς ὁ ἥλιος δὲν ἀναμένει δεήσεις καὶ χολαζίες ὅπως ἀνατελλῇ, ἀλλὰ λάμπει αἰφνης καὶ ζωογονεῖ πάντας, καὶ ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ προσδοκῶμεν χειροκροτήματα καὶ ἐπαίνους ὅπως πράξωμεν το ἀγαθόν· αυθορμητῶς πρέπει καὶ διαχέωμεν τὴν εὐποιάν καὶ θὰ καταστῶμεν ἀγαπητοὶ ὡς ὁ ἥλιος.

9/4/1887

Η ευτυχία ή η δυστυχία που θα σας λάχει, εξαρτάται από την ευτυχία ή τη δυστυχία που εσείς έχετε δώσει σ' άλλους

*Της αξιολογής συγγραφέας και θεόσοφου Άννας Μπέζαντ
(1847- 1933)*

Σύμφωνα με το πώς θα φερόσθε στους άλλους θάχετε αντίδραση ίδια με τη δική σας ζωή. Τούτος ο νόμος εξηγεί μια σειρά προβλήματα της ζωής.

Βλέπουμε συχνά νάχουνε κακό χαρακτήρα άνθρωποι που ζούνε μέσα στην πολυτέλεια και αναρωτιόμαστε: «Πώς γίνεται να κολλυμπάει στα πλούτη τούτος ο άνθρωπος πούχει τόσο εγωιστικό και δυσάρεστο χαρακτήρα;» Η αρετή δε φέρνει πλούτη... Υποθέστε πως κάποιος κάνει μια φιλανθρωπία, χαρίσει ένα μεγάλο χρηματικό ποσό, όπως κάνουνε γενικά στην Αγγλία και στην Αμερική, όπου συχνά μια προσωπικότητα χαρίζει στο Δήμο ένα ολόκληρο πάρκο ή κάποιο πολύ μεγάλο ποσό για να χτιστή ένα νοσοκομείο. Αυτό δεν γίνεται πάντα γιατί ο δωρητής ενδιαφέρεται για τους φτωχούς, αλλά γιατί ελπίζει πως μ' αυτό θα κερδίσει κάποιον τίτλο, στην Αγγλία να γίνει βαρώνος ή κόμητας, εδώ στις Ινδίες να γίνει βασιλιάς ή Χαν Μπαχαντούρ.

Τι ακριβώς έκανε τούτος ο άνθρωπος και ποιο θάνα το αποτέλεσμα της πράξης του; Τούτη την πράξη του τηνε χαρήκανε κάμποσοι φτωχοί. Το πάρκο καλωσορίστηκε από μεριζές χιλιάδες φτωχοίς, στο νοσοκομείο καττάχτηκαν χιλιάδες άρρωστοι. Τούτες οι φιλανθρωπικές πράξεις θάχουνε τη συγχρομδή τους, που θα παρουσιαστή σε μορφή φυσικού περιγυρου που θα του προσφέρνει καλοπέραση, πλούτη, πολυτέλεια. Ο άνθρωπος αυτός προσφέρει καλοπέραση, πλούτη, πολυτέλεια. Ο άνθρωπος αυτός συγχρομίζει ό,τι έσπειρε. Όπως άμα σπείρεις ρύζι, ρύζι θα συγχρομίσεις, έτσι κι όταν σπείρεις καλοπέραση, καλοπέραση θα συγχρομίσεις. Θα μου πείτε όμως: «Μα αυτός δεν έκανε τούτες τις πράξεις με τον ειδικό σκοπό να δημιουργήσει ευτυχία; οδηγήθηκε από ζήνητρο συμπεφροντολογικό, από κέρδος προσωπικό. Τί λύση θα δοθή στο ζήτημα; Πώς θα ξεπληρωθή το Κάρμα Του;»

Θα ξεπληρωθή μέσα στο χαρακτήρα του. Στην ακόλουθη ενσάρκωση του ένας τέτοιος άνθρωπος θα είν' εγωιστής, δηλαδή δυστυχι-

σμένος, μόλη την καλοπέραση και το λούσο που θα τονε περιτριγυρίζουν. Τούτο φαίνεται παράξενο, το νάχει καλοπέραση και πολυτέλεια και νάχει και χαρακτήρα τόσο λίγο αξιοζήλευτο, όμως ο νόμος εφαρμόστηκε, η Φύση πλήρωσε τη φυσική ευχαρίστηση που έδωσε ο άνθρωπος με μια φυσική ευχαρίστηση, και το εγωϊστικό αίσθημα που είχε του ξαναγύρισε στον εγωϊστικό χαρακτήρα του που τον κάνει δυστυχισμένο ακόμα και μέσα στην πολυτέλειά του.

Κάθε νόμος ενεργεί σύμφωνα με τις δικές του τις γραμμές, με τις αναπόφευκτες συνέπειες που είναι σ' αυτές προσκολλημένες. Τίποτα δεν ξεχνιέται, τίποτα δε συχωριέται. Κι όλοι τούτοι οι τρόποι, που μ' αυτούς εφαρμόζεται το Κάρμα, εξηγούνε όλα τα παράξενα που βλέπουμε στην ανθρώπινη ζωή.

Νιώστε καλά τούτους τους τρεις νόμους και τότε θα ιδείτε πως εφαρμόζοντάς τους θα μπορέσετε να γίνετε κυρίαρχοι του πεπρωμένου σας. **Με την σκέψη δημιουργείτε το χαρακτήρα σας. Με τον πόθο δημιουργείτε τις ευκαιρίες που θα σας βοηθήσουν ν' αποκτήσετε τ' αντικείμενα πούχετε στο μάτι. Η ευτυχία σας η φυσική, η νοητική κ' η ηθική εξαρτιούνται από τη φυσική, τη νοητική και την ηθική ευτυχία που θα δώσετε γύρω σας.**

Αφού υπάρχουνε τούτοι οι νόμοι κι ως ένα βαθμό και ο τρόπος που μπορούμε να τους εφαρμόσουμε, ας τους μελετήσουμε ακόμα βαθύτερα για να μπορέσουμε ν' αντιμετωπίσουμε μερικές δυσκολίες που ξεπετιούνται ακόμα στο πνεύμα μας και γίνονται εμπόδια στην πλήρη κατανόηση τούτης της θεωρίας. Όλοι αυτοί οι πόθοι, όλες τούτες οι σκέψεις, όλες αυτές οι πράξεις ανακατωμένες και μπλεγμένες αναμεταξύ τους γάνουν, εννοείται, ένα πολύπλοκο φάδι. Πώς θα καταφέρουμε να δούμε πώς τα περασμένα επηρεάζουνε τα τωρινά και πώς τούτες οι αρχές μπορούν να μας βοηθήσουν να διευθύνουμε τη διαγωγή μας σε σοφότερο δρόμο; Αν ξέρουμε μόνο αόριστα κι όχι στην εντέλεια το Νόμο, κινδυνεύουμε ν' αποκτήσουμε μια τάση στην αδράνεια, να λέμε δηλαδή: «Ω! αυτό είναι το Κάρμα μου» κ' έτσι να μοιάζουμε με τον αμαθή που στέκει γάτω γάτω στη σκάλα και λέει: "αφού ο νόμος της βαρύτητας με τραβάει κατά το κέντρο της γης δε μπορώ ν' ανέβω".

Η επιπόλαια γνώση του Κάρμα στάθηκε για πολλούς ινδούς αιτία ηθικής παραλυσης. Αντί να νιώσουνε πως το Κάρμα δεν είναι νόμος που αναγκάζει, αλλά που βοηθάει, αφίνοντα στην αδράνεια γιατί φαντάζονται πως δε μπορούν να γάνουν τίποτα γιατί αυτό θάταν αντίθετο στο Κάρμα... Θυμηθήτε πως ο Γιουντισθήρας πήγε να ιδεί το Βχίσμα, τον Κύριο τον Ντάρμα, για να τονε ρωτήσει... Ο

Βχίσμας άρχισε μια μεγάλη αποδεικτική συζήτηση που τ' απόδειξε πως το Κάρμα ήτανε οι περασμένες σκέψεις, οι πράξεις και οι πόθοι. Αφού τούδειξε ίνες κανάβι που κάνουν το σχοινί του Κάρμα, τέλειωσε λέγοντας πως η προσπάθεια είναι σπουδαιότερη από το πεπρωμένο. Πώς μπορεί να είν' έτσι, αφού υπάρχουνε πίσω μας τόσες ζωές; Πώς μπορεί να είναι η προσπάθεια σπουδαιότερη από το πεπρωμένο αφού εμείς γεννήσαμε όλα περασμένα τόσες αιτίες αναρίθμητες που τώρα πρέπει να συγχομίσουμε τ' αποτελέσματά τους; Ας εξετάσουμε τούτη τη θεωρία περιορίζοντάς την στ' αποτελέσματα της δράσης μας μιας μονάχα μέρας.

Σα βραδυνάσει αναλογιστε ίτε τις σκέψεις που κάνατε όλη την ημέρα και παρατηρήστε τη φύση τους. Χωρίς αμφιβολία θάτανε πολύ ανακατωμένες: άλλες θάτανε καλές κι άλλες κακές ή κι άχρωμες. Το αποτέλεσμα θάτανε τέτοιο που η ξυγαριά πολύ λίγο θα γέρνει κατά το καλό ή κατά το κακό. Κάνετε το ίδιο και για τους πόθους σας: και τούτοι θάτανε πολύ ανακατωμένοι, μερικοί αρετά ευγενικοί και ανιψωμένοι, κι άλλοι τιποτένιοι κι άλλοι θάχανε πολύ χοντροκοπιά. Η δύναμη όμως όλων τούτων των πόθων δεν ενεργεί σε μια μόνο και την ίδια διεύθυνση. Το ίδιο γίνεται με τις πράξεις σας, άλλες έφεραν ευτυχία σε μερικά πρόσωπα κι άλλες ήτανε κακόβουλες, έτσι που στο τέλος υπάρχει ισοζύγιο στα δυο μέρη(...)

Στα περασμένα σκεφτήκατε, επιθυμήσατε, ενεργήσατε και τώρα άλλες από τούτες τις σκέψεις, τις επιθυμίες και τις πράξεις σας είναι για το καλό σας κι άλλες σας είναι αντίθετες(...)

Υπάρχουνε βέβαια περιπτώσεις που βροίσκεται συγγεντωμένο στο τάσι (της ξυγαριάς) τόσο πολύ κακό Κάρμα, ώστε οι τωρινές σας προσπάθειες να μην είναι αρετές για να το ανασηλώσουν. Σε μια τέτοια περίπτωση κείνος που καταλαβαίνει το Κάρμα πρέπει να πολεμήσει μ' όλη του τη δύναμη ενάντια στο κακό, για να λιγοστέψει την επίδραση των περασμένων... κι έτσι να τηνε λιγοστέψει στα μελλούμενα.

Πάρτε παράδειγμα άνθρωπο που σε μιαν άλλη ύπαρξη του επιθυμούσε πάντα πράγματα που δεν του ανήκανε κι' έτσι έχει στην τωρινή ζωή του δυνατή τάση στην κλεισιά. Υποθέστε τώρα πως αυτός αφίνεται σε τούτη την τάση όταν του παρουσιάζεται με τη μορφή ζωηρής επιθυμίας. Πρέπει τάχα να υποχωρήσει και να πει "δε μπορώ να εμποδίσω τον εαυτό μου να κλέψει" Όχι πρέπει να πολεμήσει ως το τέλος με όλη τη δύναμη της αντίστασης που έχει. Μπορεί καμιά φορά να λαθέψει και να ξαναπέσει στο κρίμα του, κάθε όμως προσπάθεια που έκανε ενάντια σ' αυτό θα λιγοστεύει

στα μελλούμενα τη δύναμη του κακού. Μπορεί να λαθέψει σήμερα, αύριο όμως θα θριαμβέψει. Το μάθημα που βγαίνει από τη γνώση του Κάρμα είναι τέτοιο, που όποιος και νάναι ο πειρασμός που παθαίνουμε, έχουμε χρέος να τονε πολεμάμε όσπου να εξαντληθούμε στην εντέλεια όλες οι δυνάμεις μας. Οι άνθρωποι που δεν ξέρουνε καθόλου τις προηγουμένους προσπάθειές σας θα κρίνουμε χωρίς άλλο ανστηρά το τελευταίο λάθος που κάματε, μα ο νόμος του Κάρμα κατάγραφε τούτες σας τις προσπάθειες στο ενεργητικό σας μέσα στο καθολικό του.

Ας πάρουμε μια άλλη περίπτωση, που άκουσα να μιλούνε γι' αυτήν συχνά, περίπτωση όπου το Κάρμα εφαρμόζεται με κακόν τρόπο, και στην Ανατολή και στη Δύση, από ανθρώπους που μόνο ξόφαρασα το πήρανε και που δεν έχουνε νιώσει τον τρόπο της δράσης του. Σαν ιδούνε κάποιον άρρωστο ή στεναχωρημένο τους φτάνει να λένε: "Είναι το Κάρμα του", γιατί να το γε βοηθήσω; Βρίσκονται γύρω μας κάθε είδος κακά και βάσανα που είναι βέβαια αποτελέσματα του Κάρμα, αυτό όμως δεν είναι λόγος να μας κάνει να μη βοηθάμε. Οι κακές σκέψεις, οι κακές επιθυμίες, οι κακές πράξεις γεννήσανε τα βάσανα, αυτό όμως δε θα πει πως εμείς πρέπει να μην κάνουμε καλές σκέψεις, αξιέπαινες επιθυμίες ευγενικές, πράξεις που θα κάνουμε τα βάσανα να γίνουνε χαρά(...)

Αν δεν το κάνετε αυτό δημιουργείτε για τον εαυτό σας τέτοιο Κάρμα που θα δημιουργήσει γύρω σας γενό τότε που θάχετε ανάγκη από βοήθεια. Όταν κάποιος άνθρωπος σας παρουσιάζει τα βάσανά του δεν πρέπει να τον λέτε πως άξιζε να τα πάθει γιατί έκανε σφάλματα που τα πληρώνει τώρα, αλλά χρέος έχετε να τονε βοηθήσετε. Είν' αλήθεια πως η θεϊκή δικαιοσύνη κυβερνάει τον κόσμο και δε γίνεται να υποφέρει κανείς αν δεν το αξίζει. Εμείς όμως που είμαστε τυγλοί ας αφίσουμε τη φροντίδα για την εφαρμογή του φυσικού νόμου που επιβάλλει τα βάσανα στα χέρια του Θεού που διευθύνει τον Κόσμο. Αφίστε το σκήπτρο της δικαιοσύνης στο Θεό γιατί Αυτός μόνο ξέρει να το μεταχειριστή με το σωστό τρόπο, και σεις νάσαστε για τους δύστηχους μόνο οι μαντατοφόροι της αγάπης και της σπλαχνισσύνης του Θεού. Μάθετε πως αν ο νόμος απαιτεί να υποφέρει κάποιος άνθρωπος, ότι κι αν κάνετε για να τονε γλυτώσετε θάναυ ανώφελο, απ' την άλλη όμως τη μεριά είναι πιθανότατο νάσαστε εσείς αυτοί που έχουνε προσορισμό να τον ανακουφίσουν, από καριμκό σύνδεσμο που μπορεί νάχετε μ' αυτόν. Θ' αρηγήτε να γίνετε εκτελεστής του νόμου που βάζει στο δρόμο σας τούτον το δυστηχημένο για να τονε βοηθήσετε. Το να

παίρνουμε πρόφαση νόμο που δεν τον καλονιώθουμε για να δικαιολογήσουμε την ανωχηρότητά μας, τον εγωισμό μας, την αδιαφορία μας είναι σα να βλαστημάμε τη δικαιοσύνη και να μεγαλώνουμε' έτσι μ' ένα ακόμα σφάλμα το σύνολο των σφαλμάτων ποίχουμε καμωμένα. Σαν σημάν' η ώρα της ανταπόδοσης και των βασιάνων, όποιος εβλαστήμησ' έτσι, δε θα δει χέρι ν' απλώνεται για να τον βοηθήσει. Τέτοιο Κάριμα σας περιμένει αν δεν έχετε σιμπόνια για το δύστυχο τον αδελφό σας.

Τούτο το λάθος γίνεται γιατί ο νόμος δεν έχει κατανοηθή σωστά και για τούτο αυτοί που λαθεύουνε, λαθεύουνε γιατί δεν ξέρουνε με ποιον τρόπο λειτουργεί. Αν είναι μέσα στο Κάριμα ενός ανθρώπου να πάθει κάτι τι εις δε μπορείτε να αποδιώξετε το πάθημά του. Η φύση δε χρειάζεται διόλου τη βοήθειά σας για να εξασφαλίσει την λειτουργία των νόμων της. Αφίστε λοιπόν το νόμο να λειτουργήσει ελεύθερα, αυτό όμως δε θα πει ότι το δικό σας χρέος βοιάζει' έξω από την πράξη. Η ενέργεια και η βοήθεια είναι πάντα δυνατές, όσο κι αν πρέπει να λογαριάζουμε το νόμο. Αν το Κάριμα αυτών που θέλουμε να βοηθήσουμε εξουδετερώνει τις προσπάθειές μας δε μας μένει άλλο να κάνουμε παύα να υποταχτούμε(...)

Πρέπει λοιπόν κανείς και να ξέρει το νόμο (του Κάριμα) στην εντέλεια και ακόμα και να μάθει να τον εφαρμόζει(...)

Πάρτε, π.χ. το παιδί που ο θάνατος το χώρισε από τους γονιούς του. Το σημερινό παράδειγμα δε θάνα ένα μικρό παιδί, θάνα ένας νεαρός, ένα μοναχοπαιδί που πέθανε άξαφνα σε ηλικία 17 - 18 χρόνων. Απελπισμένοι οι γονιοί του ήρθαν να με βρουνε για να μου πούνε: "Μπορείτε να μας εξηγήσετε πώς γίνεται ν' αφήνει το Κάριμα παιδιά δυστυχισμένα σε φτωχούς γονιούς, που δεν τ' αγαπούνε καθόλου και που μόλις και μπορούνε να τα φροντίσουνε, ενώ εμάς μας εχώρισε από το παιδί μας που το λατρεύαμε και μπορούσαμε να του δώσουμε όλα τ' αγαθά της ζωής;

Τέτοιες ερωτήσεις γίνονται πολλές, και για ν' απαντήσω σ' αυτήν που σας ανέφερα χρειάστηκε να ζητάξω στα περιωμένα και να ψάξω βάθω γιατί το Κάριμα τους χτυπούσε έτσι, με τούτον το θλιβερό τρόπο. Λοιπόν αυτοί, σε μια προηγουμένη ενσάρκωσή τους ήτανε αντρόγνιο και από το γάμο τους γεννηθήκανε τρία παιδιά. Ο αδελφός του ενός από τους δυο πέθανε και άφισε ορφανό παιδί που δεν είχε άλλον στον κόσμο εξόν απ' αυτόν το θείο κι απ' αυτήν τη θεία του. Ήταν αδύνατο ν' αφήσουν το παιδί αβοήθητο γιατί αυτό θάταν απάνθρωπο, και γι' αυτό το πήρανε κοντά τους. Αντί όμως νάνα καλοί μαζί του το κάνανε υπηρέτη τους, το καζότρεφαν και το

μεταχειριστήκανε σκληρά, κι' έτσι τ' αρφανό το δύστυχο πέθανε ζοντά στα 17 ή 18 χρόνια του, με σπαραγμένη την καρδιά από την κακομεταχείριση μόλη τη δίψα του για τρυφερότητα που τούφερνε η ιδιουσυνγρασία του η στοργική. Λοιπόν αυτός ο ίδιος τους ξανάρθε σα μοναχοπαίδι, και σ' αυτόν είχαν ακουμπήσει όλες τις ελπίδες τους, έχοντάς του δώσει όλην την αγάπη τους. Το Κάριμα τους τον άρπαξε ακριβώς στην ίδια ηλικία που είχε πεθάνει στην προηγούμενη ενσάρκωσή του, και πίσω του το σπιτιζό έμειν' έρημο.

Έτσι ενεργεί το Κάριμα και κανένας δε μπορεί να του ξεφύγει. Η Φύση δε σχωρνάει, όμως με τη γνώση να θριαμβέψετε μια μέρα σα θάχετε μάθει να ισοφαρίζετε τη μια δύναμη με την άλλη, να εξουδετερώνετε το κακό που κάνετε στα περασμένα με το καλό που κάνετε τώρα, σε τούτη σας τη ζωή.

Μελετώντας έτσι τον τρόπο που ενεργεί ο νόμος θα καταλήξετε σιγά - σιγά ν' αντιμετωπίζετε τη ζωή από μιαν άποψη αληθινά επιστημονική. **Δε θα παραπονιόσαστε πια, γιατί θα ξέρετε ότι σεις είσαστε οι δημιουργοί του πεπρωμένου σας, εσείς δημιουργείτε και τα βάσανα και τις χαρές σας.** Ο επιστήμονας που παθαίνει μιαν αποτυχία στα πειράματά του μόνο με τον εαυτό του τα βάζει και όχι με τη φύση, γιατί ξέρει πως θα πετύχαινε αν αυτός είχε τοποθετήσει τα όργανά του όπως έπρεπε, γιατί η Φύση δε μας ξεγελάει ποτέ. Αν το πείραμα δεν τούδωσε κείμενο που περιέμενε, ξέρει πως το λάθος είναι δικό του και ψάχνει νάβρει την αιτία του.

Έτσι κι' η γνώση του Κάριμα μπορεί να επηρεάσει τη διαγωγή μας. Μπορεί να μην ξέρουμε πάντα γιατί γίνεται ένα ορισμένο περιστατικό, ξέρουμε όμως ότι το περιστατικό δεν ξεπετιέται χωρίς λόγο κι ούτε χωρίς αιτία και αμέσως θα πάρουμε τα μέτρα μας ώστε ν' αντιμετωπίσουμε όσο μπορούμε τ' αποτελέσματα των περασμένων μας, κι έτσι να βγάλουμε από τα τωρινά μας βάσανα μάθημα που θα μας βάλει σε θέση να ετοιμάσουμε ένα ευνοϊκότερο μέλλοντικό πεπρωμένο.

Μα θα μου πείτε: «Τούτο το Κάριμα είναι πολύπλοκο φιλοσοφικό πρόβλημα και δε μπορείτε να το κάνετε προστό στις μάξεις. Στις Ινδίες αυτό δεν είναι ακατόρθωτο αφού και ο τελευταίος χωριάτης που θα τονε δείτε να δουλεύει στα χωράφια, θα σας πει με απλά λόγια τι είναι Κάριμα. Ξέρει πως αυτός την έχανε τέτοια πούναι τη σημερινή του τη ζωή, και πως τώρα ετοιμάζει την μελλοντική ζωή του. Μια μέρα κουβεντιάζανε για το Κάριμα ένας Ινδός κι' ένας Άγγλος, και ο Άγγλος έφτασε να πει: "Ο λαός δε θα μπορέσει να το καταλάβει γιατί αυτό δεν είναι πράμα για τον αμόρφωτο". Τη

στιγμήν εκείνη περνούσανε κοντά σε κάποιο σπίτι όπου δούλευαν εργάτες και χτίστες. Ο Ινδός λέει τότε στον Άγγλο: "Ρώτησε έναν απ' αυτούς: "Γιατί είσαστε τούτο πούσαστε κ' εγώ είμαι τούτο πούμαι;" - " Δε θ' απαντήσει". "Δεν πειράζει, ρώτα τον". Ζήγωσε λοιπόν ο Άγγλος έναν εργάτη και τον ρώτησε: "Πώς γίνεται νάμαι εγώ πλούσιος κι ανεξάρτητος, και συ νάσαι αναγκασμένος να δουλεύεις μ' αυτή τη ξέστη τη φοβερή;" "Γιατί", απάντησ' ο εργάτης, «στα περασμένα εσείς κερδίζατε την κατάσταση που έχετε σήμερα και εγώ τη δική μου. Αν φέρνουμαι καλά σε τούτη τη ζωή θάμαι κι ευτυχισμένος στη μελλοντική ζωή μου, κι αν εσείς συμπεριφερόνστε κακά σε τούτη τη ζωή σας, στη νέα σας ενσάρκωση θάσαστε πτωχός και δυστυχισμένος".

Σύμφωνα με τη γνώμη τούτου του απλού εργάτη, το Κάρμα κανονίζει τη ζωή και την εργασία του ανθρώπου. Δε θα μπορούσε φυσικά να σας μιλήσει όπως σας μίλησα, που μεταχειριστήκα όρους και επιχειρήματα φιλοσοφικά, ήξερε όμως τις γενικές αρχές και σύμφωνα μ' αυτές κανόνιζε τη ζωή του. Δεν ήξερε καθόλου τις επιστημονικές βεβαιώσεις για τούτο το ζήτημα ήξερε όμως ότι τ' αποτελέσματα της διαγωγής έχουν την επίδρασή τους στις διαδοχικές ζωές που έχει να ζήσει ο άνθρωπος. Τίποτα δεν διευθύνει τόσο τέλεια την ανθρώπινη ζωή όσο τούτος ο νόμος του Κάρμα. . Είν' αλήθεια πως σας είπα όπ' ο νόμος του Κάρμα, όταν δεν τον κατανοούμε στην εντέλεια, συχνά παραλύει τις προσπάθειες. Όμως για να διορθώσουμε τούτο το άτομο δεν πρέπει να καταστρέψουμε ζεϊνή τη γνώση που μπορεί νάχουμε για το Κάρμα όσο λίγη κι αν είναι. αντίθετα πρέπει να την αναπτύξουμε και να ιδούμε πως αυτός μας ωθεί στην πράξη και μας δίνει και τη δύναμη.

Είναι μια δυσκολία σχετική με την επιθυμία που πρέπει να την προσέξουμε πολύ. Σύμφωνα με όσα σας είπα φαίνεται πως η επιθυμία είναι υποταγμένη στον έλεγχο μας. Πώς εμείς θα εκτιμήσουμε την αξία της κάθε επιθυμίας μας και θα διαλέξουμε τα πράγματα που είναι σωστό να είναι δικά μας; Πώς θα διαλέξουμε την τύχη μας; Πώς να επιθυμούμε ό,τι δε μας αρέσει και να αποστρεφόμεστε ό,τι μας αρέσει; Δε μπορείτε να αλλάξετε αμέσως μια επιθυμία με μιαν άλλη, δε μπορείτε να νικήσετε μια επιθυμία με μιαν άλλη; κι όμως αδύναμοι δεν είσαστε.

Η κάθε ενεργητικότητα αποτελείται από τρία πράγματα.

Την επιθυμία

Τη σχέση

Την πράξη.

Το ξαναλέω ακόμα μια φορά, απ' αυτά τα τρία η σκέψη θα σας βοηθήσει. Θα παρατηρήσετε ότι αφίνοντας ελεύθερες μερικές επιθυμίες σας δε θα καταλήξετε μ' αυτές σε αποτελέσματα που να σας δίνουν ικανοποίηση. Θα παρατηρήσετε πως οι φυσικές επιθυμίες σας, όπως η τάση να καλοτρώτε και να καλοπίνετε, είναι πάρα πολύ έντονες και θα αντιληφθήτε πως δε μπορείτε να τις σβήσετε αμέσως, αλλά ότι μπορείτε να τις τροποποιήσετε με τη σκέψη. Μελετήστε τον εαυτό σας και ψάξτε να βρήτε ποιες επιθυμίες σας τραβούνε περισσότερο και μπορούν να σας κάνουν να υποφέρετε. Ας πάρουμε παράδειγμα τη λαιμαργία. Σας αρέσουνε τα φαγιά τα ντελικάτα και τρώτε περισσότερο από όσο πρέπει.

Λοιπόν πείτε στον εαυτό σας, όχι την ώρα που ικανοποιείτε την επιθυμία σας, αλλά όταν είσατε ήρεμοι και μπορείτε να σκεφτήτε: "Τί θα γίνει αν αφίνω πάντα ελεύθερη τη λαιμαργία μου; Θα καταλήξω σιγά - σιγά χοντρός και αδύναμος, θα χαλάσω το στομάχι μου και θ' αρρωστήσω. Πρέπει λοιπόν νά τηνε πνίξω τούτη την επιθυμία γιατί σε κάμποσο καιρό θα μου φέρει βάσανα". Απ' την ίδια τη στιγμή που κάνετε τούτη τη σκέψη, αρχίζετε κι όλα να βάζετε φρένο στην επιθυμία σας. Αμα λογαριάσετε με το νου σας τα καταστρεπτικά αποτελέσματα που θάχει το ελάττωμά σας θα το συχαθήτε και θα πάρετε μόνος σας την απόφαση να μην κάνετε εκείνο που σας σπρώχνει να κάνετε μια περαστική επιθυμία που μπορεί να γεμίσει βάσανα τη ζωή σας ολόκληρη. Να λοιπόν πώς μπορείτε να κυριαρχήσετε με τη σκέψη την επιθυμία και να τηνε μεταμορφώσετε(...)

Απ' όλα αυτά βγαίνει το αναγκαστικό συμπέρασμα ότι η ζωή σας από δω κι εμπρός δε θάναι πια άδεια και επιφανειακή, ότι - αντίθετα - η σκέψη και ο συλλογισμός θα τηνε κυριαρχούνε, κι αυτήνε και το κάθε κακό συναίσθημα. Και σεις όλοι, άντρες και γυναίκες, όλοι σεις οι άνθρωποι, δε μπορείτε να ζητε σαν τα χτήνη που τα σπρώχνουνε τα πάθη και οι επιθυμίες, χωρίς να σας ενδιαφέρουν τα μελλούμενα. Το όνομα "άνθρωπος" που έχετε περιέχει την ιδέα της σκέψης γιατί η ρίζα της λέξης άνθρωπος στις ευρωπαϊκές γλώσσες πηγάζει από τη σανσκριτική ρίζα "MAN" που θα πει "σκέπτομαι". Τόσο λοιπόν από την ετυμολογία του ονόματός σας είσατε διανοητές, όσο και από τη θέση που έχετε στην εξέλιξη και από το σκαλοπάτι που φτάσατε στη σκάλα των ζωών.

Για όσους λογικεύονται, σκέπτονται, κι αποφασίζουν, η γνώση είναι απόλυτα αναγκαία, γιατί το λογικό δε μπορεί να λειτουργήσει αν ο άνθρωπος δεν κατέχει τα στοιχεία που θα τον βάλουνε σε θέση να συγκρίνει, να ζυγίσει και να κρίνει.

Γι' αυτό σας είναι απαραίτητο να μελετήσετε το νόμο κι όταν τότε νιώσετε να βαδίζετε στο δρόμο που αυτός σας δείχνει.

Σας παρουσιάζω τη θεωρία του Κάωρα σύμφωνα με τις τρεις υποδιαρέσεις του: Επίθυμία, σκέψη, πράξη. Αντί να αγανακτείτε με την τύχη σας προσπαθήστε καλύτερα να γίνετε εκείνοι που θάπρεπε νάσαστε. Οι καθαρές, ευγενικές και δυνατές σκέψεις μπορούν νάναι η κληρονομιά του κάθε άντρα και της κάθε γυναίκας. Αν τα πράγματα δε σας παροτριάζουν πάντα στο φαινό κόσμο όπως τα θέλετε, ψάξτε να βρήτε τις αιτίες, κι όταν τις βρήτε προσπαθήστε να τροποποιήσετε τ' αποτελέσματα.

Το ίδιο μπορείτε να κάνετε και με το χαρακτήρα, τις επιθυμίες και τις πράξεις σας, που απάνω τους μπορείτε να εφαρμόσετε τη δημιουργική δύναμη της σκέψης, λογαριάζοντας πάντα πως **από τον τρόπο που φερνόσαστε στους άλλους εξαρτιέται η ευτυχία κ' η δυστυχία σας στις διαδοχικές ζωές σας**. Ξέροντας το νόμο γιατί τον εμελετήσατε βαθειά, ενεργείτε γνωρίζοντας την αιτία σύμφωνα με τη λογική. Δημιουργήστε για τον εαυτό σας ένα καλύτερο πεπρωμένο, δημιουργήστε ευγενικότερα μελλούμενα. Μην ξεχνάτε ποτέ πως η σκέψη είναι μια πραγματικά δημιουργική δύναμη που μπορεί να χτίσει ή και ν' αλλάξει το χαρακτήρα, που είναι ο σπουδαιότερος παράγοντας της ευτυχίας σας. Χαρακτήρας ευγενικός, σταθερός, εξελιγμένος είναι προμήνυμα μεγάλου μελλοντικού προσορισμού. Είναι δουλειά δική σας να υφάνετε αυτό το πεπρωμένο, κι όσο για το τι θα διαλέξετε, φίλοι μου, εξαρτιέται από σας, βρίσκεται στα χέρια σας.

(Από το βιβλίο της «Οι βασικοί νόμοι της Θεοσοφίας», μετάφραση Τμ. Βρατσάνων, Αθήνα 1959)

ΒΟΥΔΑΣ: Ο ΠΕΦΩΤΙΣΜΕΝΟΣ

Τον MAX EASTMAN

Ο οκταπλός δρόμος της σωτηρίας που χηρόνξε ο Βούδας, θα μπορούσαμε να τον δώσουμε τον τίτλο: «Περί ενδαιμονίας και πώς επιτυγχάνεται», γιατί αυτό ήταν το θέμα όλων των των κηρυγμάτων.

Μαζάριοι εκείνοι που γνωρίζουν και όσων η γνώση είναι ελεύ-

θερη από παρολογοισμούς και προλήψεις.

Μακάριοι εκείνοι που λένε τη γνώμη τους με καλοσύνη, ελεύθερα και ειλικρινά.

Μακάριοι εκείνοι που συμπεριφέρονται ήρεμα, τίμια και καθαρά.

Μακάριοι εκείνοι που κερδίζουν τη ζωή τους χωρίς να βλάπτουν ή να εκθέτουν σε κίνδυνο άλλα όντα.

Μακάριοι οι ήρεμοι, αυτοί που έχουν διώξει την κακή θέληση, την αλαζονεία, τον εγωισμό και έχουν βάλει στη θέση τους την αγάπη, τον οίκτο και την συμπάθεια.

Μακάριοι είστε εσείς που καταβάλλετε την μεγαλύτερή σας προσπάθεια για την **παίδευση και τον έλεγχο του εαυτού σας**.

Μακάριοι και τρισμακάριοι είστε εσείς που με τον τρόπο αυτό, ελευθερώνεστε από τους περιορισμούς του «Εγώ».

Μακάριοι τέλος όσοι ενθουσιάζονται με την θέαση εκείνου που είναι πραγματικά αληθινό, σχετικά με αυτόν τον κόσμο και με τη ζωή μας μέσα σ' αυτόν.

Ο Βούδας πίστευε πως κάθε καλή πράξη συνεπάγεται μια ανταμοιβή και κάθε κακή πράξη μια τιμωρία.

«Μην πιστεύετε γάτι, έλεγε ο Βούδας, επειδή το έγραψε κάποιος παλιός σοφός. Μην πιστεύετε γάτι στηριγμένο στο κύρος των δασκάλων ή των ιερέων. Εκείνο που συμφωνεί με τη δική σας πείρα, και εκείνο που ύστερα από εξαντλητική έρευνα θα δείτε ότι συμφωνεί με τη λογική σας και συντελεί στην ευτυχία σας, καθώς και στην ευτυχία όλων των άλλων όντων, αυτό να δέχεστε σαν αλήθεια και να ζητε σύμφωνα με αυτό.

Μεγαλύτερο ίσως από τη σοφία του ήταν το παράδειγμά του, ένα παράδειγμα ζωής σαν του Χριστού. Επί 45 χρόνια - από τα 35 του ως τα 80 που πέθανε - ο κολλοσσός αυτός της θελήσεως και του πνεύματος επλανάτο στην κοιλάδα του Γάγγη.

Σηκωνόταν την αυγή και περπατούσε 15 - 20 μίλια κάθε μέρα, διδάσκοντας όλους τον δρόμο προς την ευτυχία που είχε αυτός βρει. Απέκτησε τόση φήμη και αγαπήθηκε τόσο, ώστε πλήθη λαού έβγαιναν να τον προϋπαντήσουν όταν πλησίαζε σε μια πόλη και έστρωναν λουλούδια το δρόμο του.

(Περσιότ «Εκλογή», Οκτώβρης 1955)

ANDRÉ MAUROIS

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Απόδοση στα Ελληνικά και σχόλιο από τον Ακαδημαϊκό
Μιχ. Α. Σταϊνόντουλο

Πριν από σαράντα περίπου χρόνια, ο μεγάλος Γάλλος στοχαστής Αντρέ Μωρουά, μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας, δημοσίευσε ένα βιβλίο, με τον τίτλο «Η τέχνη της ζωής». Το βιβλίο αυτό πέρασε από τα χέρια όλων των ανθρώπων από τότε, διαβάστηκε, μελετήθηκε, εκχρησίστηκε ως πραγματικός οδηγός ζωής, για εκατομμύρια πολιτισμένων ανθρώπων. Από το βιβλίο αυτό, έχω μεταφράσει, εδώ και πολλά χρόνια, ένα θαυμάσιο κεφάλαιο που επιγράφεται «Επιστολή προς τους νέους». Το είχα μεταφράσει τότε, επειδή είχα εκτιμήσει τη σωστή γραμμή της ζωής, που το γράμμα αυτό προσπαθεί να χαράξει για τους νέους, κι' επειδή είχα θαυμάσει την κλασική απλότητα και διαύγειά του και την πικρή σε νοήματα και συνασθημάτων ουσία του. Είναι μια μετάφραση, στην οποία προσπάθησα όσο γίνεται, να συνδυάσω την ελεύθερη απόδοση με την οφειλόμενη πιστότητα και σεβασμό προς το πρωτότυπο.

Ιδού το κλασικό αυτό κείμενο:

«ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ»

(Γραμμένη στα 1939)

Αρχίζετε τη ζωή σας σε δύσκολους καιρούς της ανθρωπότητας. Υπάρχουν, στην ιστορία, παλίρροιας, που οδηγούν προς την επιτυχία και τους πιο μέτριους κολλημβήτες. Η γενεά σας όμως κολλημά ενάντια προς την παλίρροια, σε μια τριζυμισμένη θάλασσα. Είναι σκληρό. Στα πρώτα λεπτά, θα λαχανιάσετε, θ' απελπιστείτε, ότι θα φτάσετε ποτέ στο γιαλό. Αλλά, μην ανησυχείτε. Άλλοι, πριν από σας, απάντησαν κίματα εξ ίσου μεγάλα και όμως δεν πνίγηκαν. Με επιδεξιότητα και με κουράγιο, θα ζητήσετε και σεις, έως να βασιλέψει και πάλι ειρήνη στον κόσμο.

Κι' όταν θα είστε νικητές, μη λησμονείτε ότι οι ανθρωπίνες νίκες ποτέ δεν είναι αιώνιες. Είναι πάντα μερικές και πρόσκαιρες. Τίποτε στον κόσμο δεν ρυθμίζεται για πάντα. Κανείς θρίαμβος δεν καθορίζει το μακρινό μέλλον. Καμιά συνθήκη δεν καθορίζει για πάντα τις

σχέσεις μεταξύ των εθνών. Μην πιστεύετε ότι ένας άνθρωπος ή μια γενεά, αφού εκπληρώσει το καθήκον της έχει το δικαίωμα να περιπέσει σε νοχελή ευδαιμονία. Η προσπάθεια της ζωής δεν τερματίζεται παρά μόνον την ώρα που πέφτει οριστικά η νύχτα.

Μην είστε βιαστικοί. Οι επιτυχίες γι' οι δόξες, που γεννιούνται σε μια στιγμή, πεθαίνουν το ίδιο σε μια στιγμή. Σας εύχομαι εμπόδια, **σας εύχομαι αγώνες**. Η μάχη της ζωής θα σας σφυρηλατήσει. Κι' όταν φτάσετε στη ωριμότητα των πενήντα ή των εξήντα χρόνων, θάχετε την ρωμαλέα όψη των παλιών βράχων, που τους έδειραν οι καταιγίδες. Ο εχθρικός κόσμος, εχθρός ίσα - ίσα θα σας σμιλέψει. Θάχετε τότε, αποκτήσει χαρακτήρα, και οι επιθέσεις θα σας αφήνουν αδιάφορους.

Όταν είναι κανείς νέος, όλα του φαίνονται τρομερά. Τα πρώτα εμπόδια, τα βλέπει σαν επιθέσεις. Τρομάζει προς την ανθρώπινη κακία. Λοιπόν, εναντίον της σκληρότητας των ανθρώπων και των γεγονότων, εξασφαλίστε ένα εσωτερικό καταφύγιο. Κάθε άνθρωπος μπορεί να χτίσει, στο βάθος των διαλογισμών του, στο βάθος της συνειδήσεώς του, ένα καταφύγιο, που ν' αφήφά και τα πιο βαρεία βλήματα και τα πιο δηλητηριώδη λόγια. Τί έχει να φοβηθεί μια ψυχή, που είναι εν τάξει με τον εαυτό της; Καμιά καταδίωξη, καμιά συκοφαντία δε μπορεί να σβιάσει το φως των πιο μυστικών σκέψεών μας.

Τον έρωτα να τον πέρνετε στα σοβαρά, όχι όμως τραγικά. Ίσως πληγωθείτε, στα εφηβικά σας χρόνια, από την επιπολαιότητα, ίσως και τη σκληρότητα μιας γυναίκας. Να σκέπτεσθε όμως ότι αυτές οι ιδιότητες της γυναίκας, αν και πραγματικές, είναι μόνο επιφανειακές. Να σκέπτεσθε για τη γυναίκα, ότι και για τη θάλασσα: η επιφάνειά της είναι τόσο ευμετάβολη, κι όμως για όσους αφοσιώνονται στη θάλασσα, αυτή γίνεται μια σίγουρη φίλη. Ανάμεσα στο σωρό των γυναικών, αναζητείστε εκείνες αζοριώς τις σεμνές ψυχές, που διστάζουν να αποκαλύψουν την τρυφερότητά τους και να προσφέρουν την εμπιστοσύνη τους. Ορξιστείτε με όλη σας την καρδιά, πίστη σ' εκείνη που θα σας φανεί άξια γι' αυτό. Μη φθονείτε τον δον Ζουάν. Ξέρω καλά, ότι ήταν ο πιο δυστυχισμένος, ο πιο ανήσυχος, ο πιο αδύνατος απ' όλους τους ανθρώπους.

Να είστε σταθεροί. Γνωρίζω ότι καμιά φορά, δοκιμάζει κανείς τον πειρασμό ν' αρχίσει νέα ζωή με άλλους φίλους, με άλλη γυναίκα, να ζήσει κάτω από άλλον ουρανό. Μην υποχωρείτε εύκολα σε τέτοιους πειρασμούς. Σπάνια, σε αζρότατες περιπτώσεις, είναι δικαιολογημένοι. Για τους περισσότερους ανθρώπους, είναι ευλο-

γία Θεού, να γεράσουν και να πεθάνουν ανάμεσα σ' εκείνους, με τους οποίους μεγάλωσαν και πάλησαν.

Τέλος, να είστε μετριόφρονες, αλλά θαρραλέοι. Το ν' αγαπήσετε, να σκεφθείτε, να εργασθείτε, να διοικήσετε, όλες αυτές οι πράξεις είναι δύσκολες και ποτέ, σ' αυτήν την επίγεια ύπαρξη, δεν θα μπορείτε να τις κάμετε καθώς τις είχατε ονειρευθεί ως έφηβοι. Όσο όμως κι αν είναι δύσκολες, δεν είναι ακατόρθωτες. Πριν από σας, άπειρες γενιές ανθρώπων τις εξετέλεσαν, και κατάφεραν κατά ένα τρόπο, να διασχίσουν, με επιτυχία, ανάμεσα σε δυο σκοτεινές ερήμους, αυτόν τον στενό δίαυλο φωτός, που λέγεται ανθρώπινη ζωή».

Σημείωση Επιλόγου: Δε θα μπορούσε, ούτε και θάπρεπε να προσθέσει κανείς τίποτα δικό του σ' αυτά τα λόγια του ισόρροπου πνευματικού ανθρώπου, τα σοφά μαζί και εγκάρδια, που αγκαλιάζουν τον νέον άνθρωπο με την αγάπη του φίλου και συνοδοιπόρου και συνάμα με τη στοργή του πρεσβυτέρου.

Ωστόσο, τώρα που το κείμενο αυτό αξιώθηκε να φιλοξενηθεί στις σελίδες της αγαπητής «Φιλολογικής Πρωτοχρονιάς», δεν μπορώ να μη σημειώσω (δεν λέω να «προσθέσω» γιατί, όπως είπαμε, καμιά προσθήκη στο κείμενο αυτό δεν είναι δυνατή), αυτά τα λίγα λόγια:

Στην εποχή μας, όπου διαπλέουμε θάλασσα ταραγμένη και διαχρίνουμε στο βάθος καταγίδες μακρινές, η «Επιστολή προς τους νέους» παραμένει ζωντανή, επίκαιρη και γεμάτη άγρυπνο νόημα: αγάπη μαζί και σοφροσύνη. Παραμένει έτσι, γι' αυτό τον απλό λόγο. Γιατί είναι κείμενο αιώνιων.

Και ό,τι είναι αιώνιων (και μόνον αυτό!) μένει αιώνιο.

(«Φιλολογική πρωτοχρονιά», 1983)

Οι Παροιμίες διδάσκουν

Οπού φυλάσσει το πονεί, γίνεται κίνδυνός του.

Υπάρχουν και οι ακόλουθες νεοελληνικές παροιμίες επεξηγηματικές:

- Όποιος χρύβει τον πόνο του πάει με δαύτον. (Μεσσηνιακή).
- Όποιος χώνει τον πόνο του, τον τρώει η πλάκα. (Τήνου).

- Όποιος χώνει τον πόνο του με κείνον αποθαίνει. (Κρήτης).
- Την ίδια έννοια εκφράζουν και οι επόμενες συμβουλευτικές:
- Όποιος λέει τον πόνο του βρίσκει τη γιατροειά του.
- Λέγε τον πόνο σου και θα βρεθεί γιατρός.

Αφ' ὧν ἡμεῖς ἐπάθομεν, ἐμάθομεν ἀρκούντως

Υπάρχουν και οι ακόλουθες νεοελληνικές επεξηγηματικές:

- Έπαθε και έμαθε. (Πανελλήνια).
- Παθός μαθός. (Πάτριου και Γορτυνίας).
- Ο παθείς μαθείς. (Πόντου).
- Το πάθημά να μάθημα. (Χίου).
- Πόθε να πάθω χίλιες ζημιές, να μάθω χίλιες γνώσεις.

(Πελοποννήσου).

**Καθεὶς κοιμάται ὡς ἐστρωσεν, ὡς ἐσπείρε θερίζει, καθεὶς ὡς ἐμα-
γειρεύσεν το εὐρίσκει ἐμπροσθέν του.**

Υπάρχουν και οι ακόλουθες νεοελληνικές επεξηγηματικές:

- Κατά που σπρώσεις κοιμάσαι. (Κρήτης).
- Κατά που σπρώσεις θα πλαγιάσεις. (Πλωμαρίου Λέσβου).
- Ό,τι μαγειρεύεις τρώς.
- Ό,τι μαγειρεύει κανείς το βρίσκει 'ς το αγγειό του.
- Ο σπείρων άνεμον θερίζει θυέλλας. (Κων/πόλεως).

*Από το βιβλίο του Νικ. Πολίτη «Δημιώδεις παροιμίες εν τοις στίχοις του
Μιχαήλ Γκουζώ».*

Αι δυστυχίαι είναι της αρετής η παλαιίστη, εις την οποίαν διακρί-
νεται ο ανδρείος από τον άναήδρον αθλητήν.

Πότε άλλοτε έχει τις να δείξη με πλειότεραν βεβαιότητα, ότι είναι
φρόνιμος, αν δεν το δείξει εις την συμφοράν του.

Το να συμβουλεύη τις τα καλά δεν χρειάζεται μεγάλην γνώσιν το να
τα εργάζεται, όταν η χρεία το καλέσῃ, είναι μόνης ανδρείας και φρο-
νίμου ψυχής προτέρημα.

Αδαμάντιος Κοραής (Περιοδικό «Εστία», 20/3/1883).

Ο ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΟΙ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Η ΥΓΕΙΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ

Τον Ιατρού MACDONALD LADELL

Φαντάζομαι την ιατρική σαν ένα τυφλό άνθρωπο που προσπαθεί να καταλάβει τί είναι ένα δέντρο αοχίζοντας από τα κλαδάκια. Ασφαλώς θα ενθουσιαστεί όταν αποκαλύψει πως τα μοναχικά κλωνάρια με τα φύλλα συνδέονται στη βάση τους όλα με κάποιο μεγαλύτερο κλαδί. Ίσως να προχωρήσει ως τον κορμό και να χρειαστεί πολύ χρόνο διαπιστώνοντας την διάθρωση όλων των κλαδιών. Θα αργήσει όμως πολύ να ανακαλύψει τις ρίζες και το ρόλο που παίζουν στη ζωή του δέντρου.

Σαν γιατρός είμαι περήφανος για τις προσόδους που έγιναν από τους συναδέλφους μου στην καταπολέμηση των ασθενειών. Όταν αρρωστήσω τους εμπιστεύομαι με ευγνωμοσύνη τον εαυτό μου και πάντα υποστηρίζω πως όποιος αρρωσταίνει πρέπει να ζητά τη γνώμη του γιατρού.

Έχω ωστόσο τη γνώμη πως τον τελευταίο καιρό η ιατρική ασχολήθηκε πιο πολύ με τον πόρο παρά με τη γη, ενώ και τα δύο έχουν την ίδια σημασία. Προσέχει περισσότερο το αποτέλεσμα παρά το αίτιο και αυτό μπορεί να την οδηγήσει σε λανθασμένο δρόμο.

Σπάνια οι γιατροί θέτουν τα δύο ερωτήματα που θα έπρεπε πάντα να τους απασχολούν: «γιατί ο άνθρωπος αυτός είναι άρρωστος;» και «γιατί έπαθε αυτή τη συγκεκριμένη ασθένεια;».

Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότεροι ερευνητές θέτουν τα ερωτήματα αυτά και οι απαντήσεις που παίρνουν είναι διαφωτιστικές. Τα ερωτήματα αυτά δείχνουν έναν καινούργιο τρόπο αντιμετώπισης της αρρώστιας. Δεν βλέπουν πια μια «περίπτωση κιρώσεως του ήπατος» ή «μια περίπτωση σκληρύνσεως της αορτής». Αντικρύζουν ένα άτομο που έχει υποβληθεί σε ωρισμένες επιδράσεις μέσα σε ένα ωρισμένο περιβάλλον που περιλαμβάνει την οικογένειά του και την κοινωνική του θέση και προς το οποίο έχει αντιδράσει κατά ένα συγκεκριμένο τρόπο. Σήμερα λαμβάνεται υπ' όψη ολόκληρος ο άνθρωπος και όχι μόνο το συζώτι του, ή η καρδιά του,

σαν να μπορούσαν τα όργανα αυτά να λειτουργήσουν ανεξάρτητα απ' αυτόν.

Θέτοντας αυτά τα ερωτήματα η επιστήμη ανακαλύπτει και πάλι την αισθηματική βάση της αρρώστιας και τη σημασία της ιδιοσυγκρασίας, πράγματα που είχαν παραμεληθεί στο παρελθόν. Ανακαλύπτει ακόμη πως οι μεταβολές της κοινωνικής μας ζωής και μορφώσεως επηρεάζουν τον χαρακτήρα της αρρώστιας και την επιζήτηση της.

Έτσι η δημόσια υγεία αποδεικνύεται πως δεν είναι μόνο ζήτημα αερισμού, τροφής και αποχετεύσεως αλλά πρόβλημα ψυχο - κοινωνικό.

Η ΝΕΑ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

Η νέα τοποθέτηση της αρρώστιας πήρε δικό της όνομα. Η ψυχοσωματική ιατρική είναι ένας κλάδος που μεγαλώνει γρήγορα και καταλαμβάνει όλο και μεγαλύτερο πεδίο. Η ψυχή και το σώμα είναι αδιαίρετα. Δρουν και αντιδρούν αμοιβαία.

Ολόκληρο το άτομο έχει σημασία ακόμη και αν πρόκειται για ένα απλό κόψιμο στο δάκτυλο. Μπορεί να είναι και ένα μικρό ατύχημα από κάποια οικιακή εργασία, αλλά η θεραπεία του θα καθυστερήσει αν το άτομο αισθάνεται κατάθλιψη και θα διευκολυνθεί αν νοιώθει αισιοδοξία.

Η επίδραση των αισθημάτων στους μυς και στις φυσιολογικές λειτουργίες είναι τόσο πολύ ζήτημα κοινής εμπειρίας, ώστε ξεχάσαμε τα όσα συνεπάγεται.

Όταν είμαστε συνοφρυωμένοι ή όταν χαμογελούμε κινούμε ορισμένους μυς του προσώπου. Τα αισθήματά μας επιδρούν στο σώμα μας. Βρίσκουμε φυσικό ένας άνθρωπος να χλωμαίνει από φόβο και ξέρομε πως το ίδιο συναίσθημα επιταχύνει τους κτύπους της καρδιάς μας. Κοκκινίζομε όταν θυμώνωμε ή όταν νοιώθωμε αμηχανία. Αλλά μη νομίζετε πως αυτές οι μεταβολές στην εμφάνισή μας δεν προκαλούν περίπλοκες μεταβολές στην κατανομή του αίματός μας.

Η αηδία προκαλεί ναυτία που μπορεί να οδηγήσει σε έμετο. Η συγκίνηση τονώνει τα νεφρά και ο φόβος χαλαρώνει τα έντερα. Όταν έχετε ενοχλήσεις ναυτίας και διάρροιας είναι καλύτερο να εξετάσετε τι έχετε «αισθανθή» παρά τι έχετε φάει.

Κρατούμε το σώμα μας στητό και περπατούμε με θάρρος όταν είμαστε ευχαριστημένοι, αλλά σκύβομε και σέρνομε τα πόδια μας όταν μας βαραίνουν φροντίδες.

Δεν θα έπρεπε λοιπόν να μας εκπλήσσει το γεγονός ότι οι συνεχείς συγκινήσεις προκαλούν μεταβολές λειτουργιών που επιφέρουν

και οργανικές μεταβολές.

Απο καιρό είχε αναγνωριστεί πως η εξόφθαλμος βρογχοκήλη και η ταχυκαρδία δημιουργούν μια εικόνα φόβου. Αλλά οι γιατροί άργησαν πολύ να καταλήξουν στο συμπέρασμα πως η κατάσταση αυτή είναι αποτέλεσμα χρόνιου και καταπιεζομένου φόβου.

Το είδος αυτό της βρογχοκήλης, η διόγκωση του θυρεοειδούς, αρχίζει με κάποιο σοκ που μας προκάλεσε φόβο. Η σωματική αντίδραση στον φόβο είναι η αύξηση της εκκρίσεως του θυρεοειδούς αδένος για να επιταχυνθεί η λειτουργία της καρδιάς και να ετοιμαστεί το σώμα για δράση. Αν ο φόβος ξεακολουθεί και δεν παρατηρείται καμιά δράση τότε το σώμα δέχεται υπερβολική δόση θυρεοειδίνης και αδρεναλίνης.

Κατάλληλη θεραπεία μιας τέτοιας περιπτώσεως στο πρώτο της στάδιο είναι η ψυχοθεραπεία που θα ξεκαθαρίσει τον νευρικό κόμπο.

Σε προχωρημένο στάδιο η θεραπεία θα απαιτήσει ίσως την εξαγωγή του αδένος από τον χειρουργό και την επιβολή μιας καθαρά «σωματικής» θεραπείας.

Οι περισσότεροι άνθρωποι καταλαβαίνουν πως η ηρεμία της ψυχής διευκολύνει την καλή χώνευση. Ωστόσο τελευταία η ιατρική ανακάλυψε πως το έλκος του δωδεκαδακτύλου είναι αρώστεια ανθρώπων που κοπιάζουν υπερβολικά. Ο άνθρωπος που βρίσκεται σε διαρκή ένταση και προσπαθεί συνεχώς να ξεπεράσει τον εαυτό του, μεταβάλλει την σύνθεση των γαστρικών υγρών του, ώσπου τελικά του κατατρώνει το ίδιο του το στομάχι.

Η ενατένιση της σωματικής ασθένειας από την αισθηματική άποψη ρίχνει νέο φως στο θέμα.

Και βρισκόμε πως το καλύτερο τονωτικό είναι η ευτυχία και η εμπιστοσύνη ένα μεγάλο αντισηπτικό. Σε μια επιδημία γρίπης οι πρώτοι που παραδίδουν τα όπλα στα μικρόβια είναι οι φοβητάρηδες. Κανένας μας δεν μπορεί να ξεφύγει ως ένα βαθμό από τον βάλκιλο της φυματώσεως. Αλλά ο άνθρωπος που είναι αποθαρρημένος και (υποσυνείδητα) αμφιβάλλει για την ικανότητά του να τα βγάλει πέρα, αυτός παθαίνει φυματίωση. Ίσως αυτό να εξηγεί την αξιόλογη ευδιαθεσία των φυματικών παρ' όλες τις ενοχλήσεις που υφίστανται: έχουν αυτό που ήθελαν, ένα καταφύγιο από τον αγώνα της ζωής.

Οι ρευματικές ασθένειες με όλες τους τις ποικιλίες δεν μας είναι ακόμη εντελώς γνωστές. Ωστόσο πολλές περιπτώσεις νευρώσεως που μου παρουσιάστηκαν με ωδήγησαν στην υποψία ότι ο ρευματι-

ζός πυρετός στην παιδική ηλικία μπορεί να έχει συναισθηματικό αίτιο και να παρουσιάζεται σαν αποτέλεσμα απαγορεύσεως και καταπιέσεως.

Σημαντικές επιτυχίες παρουσίασε η χορήγηση κορτιζόνης σε περιπτώσεις ρευματικής αρθρίτιδος. Το φάρμακο αυτό εξάγεται από τα επινεφρίδια των ταύρων και μπορεί κανείς να υποθέσει πως χρησιμεύει για να αντικαταστήσει την φυσική έκκριση αδρεναλίνης που έχει εξαντληθεί εξ αιτίας κάποιας υπερβολικής συγκινήσεως.

Η ημικρανία συνδέεται (ή προκαλείται) από την φθονερή, μνησίκαιη στάση απέναντι στη ζωή. Κάποιος άλλος μας φαίνεται πως συγκεντρώνει την προσοχή ή το κύρος που επιζητούμε για τον εαυτό μας. Οι κεφαλαλγίες αποκαθιστούν την ισορροπία.

Πολλές φορές ακούγονται επικρίσεις ενάντιον της ιατρικής γιατί δεν μπορεί να προσφέρει μια σίγουρη θεραπεία για το κοινό κρυολόγημα, το συνάχι. Και εδώ πάλιν σημαντικό ρόλο παίζει ο συναισθηματικός παράγων. Οι άνθρωποι που χαίρονται τη ζωή με όλη τους την καρδιά δεν παθαίνουν εύκολα κρυολόγημα παρ' όλο που τα μικρόβια βρίσκονται παντού γύρω τους. Η απογοήτευση και η καταπίεση είναι οι παράγοντες που κάνουν το άτομο εύκολη λεία των μικροβίων.

Το δέρμα ιδιαιτέρως έχει τη δική του γλώσσα που καλά θα έκαναν οι δερματολόγοι αν προσπαθούσαν να την καταλάβουν.

Η ακμή του δέρματος λ. χ. αποτρέπει τους ευαίσθητους από την κοινωνική ζωή και δεν αποτλείεται να προέρχεται από κάποιο θανάσιμο φόβο της κοινωνικής ζωής και να εξυπηρετή κάποιο ασυνείδητο σκοπό.

Μερικοί προσεκτικοί παρατηρητές υποστηρίζουν πως οι δοθήνες παρουσιάζονται όταν το άτομο έχει χρηματικές στενότητες ενώ οι οφθαλμίατροι πιστεύουν πως ένα παιδάκι μπορεί να πάθει στραβισμό όταν τυραννιέται από το δίλημμα: «Θέλω να δω τώρα αυτό το πράγμα» και «Δεν πρέπει να το δω».

Η ΠΙΣΤΗ ΘΕΡΑΠΕΥΕΙ

Ο Βιεννέζος γιατρός Γκέοργκ Γκρόντεκ στο έργο του «Το βιβλίο του ΙΔ» δίνει μία εικόνα της σχέσεως ανάμεσα στο σώμα και στην ψυχή και δείχνει πως το σώμα είναι ένα όχημα για τις εκδηλώσεις του ασυνειδήτου (του ΙΔ.)

Όποια και αν είναι η ορθότερη άποψη, σε κάθε θεραπεία, ορθόδοξη ή ανορθόδοξη, ο σπουδαιότερος παράγων είναι η πίστη. Πίστη στον άνθρωπο που εφαρμόζει την θεραπεία, ή πίστη στις

μεθόδους που χρησιμοποιεί.

Πίστη σημαίνει εξάρτηση από κάτι πέρα από μας τους ίδιους και προτού ασκήση την επίδρασή της πρέπει να παύση κάθε διαμάχη με τον εαυτό μας. Είναι όπως όταν κάποιος που πνίγεται αρπάζει ένα σωσίβιο, οπότε πρέπει να πάρει να αγωνίζεται για να αφήσει το σωσίβιο να τον στηρίξει.

Η ασθένεια ρυθμίζεται κατά μεγάλο μέρος από την ψυχική αγωγή, ενώ η θεραπεία πραγματοποιείται υπό την επίδραση μιας ήρεμης ψυχής. Το αίσθημα της ενοχής ή του σφάλματος ταράζει την ψυχή και επειδή αυτό γίνεται κυρίως στο ασυνείδητο και είναι αποτέλεσμα των καταπιέσεων της παιδικής ηλικίας.

Ίσως να μην έχουμε κατανοήσει απόλυτα το μάθημα που μας έδωσε ο Χριστός όταν πριν από ένα θαύμα ιάσεως είτε στον άρρωστο «Αφέωνταί σοι αι αμαρτίαι.»

Δεν αρνούμαι την πραγματικότητα της ασθένειας. Ούτε προτείνω να απαρνηθούμε τις γνώσεις της φυσιολογίας και της θεραπευτικής. Η γνώση που την κερδίσαμε με κόπο και θυσίες μας βοηθεί σήμερα να σώζουμε ζωές και να ελαφρύνουμε τους πόνους χιλιάδων ανθρώπων κάθε μέρα. Όταν οι λειτουργίες του σώματος παύουν να γίνονται όπως ταριάζει σε κατάσταση πλήρους υγείας, τότε ακολουθούν χημικές και οργανικές μεταβολές που απαιτούν την τέχνη του γιατρού.

Πιστεύω ωστόσο πως χρειάζεται να μάθουμε περισσότερα για τον τρόπο με τον οποίο η ψυχή μινείται στην αρρώστεια και τον ρόλο που μπορεί να παίξει σ' όλο το διάστημα της αρρώστειας. Για κάθε προσπάθεια θεραπείας χρειαζόμαστε την ψυχή με το μέρος μας.

Η υγεία δεν μπορεί να μας δοθή με ένα μπουγάλι φάρμακο ούτε πρέπει να αναζητηθεί με την εφαρμογή μιας συγκεκριμένης πειθαρχίας. Να τρώτε ότι θέλετε και μη σας νοιάζει όταν χάσετε ένα γεύμα που δεν το θέλατε.

Αν αρρωσταίνετε συχνά, οτιδήποτε και αν παθαίνετε, προσπαθείτε με την αυτοεξέταση να βρήτε ποιο είναι το ζήτημα που σας στενοχωρεί πιο πολύ στη ζωή. Μπορεί με τον τρόπο αυτό να ξαναβρήτε την σωματική σας υγεία.

Ο άνθρωπος δεν αποτελείται από την ψυχή συν το σώμα. Είναι μια ψυχοσωματική ενότητα και ό,τι επηρεάζει την μια πλευρά του εαυτού του, επηρεάζει και την άλλη.

(Περιοδ. «ΕΚΑΟΓΗ» Μάρτιος 1956)

Μια επιστολή του διδασκάλου του γένους Θεόφιλου Καΐρη (1784 - 1853)

Προς τον Κύριον Ιωάννην Κυριαζόν

Φίλε και αδελφέ,

Ο καλός και αγαθός φίλος ημών Ι. Σωφάινης εγνωστοποίησεν εις εμέ, του φιλογενούς εκείνου και φιλομούσου ανδρός, τον μακαρίτου θείου σου, τον απροσδόκητον θάνατον, και την αιφνίδιον από Παρισίων αναχώρησίν σου.

Πόσον δε εγκάρδιον αληθώς οδύνην και θλίψιν εδοξίμασα, μόνος δύνασαι να φαντασθής· διότι μόνος ηξεύρεις και ποίαν διάθεσιν είχαν προς τον μακαρίτην, και ποίαν αδελφικήν αγάπην σώζω προς σε.

Αλλά, φίλε Ιωάννη, αι τοιαύται μάλιστα περιστάσεις αποδεικνύουσιν εις ημάς το άστατον των ανθρωπίνων πραγμάτων, το βέβαιον του μέλλοντος βίου, και ότι ο άνθρωπος δεν πρέπει να αναθέτη όλας αυτού τας ελπίδας εις πράγμα, το οποίον μικρά τις αφορμή να ανατρέψη δύναται. Ταύτα δε και τα τοιαύτα κατάνοον φέροντες, πρέπει να παρηγορώμεν αυτοί εαυτούς· διότι κανείς δεν δύναται να παρημυθήσεται αληθώς τον τεθλιμμένον, ειμή αυτός εαυτόν, ανατρέχων πάντοτε εις Εκείνον, όστις ποτέ βέβαια ούτε τον εγκατέλειπεν, ούτε είναι δυνατόν να τον εγκαταλείπει.

Αν δεν εγνώριζον ποίαν ψυχήν έχεις, και τις είσαι, ήθελον γράψαι περισσότερα, τώρα δε τούτο προσθέτω. Αν είναι δυνατόν να εξοικονομήσης τα αναγκαία έξοδά σου, επέστρεψε εις Παρισίους δια να τελειωποιηθής εις τα μαθηματά σου· ει δε και τούτο είναι ανοικονόμητον, προσπάθησε, όσον το δυνατόν ταχύτερον, να επιβής εις τίμιόν τι και επωφελές επάγγελμα· διότι η εις επωφελή και χρήσιμα έργα ενασχόλησις είναι μία των κυριωτέρων εις τοιαύτας περιστάσεις παρημυθιών.

Η φρόνησις, η καρετρία και πάσαι κατ' Θεόν αρεταί εις τοιούτους μάλιστα καιρούς καταφαίνονται. Ανδρίζον λοιπόν, αγαπητέ, κατ' πάντων των εναντίων, και έσο βέβαιος, ότι νικητής αναδεικνυόμενος θέλεις μάθει εμπράκτως να εκτιμιάς, ως πρέπει, το κατ' Θεόν φρονεΐν και πολιτεύεσθαι.

Εν Λονδίνω, 1843
Ιανουαρίου 14

Ο φίλος και αδελφός σου
Θ. Καΐρης

(Από το περιοδικό «Εστία», 9/4/1878)

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Του Σπύρου Σκιαδαρέση

Είναι πολύ δύσκολο στο σημερινό φιλόμοισο να νιώσει την εντύπωση που προκαλούσε η ελληνική μουσική - όπως την ξέρουμε σήμερα - στους αρχαίους ακροατές της, και να σχηματίσει μια σαφή ιδέα για την επίδραση που εξασκούσε στη φαντασία τους και στην ψυχή τους. Μπροστά στα ελάχιστα λείψανα από μερικά αρχαία μουσικά κείμενα που διασώθηκαν, ο μουσικός κι ο μουσικόφιλος στέκουν σήμερα σαστισμένοι.

Οι περιγραφές κι οι αφηγήσεις των αρχαίων συγγραφέων μας δίνουν πληροφορίες για τις μουσικές εκδηλώσεις εκείνης της εποχής, που μας φαίνονται αλλόκοτες. Έτσι μαθαίνουμε, πως τα υπέροχα εκείνα χορικά της αρχαίας τραγωδίας, τραγουδιόντουσαν μόνο από 12 ή 14 τραγουδιστές - χορευτές, συνοδευμένους από ένα δικάλαμιον αυλό, που ντουμπλάριζε απλώς τη φωνητική μελωδία με το δεξιό του σωλήνα, ενώ με τον αριστερό έπαιζε - σε ψηλότερη θέση από το τραγούδι - μια συνοδεία, αποτελούμενη από μια παραφορτωμένη από μουσικά στολίδια παραλλαγή της κύριας μελωδίας. Κι ακόμη, ότι ενώ χρησιμοποιούσαν πολυμελή φωνητικά συγκροτήματα, η μουσική που τραγουδούσαν δεν ήταν πολυφωνική αλλά ομόφωνη, κι ότι μονάχα στην οργανική τους μουσική χρησιμοποιούσαν την ταυτόχρονη ήχηση δύο μόνο φθόγων, την ετεροφωνία, κατά τον τρόπο που περιγράψαμε πιο πάνω.

Έτσι ο σημερινός ακροατής, συνηθισμένος ν' ακούει τον πολυφωνικό πλούτο των έργων που παρακολουθεί στις συναυλίες, πρέπει να καταβάλει μια όχι μικρή προσπάθεια, για ν' αντιληφθεί το πώς χαίρονταν οι αρχαίοι Έλληνες το άκουσμα ενός ομοφωνικού τραγουδιού. Πάντως είναι σίγουρο, ότι η μουσική τους αισθητική διάφερε σημαντικά από τη δική μας. Γι' αυτό διαβάζοντας τους αρχαίους συγγραφείς, που ασχολήθηκαν με τα μουσικά ζητήματα της εποχής τους, διαπιστώνουμε ότι οι περισσότεροι απ' αυτούς πρόσεξαν πιο πολύ την ηθική κι' επιστημονική της σημασία, παρά την καλλιτεχνική της ομορφιά.

Οι Έλληνες, καθώς κι οι άλλοι λαοί, ήσαν αναντίρρητα υποζεύμενοι στην αισθησιακή γοητεία της μουσικής. Νιώθοντας όμως τη

μυστηριώδη επίδραση που εξασκεί πάνω στους ανθρώπους, καταπιείσθαι να μελετήσουν και να εξασκηθώσουν την ακατανίκητη αυτή δύναμή της, και κατευθύνοντάς τη ανάλογα, να τη χρησιμοποιήσουν για την ηθική διαπαιδαγώγηση των νέων.

Βρήκαν λοιπόν ότι η επίδραση που εξασκεί η τέχνη αυτή στην ανθρώπινη ψυχή, έχει δυο φάσεις: η μια, παθητικού χαρακτήρα, κάνει τον ακροατή να νιώθει απλώς τη γοητεία της μουσικής ή να ζει σε μια ξεχωριστή πνευματική διάθεση. Η άλλη αντίθετα, ενεργητικού χαρακτήρα, εξασκεί μια περισσότερο ή λιγώτερο άμεση επίδραση στη θέλησή του. Πάνω σ' αυτή τους λοιπόν τη διαπίστωση βάσισαν την περίφημη θεωρία τους περί ήθους.

Σύμφωνα μ' αυτήν τη θεωρία, μια μουσική σύνθεση μπορούσε νά'χει σαν ηθική συνέπεια, μια αύξηση της ενεργείας ή μια τόνωση της θέλησης και της δύναμης για ενέργεια ή να χαρίζει στον ψυχικό μας κόσμο την ισορροπία και τη σταθερότητα(...)

Πρώτοι οι Πυθαγόρειοι απόδωσαν στο ρυθμό και στην αρμονία μια ηθική δύναμη. Το φιλοσοφικό τους σύστημα ήταν, καθώς ξέρουμε, βασισμένο πάνω στις αριθμητικές σχέσεις. Έτσι και στη μουσική, τα διαστήματα, οι τονικότητες και τα διάφορα γένη, ερμηνεύονταν, σύμφωνα με τη θεωρία τους, με τα μαθηματικά.

Κατά τη θεωρία τους λοιπόν αυτή, ολόκληρο το σύμπαν είναι αρμονία, και, όπως οι κινήσεις των ουρανίων σωμάτων, έτσι κι αυτές της ανθρώπινης ψυχής, ρυθμίζονται απ' τις σχέσεις της μουσικής με τους αριθμούς. **Συνεπώς η μουσική μπορεί ν' ασκήσει μια σημαντικότερη επίδραση πάνω στην ψυχή, και να γίνει ένας από τους σπουδαιότερους συντελεστές της ηθικής ανόρθωσης του ανθρώπου.** Βλέπουμε λοιπόν ότι η γνώμη του Αριστοτέλη - ότι η μουσική έχει τη δύναμη να ξαναφέρει μια τριζυμισμένη από τα πάθη ψυχή στη φυσική της ήρεμη κατάσταση - δεν είναι κάτι καινούργιο, αφού τη βρίσκουμε από τόσον νωρίς καθιερωμένη στις πυθαγόρειες θεωρίες, που φτάνουν ακόμα ν' αναγνωρίζουν στη μουσική, τη δύναμη να γιατρέψει και τους σωματικούς πόνους.

Οι θεωρίες αυτές διαδόθηκαν στην Αθήνα από πολλούς μουσικούς, που ανάμεσά τους ξεχωρίζει για τις αυστηρές του αρχές ο Δάμων (450 - 415), που στάθηκε ο υπέρμαχος της ένωσης της μουσικής αγωγής με τη πολιτική αγωγή, και διακήρυξε την τεράστια διαπαιδαγωγική σημασία και δύναμή της.

Ο Πλάτων επίσης έβαλε για βάση του παιδαγωγικού του συστήματος, απ' τη μεριά τη γυμναστική κι απ' την άλλη τη μουσική - εννοώντας με τη λέξη μουσική την ένωση της καθαυτό μουσικής με την

ποίηση. Η πρώτη συντελεί στην αρμονική ανάπτυξη του σώματος, ενώ η δεύτερη διαπλάσσει την ψυχή και της εμπνέει την αγάπη του ωραίου. Για να πραγματοποιηθεί όμως ολοκληρωτικά ο σκοπός αυτός, η μουσική κι η γυμναστική δεν πρέπει να ενεργούν χωριστά αλλά μαζί, σε τρόπο που ν' αλληλοσυμπληρώνονται, ώστε να μη γίνεται υπερβολικά μαλθακός ο χαρακτήρας αυτού που θα επιδιδόταν αποκλειστικά στη μουσική, ούτε υπερβολικά τραχύς ο χαρακτήρας αυτού που θα επιδιδόταν αποκλειστικά στη γυμναστική. Πάντως στη μουσική δίνει μεγαλύτερη σημασία. **Όπως οι Πυθαγόριοι, έτσι κι ο Πλάτων παραδέχεται το μυστηριώδη σύνδεσμο που ενώνει τους ήχους με τον ψυχικό μας κόσμο. Η μουσική παίζει στην ψυχή του παιδιού, τη διαμορφώνει και του χαρίζει μια ζωή που την κυβερνά ο ρυθμός κι η αρμονία.**

Απ' την άλλη μεριά ο Πλάτων υποστηρίζει ότι κάθε τέχνη δε στηρίζεται παρά στη μίμηση. Τ' ό,τι δημιουργεί ο καλλιτέχνης δεν είναι παρά μια εικόνα, μια αναπαράσταση κάποιου πράγματος που έχει επινοηθεί (φαντάσματος μίμησης). Η καλλιέργεια λοιπόν της τέχνης δεν είναι παρά ένα στοιχείο διασκέδασης κι αναψυχής του ανθρώπου, στον οποίο χάρισαν οι θεοί, από ενσπλαχνία, το αίσθημα της αρμονίας και του ρυθμού, για να τον ανακουφίσουν από τις θλίψεις του.

Εδώ όμως διαβλέπει έναν κίνδυνο. Ο καλλιτέχνης, για να διασχεδάσει, μπορεί ν' αναπαράστησει όχι μόνο, τ' ό,τι είναι ωραίο κι ευγενικό, αλλά και κάτι που είναι άσχημο κι ανήθικο. Γι' αυτόν τó λόγο πρέπει να επαγρυπνεί το Κράτος. Μια μουσική σύνθεση δε θα πρέπει να κρίνεται αποκλειστικά κατά το μέτρο της καλλιτεχνικής απόλαυσης που χαρίζει, αλλά κατά τη δύναμη και το είδος της επίδρασης που εξασκεί. Μόνον έτσι μπορεί ν' αποβεί μια μορφωτική δύναμη, απ' τις πιο ισχυρές, κι ένας εξαιρετικά σημαντικός παράγων για την ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής. Μια άξια λοιπόν θεωρητική διδασκαλία, θα κάμει τον πολίτη ικανό να διαλέγει μόνος του τις ωραίες μελωδίες και τους πιο κατάλληλους ρυθμούς· γι' αυτό κάθε μουσικός τρόπος και ρυθμός πρέπει να ξεδιαλέγεται και ν' αξιοποιείται από ανθρώπους αναγνωρισμένου κύρους. Αυτές όμως οι μελωδίες κι οι ρυθμοί, αφού καθιερωθούν από τους αρμόδιους, δεν πρέπει πια ν' αλλάζουν, γιατί κάθε τροποποίηση ή νεωτερισμός θα προκαλούσε μια επιζήμια αναστάτωση στην Πολιτεία.

Ο Αριστοτέλης πάει ακόμα πιο μακριά από το δάσκαλό του. Παραδέχεται κι αυτός βέβαια τη διαπαιδαγωγική σημασία της μουσικής, και της αναγνωρίζει μια εντελώς ξεχωριστή δύναμη να επη-

ρεάζει τον ανθρώπινο χαρακτήρα. Κάνει όμως πιο ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις, μελετώντας λεπτομερειακά το ρόλο που παίζει η μουσική στις διάφορες ηλικίες της ανθρώπινης ζωής.

Για το παιδί, παραδέχεται μόνο μια μουσική, ικανή να μορφώσει τον ηθικό του χαρακτήρα· πρέπει όμως και να του δίνει μια τέτοια ευχαρίστηση, ώστε να το ξεκουράζει απ' τους κόπους του σχολείου. Υποστηρίζει επίσης, ότι η διδασκαλία της μουσικής δεν πρέπει να 'χει ποτέ για σκοπό της την ανάπτυξη της τεχνικής, αλλά τη διαμόρφωση του καλλιτεχνικού αισθήματος (...)

Όσο για τους ενήλικες ο Αριστοτέλης αναγνωρίζει, ότι, μαζί με την ηθική επίδρασή της, η μουσική μπορεί να τους χαρίζει και μια αθώα απόλαυση. Επίσης αναπτύσσει την, ακόμα πιο πρωτότυπη, θεωρία της καθάρσεως. Ο όρος αυτός προσδιορίζει ένα είδος θεραπείας με αναλογική μέθοδο, που, χάρη σ' αυτήν, η ψυχή που βρισκείται σε μια κατάσταση ταραχής ή κατάρπτωσης, επανέρχεται στη φυσιολογική της ηρεμία.

Τη θεωρία αυτή την εμπνεύστηκε από ορισμένες παρατηρήσεις που έκαμε σε διάφορες ιεροτελεστείς που παρακολούθησε. Πρόσεξε λοιπόν ότι, κατά τη διάρκειά τους, οι ιερείς ήξεραν πως να χρησιμοποιούν τη μουσική για να επηρεάζουν το ηθικό του κόσμου. Έτσι εξακρίβωσε ότι ορισμένες μελωδίες παιγμένες από τον αυλό, είχαν τη δύναμη να ερεθίσουν τα νοσηρά πάθη σε τέτοιο σημείο, ώστε από τον ερεθισμό αυτό να προκαλείται ένα είδος ψυχικής κρίσης, που είχε για συνέπειά της, τη θεραπεία και την επαναφορά της ψυχής στη φυσική της κατάσταση (...)

Ανάμεσα στους άμεσους μαθητές του Αριστοτέλη, αυτός που έχει τη μεγαλύτερη σημασία για τις μουσικές του θεωρίες, είναι ο Αριστόξενος ο Ταραντίνος (354 π.Χ.) Ο φιλόσοφος αυτός είναι ένας άσπληρος αισθητικός. Όπως ο Πλάτων κι ο Αριστοτέλης, έτσι κι αυτός παραδέχεται τη διαπαιδαγωγική δύναμη της μουσικής, και μάλιστα της αναγνωρίζει κ' εξαγνιστικές ακόμη ιδιότητες. «Είναι φανερό, λέει, ότι οι αρχαίοι Έλληνες, έκαμαν καλά καταβάλλοντας κάθε προσπάθεια για τη μουσική διαπαιδαγώγηση. Γιατί είχαν νιώσει, ότι έπρεπε, με τη βοήθεια της μουσικής, να διαπλάσσουν τις νεαρές ψυχές και να κατευθύνουν τις κλίσεις τους προς το ωραίο και το τίμιο». (...)

Οι στωϊκοί παραδέχονται επίσης την ηθική σημασία της μουσικής. Δυστυχώς όμως ελάχιστες πληροφορίες έχουμε για τις θεωρίες αυτών των φιλοσόφων, τις σχετιζέ με τα διάφορα ζητήματα της τέχνης. Ο Διογένης, ο επονομαζόμενος Βαβυλώνιος (Προς αιώνας

π.Χ.) - μαθητής καθώς φαίνεται του φιλοσόφου Ζήνωνα - εκθέτει τις αισθητικές θεωρίες της σχολής του, σε κάποιο σύγγραμά του που δε μας είναι γνωστό παρά από τα γραφόμενα του επιζώντιου φιλοσόφου Φιλόδημου από τα Γάδαρα της Συρίας, (Ιος αιώνας π.Χ.) στο σύγγραμά του «Περί της Μουσικής» (...)

Απ' ό,τι μπορούμε να καταλάβουμε απ' τα γραφόμενά του, ο Διογένης θεωρεί τη μουσική σα μια δύναμη γιομάτη ενέργεια, που ασκεί την επίδρασή της όχι μόνον στην ψυχή αλλά και στο σώμα. Από ηθική άποψη, έχει τέτοια σημασία, που μπορεί να πάρει μια θέση ελάχιστα κατώτερη από τη φιλοσοφία. Η μουσική είναι ακόμα, κατά το Διογένη, ένα σημαντικό στοιχείο στις σχέσεις του ανθρώπου με τη Θεότητα, κι είναι στενά δεμένη με τη θεία λατρεία. (...)

(«Αγγλοελληνική Επτιθεώρηση» Νοέμβ. - Δεκέμβ. 1949).

Να μην πολυλυπάσαι

Ψυχή, ψυχή που δύσκολες σε συνταράζουν έγνοιες,
ορθώσου και γυρίζοντας προς τους εχθρούς το στήθος
υπερασπίσου, αφού γερά τη θέση σου κρατήσεις
μες στα καυτέρια των εχθρών. Κι αν ίσως και νικήσεις
να μην καιχήσαι. Μήτε να κλάις στο οπίτι
πέφτοντας χάμω αν νικηθείς. Παρά να χαίρεις λίγο
για τις χαρές και για τα κακά να μην πολυλυπάσαι.
Και γνώριζε τους ανθρώπους ποιος ρυθμός τους κυβερνάει...

ΑΡΧΙΛΑΧΟΣ (708 - 628 π.Χ.) Απόσπ. 74.

«Με οδηγούσε η Αλήθεια»

Από την αυτοβιογραφία του Ανδρέα Λασκαράτου

«Θα πάρω μαζί μου στον τάφο το καύχημα να έχω υποστεί όλες τις δοκιμασίες και να έχω βγει πάντα ο ίδιος. Αφορεσμοί, φτηνιές, συκοφαντίες, δυσφημήσεις, πιστολιές, επιβουλές, βρισιές και προ-

σβολές δημόσιες κάθε είδους, πτώχευση τέλος... Αλλά όλα αυτά μακριά από το να με αποκαρδιώσουν, με κατέστησαν πάντα πιο δυνατό και έτοιμο να ξαναρχίσω.

Ποτέ δεν εξλονίστηκε η καρδιά μου, ποτέ δεν προδόθηκε ο χαρακτήρας μου. Μια δύναμη υπεράνθρωπη με κυβερνούσε και με οδηγούσε: **η Αλήθεια.**»

Η γυναίκα του τον ενέπνεε

«Είς τα 1846 επαντρέφτηκα. Η σύζυγος εστάθηκε για με πάντα, από ένστικτο, ένα θέμα όχι μόνον υψίστης σπουδαιότητας, αλλά και της πιο απόλυτης ανάγκης. Από τα πρώτα νεανικά μου χρόνια είδα πάντα τη γυναίκα σαν το συμπλήρωμα του ανδρός, τον άνδρα σαν το συμπλήρωμα της γυναίκας. Ένας άνδρας δίχως γυναίκα, μία γυναίκα δίχως άνδρα, μου φάνηκαν πάντα σαν το μισό από σελίδες κάθετα σχισμένες: κομμάτια δίχως νόημα, χωρίς σημασία (...)

Δεν αναζητούσα μια πλούσια κληρονομία, ούτε μιαν Αφροδίτη, ούτε μια σοφή (...) Αισθανόμουν την ανάγκη μιας συντροφιάς που να με καταλαβαίνει, να έχουμε αμοιβαία κατανόηση (...) που η ψυχή της θα ομοιάζε με την ψυχή μου, ήταν βέβαιο πως θα γινόμουν ευτυχισμένος, απέραντα ευτυχισμένος (...)

Άρχισα να εργάζομαι για το βιβλίο μου «Μυστήρια της Κεφαλονιάς». Η τότε ολιγάριθμη οικογένειά μου, μου επέτρεπε να έχω μακρές συζητήσεις με τη γυναίκα μου, πάντα γύρω από τον χαμηλό πολιτισμό του τόπου. Σκεφτόμαστε για μερικές μισοβάρβαρες συνήθειες, για μια θρησκεία των τύπων χωρίς ψυχή, δίχως θεϊά πνοή μέσα της κτλ, κτλ.

Πολλές από τις παρατηρήσεις μου, τες πιο φιλοσοφημένες, η γυναίκα μου, μου τες ενέπνευσε (...) Έτσι, στα 1856 μπόρεσα να τακτοποιήσω και να δώσω να τυπωθεί αυτή η συλλογή μου, που της έδωσα το όνομα «Μυστήρια της Κεφαλονιάς».

Ως αυτό το σημείο η ζωή μου δεν εστάθηκε παρά ένα είδος προεισαγωγής για τον προορισμό που, καθώς φαίνεται, έμελλε να εκπληρώσω στον κόσμο. Δημιούργημα της αγανάχτησης που μου προξενούσε η διαφθορά όλων των κοινωνικών τάξεων, αυτό το βιβλίο, δεν μπορούσε παρά να διεγείρει όλες τες κοινωνικές τάξεις εναντίον μου. Αλλά εγώ είχα προβλέψει την τριζυμία και πήγαινα αποφασιστικά σε συνάντησή της. **Τίποτε το πραγματικά καλό δεν μπορεί να γίνει χωρίς κάποια θυσία (...)**

Οι δημαγωγοί, ξεσπεραζόμενοι στο λαό, αισθάνθηκαν την προ-

σβολή και έσκουζαν. Και οι παπάδες, που ανησύχησαν στην κραυγή του «Μην ποιήτε τον οίκον του Θεού οίκον εμπορίου», βλέποντας το μαγαζί τους σε κίνδυνο, ξεσηκώθηκαν μαινόμενοι εναντίον μου φωνάζοντας ότι βλαστημούσα! «βλαστημάει το Χριστό και την Παναγία! » έλεγαν στον εύπιστο όχλο.

Προσπάθησα να τους ησυχάσω. Τους ζήτησα να μου δείξουν που βρίσκονται οι βλαστήμιες προσφερόμενος, αν μου τες έδειχναν, να τες αποσύρω, αλλά εστάθηκε ανώφελο. Οι προσφορές μου, σε γράμματα απευθυνόμενα στον επίσκοπο, έμειναν δίχως απάντηση και μερικές μέρες αργότερα με αφόρεσαν με επισημότητα, με μεγάλη καμπανοκρουσία, όλες οι καμπάνες του τόπου να σημαίνουν νεκρικά από τες 6 το πρωί μέχρι τες 12 το μεσημέρι!!

Και μόνο μου πρότειναν, στον ίδιο αφορεσμό που αμέσως ετίπωσαν, «να κάψω όλα τα αντίτυπα του βιβλίου μου και εξείνοι να με συγχωρήσουν!...» (...)

Η γυναίκα μου, αηδιασμένη απ' αυτήν την πρόταση ανταλλαγής, έτρεξε αγανακτισμένη σ' εμέ και, «Αν εσύ», είπε, «θα φανείς τόσο δειλός ώστε να ενδώσεις εις το δόλωμα που αυτοί οι άθλιοι σου προσφέρουν, εγώ θα σε θεωρήσω αληθινά αφορεσμένο και θα πάψω να είμαι γυναίκα σου. Κρατήσου με θάρρος σ' αυτήν την κακοτυχία μας κι εγώ θα προσπαθήσω να σου κάνω το ποτήρι λιγότερο πικρό» (Κακοτυχία εννοούσε όχι βέβαια τον κολασμό της ψυχής εξαιτίας του αφορεσμού, αλλά τα αναπόφευκτα κακά επακόλουθα αυτής της διαβολικής μηχανορραφίας εναντίον μου).

Σε παρόμοιες περιστάσεις η σύζυγος, αν είναι ένα πρόσωπο ευγενικής και δυνατής ψυχής, είναι μία δύναμη, μία ισχύς, ένας κόσμος (...), έρχεται να εμπνεύσει θάρρος, μπορεί να κάμει λέοντες, να κάμει ήρωες.

(Εκδόσεις «Γνώσεις», Σελ. 59 - 74, 135)

Εκ της ποιότητας των στοχασμών μας εξαρτάται ο βαθμός της ολβιότητας υμών. Αι σχέσεις τας οποίας συνάπτομεν έχουν επιρροήν επί της ποιότητας των στοχασμών μας. Εάν συγχρωτίζεσαι με ανθρώπους των οποίων οι διαλογισμοί είναι πονηροί ή ζοφεροί, η διάνοιά σου απορροφά εξ αυτών και η ποιότης των στοχασμών καταβιβάζεται(...) Διά του ευμενοῦς των στοχασμών σου συνδέεσαι προς σφαίρας υπερέχουσας περιωπής.

Πλάτων Αρακουλής (Στοιχεία Βιονομίας).

ΟΜΙΛΙΑ ΣΠΥΡΟΥ Κ. ΝΑΓΟΥ

Αδελφαί και Αδελφοί

Εις την σημερινήν εποχήν κατά την οποίαν η ελληνική φυλή διέρχεται κρίσιν τείνουσαν να φέρει εις ολοκληρωτικήν λήθην τα ιδανικά της παραδόσεως αυτής, - της αρχαίας εκείνης παραδόσεως την οποίαν ενεφάνισαν τα εξοχώτερα των τέκνων της δια μιας υπερόχου αυτών διανοήσεως-, τείνουσαν να φέρη εις την αμνημοσύνην το φιλοσοφικόν πνεῦμα της, το οποίον από τους αρχαιοτάτους χρόνους υπήρξεν το έρεισμα επί του οποίου εστηρίχθη και έζησε, καί-τοι διήλθε δια τρομακτικών κινδύνων του τελειωτικού αυτής εξαφανισμού.

Εις την σημερινήν εποχήν, κατά την οποίαν οδηγείται από τα πλέον έκφυλα και ανόητα τέκνα αυτής, να χάση την γλώσσαν της ήτις διασώζει ακόμη δια μέσου των τρομερών κινδύνων από τους οποίους διήλθε, την υπερτέραν διάνοήσιν των εκλεκτών τέκνων της, άτινα κατά τους αρχαίους χρόνους δια των φωτεινών ακτίνων της διανοήσεώς των ταύτης διεισέδυσαν μέσα εις τας εσωτερικάς λειτουργίας των νόμων της θείας Φύσεως. Διεισέδυσαν εις αυτάς και έφθασαν εις την θείαν αντίληψιν να διατυπώσωσι τας εννοίας της φύσεως των Θεών και των υπερόχων και ηρωϊκών πνευμάτων των εργαζομένων να διασώσουν τας ανθρωπίνας ψυχάς από τας περιπλανήσεις των εις το σκότος της τιτανικής αυτών φύσεως.

Εις την σημερινήν εποχήν κατά την οποίαν τα πάντα τείνουν εις εξαφανισμόν δια της διανοητικής και ηθικής καταπτώσεως των νεωτέρων τέκνων της φυλής ταύτης, πρωτοστατούντων εις την κατάντησιν αυτήν των τέκνων της εκείνων άτινα άρχουν επί του συνόλου της, διαστρέφοντα τους όρους της ζωής της και δια της αλόγου και εμπαιχθείας διανοητικής των ενεργείας τας λειτουργίας της συνειδήσεως του συνόλου της φυλής, ίνα εμφανίζονται τα πάθη και εκμηδενίζεται η αξία, η ατομική αξία των τέκνων της.

Κατά την σημερινήν ταύτην εποχήν λέγω, εμφανίζονται επί του πνευματικού ορίζοντος πνευματικάί εξοχώτητες εκ των αρχαίων εκείνων μυστών, οίτινες ανήλθον δια της ισχυράς των διανοήσεως και της μεταμορφωθείσης φύσεως αυτών, εις τας χορηγίας της πνευματικής ενεργείας του κόσμου ημών και πέραν αυτών εις τα πεδία των αθανάτων. Εις τα πεδία εκείνα όπου εξαφανίζονται από τας φύσεις τας πνευματικάς, πάσαι αι αδυναμίας και αι έκνομοι ενέρ-

γεια της τιτανικής φύσεως των νοητικών όντων του κόσμου ημών.

Ενεφανίσθησαν κατά την εποχήν μας ταύτην εις τους ορίζοντας της ημετέρας χώρας, πνευματικά ικανότητες, όπως δια της επιδράσεώς των επί των νεωτέρων τέκνων της ελληνικής φυλής συγκροτήσουν αυτά από μεγαλύτερον εκτροχιασμόν, από μεγαλύτερας διανοητικής και ηθικής καταπτώσεις. **Να εμπνεύσουν προς αυτά τον σεβασμόν επί των παραδόσεων της φυλής μας, τον σεβασμόν προς την γλώσσαν ήτις διασώζει τας παραδόσεις ταύτας, τον σεβασμόν προς το φιλοσοφικόν πνεῦμα, δια του οποίου δύνανται τα νεώτερα τέκνα της φυλής μας ν' αγαπήσουν την αλήθειαν.** Και ακόμη να καταστήσουν ομαλὰς τας λειτουργίας της διανοησεώς των, να γνωρίσουν τα δικαιώματα της ζωῆς αυτών και προ παντός να εξαγνίσουν τας οργανικάς των φύσεις ἵνα οὕτως προστατεύσουν την υγείαν των, τους όρους της κοινωνικῆς των ζωῆς και βοηθήσουν τας ψυχὰς αυτών εις μεγαλειέτεραν ἀνέλιξιν των δυνάμεών των. Να εμπνεύσουν τα νεώτερα τέκνα της Ἑλληνικῆς φυλῆς εις ἕνα αριώτερον και ηθικώτερον πολιτισμόν, δια του οποίου θα διασωθοῦν αι παραδόσεις των υπερόχων τέκνων της φυλῆς ταύτης, των αρχαίων μυστῶν. Αἱ παραδόσεις μέσα εις τας οποίας φιλοπόρως εἶναι τοποθετημένα αι μεγάλα ἰδέαι, δια των οποίων αποκαλύπτεται ὅτι ἡ Τιτανική φύσις των ανθρώπων εἶναι μεταβλητὴ κατὰ βαθμοὺς δυναμικῆς ενεργείας, ὁ ἴσάτος των οποίων πλήρως την μετατρέπει εις ἀφθαρτον φύσιν Θεῶν.

Ἡ διάσωσις της Ἑλληνικῆς Παραδόσεως και ἡ πλήρης κατανόησις αὐτῆς θ' αποτελέσῃ δια τας νεωτέρας ἀνθρωπίνας γενεάς τὸ βάθρον ἐπὶ του οποίου θα στηριχθῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος δια νὰ ἀκολουθήσῃ την οδὸν της ἀνελίξεως αὐτοῦ, την εἰσοδὸν εἰς τας χώρας των αθανάτων, την οδὸν ἣ οποία θα φέρῃ τας γενεάς των ἀνθρώπων εἰς την ευδαιμονίαν και εἰς την ἀθλάνειν πάσης πνευματικῆς καὶ φυσικῆς χαρῆς ὡς και πάσης ἀνθρωπίνης ευτυχίας.

Τὰ ἐμφανισθέντα ἐπὶ του πνευματικοῦ ορίζοντος της ημετέρας φυλῆς πνεύματα μεταξὺ των οποίων εἶναι και οἱ πνευματικοὶ προστάται και εμπνευσταὶ του ημετέρου φιλοσοφικοῦ συγκροτήματος, μεγίστην ἀπέδωσαν προσοχήν πρὸς τὸ συγκρότημα ημῶν τούτο και εἰς τ' αποτελοῦντα αὐτὸ άτομα και δια τούτο παρακολουθοῦν ημᾶς εἰς ὅλας μας τας ενεργείας. Παρακολουθοῦν ημᾶς ἑτοιμα νὰ μας παρῶσιν τας πνευματικάς των βοηθείας, εφ' ὅσον θα τους παρῶσμεν τὸ ψυχικόν μας ἐπίπεδον ἀγνόν και με ἰσχυράν διανόησιν ικανὴν νὰ δέχεται τας εμπνεύσεις αὐτῶν.

Τὰ υπέροχα ταῦτα πνεύματα μεταξὺ των οποίων διακρίνονται

μία μεγάλη, η μεγαλειτέρα ίσως Ιέρεια των Δελφών κατά τους χρόνους της ανθρωπίνης ζωής του θείου Πυθαγόρα και εις εκ των τότε διδασκάλων αυτού, ανέλαβον όχι μόνον την πνευματικήν προστασίαν της πόλεως των Αθηνών και των πόλεων και χωρίων της Αττικής, αλλά και την εποπτείαν και καθοδήγησιν πάντων των προστατευτιζών πνευμάτων των πόλεων και περιφερειών της όλης Ελληνικής χώρας.

Προς τα υπέροχα ταύτα πνεύματα αισθάνομαι το καθήκον να απευθύνω σήμερον θερμόν χαιρετισμόν, σήμερον ότε εορτάζομεν προς εκδήλωσιν λατρείας μας προς τον τιμημένον ένδοξον Θεόν του πνευματισού φωτός και της ευγνωμοσύνης μας προς τον τιμημένον πνευματισόν Διδάσκαλον ημών. Και δια τούτο θα σας παρακαλέσω όπως όλοι ομού τείνωμεν την διάνοιαν ημών και έλθομεν δια των ακτίνων αυτής εις επαφήν προς τα θεία και ένδοξα δια το έργον των προστατευτικά της φυλής μας πνεύματα.-

(Στο χειρόγραφο που περιέχει την ομιλία αναφέρονται άνωθεν του χειμένου τα εξής:

«Κατά την εορτήν του Διδασκάλου Πυθαγόρα

Κυριακή 26 Ιουνίου 1932

Ομιλία Σπύρου Κ. Νάγου»)

ΕΝΑΣ ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ

Παν. Δ. Αναγνώστου

Α.- Ο Θεός είναι η αιωνία, παντοδύναμος, αναλλοίωτος σοφία, ο νους ο υπέρτατος και η ακένωτος αγάπη. Αγάπα σέβου και λάτρευε Αυτόν. Τίμα Αυτόν ασκώντας θείας αρετάς. Μη γίνεσαι «μητροαλοίας» και φονεύεις ή κακοποιείς την θείαν Φύσιν και τους νόμους της, που είναι νόμοι του Δημιουργού των Κόσμων.

Β.- Θρησκειά σου έστω: να πράττης το καλόν ως ευχαρίστησίν σου και όχι ως καθήκον επιβεβλημένον. Εάν επιθυμής να είσαι φίλος των σοφών ανθρώπων, τήρησον τα παραγγέλματά των. Η ψυχή σου είναι αθάνατος. Μη πράττης τίποτε το υποβιάζον αυτήν.

Γ.- Έσο άσπονδος εχθρός και πολέμιος της κακίας. Έσο δίκαι-

ος. Μην πράττεις εις τους άλλους παν ό,τι δεν επιθυμείς να πράττουν αυτοί προς σε. Λησιμόνει τας αδικίας. Ανταπόδιδε καλόν αντί κακού. Μην μεταχειρίζεσαι κακώς την δύναμίν σου, την υπεροχήν σου. Μην σε φανατίζουν τα ανθρώπινα πάθη.

Δ.- Τίμα τους γονείς σου. Σέβου τους γέροντας. Καθοδήγη τους νέους. Προσπάτενε και υπερασπίζου τα παιδιά και την αθωότητα. Αγάπα τρυφερώς την σύζυγόν σου και τα τέκνα σου. Γνώριζε ότι η ελευθερία είναι φυσικόν και θεϊόν δικαίωμα των συνανθρώπων σου. Τα φυσικά αγαθά ανήκουν εις όλους τους ανθρώπους.

Ε.- Αγάπα την πατρίδα σου. Έσο νομοταγής.

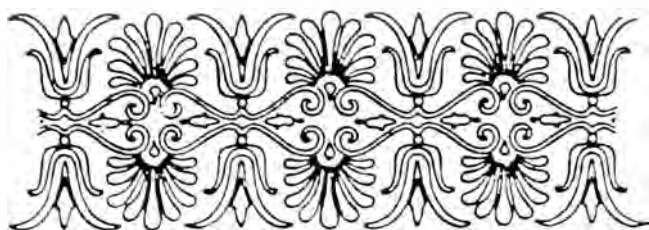
ΣΤ.- Ο φίλος σου έστω δια σε δεύτερος εαυτός σου. Η ατυχία του ας μη σε απομακρύνη αυτού. Πρώττε εις μνήμην του ό,τι θα έπραττες δι' αυτόν εάν έξη.

Ζ.- Απόφειγε τας ανεπιχρινείς σχέσεις. Μη επιτρέπης εις τον εαυτόν σου υπερβολάς. Μη κληρώσης το όνομά σου.

Η.- Μη επιτρέπης να κυριευθής υπό πάθους. Τα πάθη των άλλων ας σε διδάσκουν. Έσο επιεικής εις τα σφάλματα των άλλων.

Θ.- Έχε υπομονήν. Ομιλει ολίγον. Εργάζου καλώς. Απόφειγε την όκηριάν. Στέργε τας τύχας σου και κραττει ανημμένον τον πυθόν της σοφίας.

Ι.- Σπουδάξε τον εαυτόν σου. Μάνθανε να γνωρίζης τους ανθρώπους, ίνα ούτω είσαι εις θέσιν να γνωρίζης τον εαυτόν σου. Επιδίδωχε αείτοτε την αρετήν.

ΚΑΛΥΨΩ

Επί τω θανάτῳ της μικρᾶς Καλυψούς Δεκαορίστου

Τὸν Ἰωάννη Πολέμη

Με τα χέρια σταυρωμένα
εἰς τα στήθη τ' απαλά,
με τα μάτια της κλεισμένα,
ἴδες την πῶς χαμογελά.

Τη μανούλα της δεν ζητάει,
οὔτε τίποτε ζητά,
ζοῦντα η ψυχὴ ἀλλάζει
καὶ ἔς τον οὐρανὸ πετά.

Τώρα ἔς ὅσους την ῥωτήσουν
θ' ἀπαντήσῃ με το νόν:
«Φεύγω πρὶν με λησμονήσουν
τ' ἀγγελοῦδια τ' οὐρανοῦ».

(Απὸ το βιβλίον του «Χειμωνανθοί», Ἀθήνα 1888)

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΡΩΣΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ

Ο ΟΣΙΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΤΟΥ ΣΑΡΩΦ

Μια θεία διδασκαλία, θεία αποκάλυψη του Σεραφεΐμ, προς τον μαθητὴ του Μοτοβίλωφ ὑπὸ την ἀμεση παρουσία του Ἁγίου Πνεύματος.

Το ζείμενο που ἀκολουθεῖ εἶναι ἀπὸ τα ανεκτίμητα χειρόγραφα του μαθητοῦ του Σεραφεΐμ Μοτοβίλωφ, που βρισκόταν σε πλήρη ἀγνοία για εβδομήντα περίπου χρόνια. Βρέθηκαν το 1902 καὶ τυπώθηκαν πρῶτα στην εφημερίδα «Moscow News» το 1903.

ΣΕΡΑΦΕΙΜ: Η χάρη του Αγίου Πνεύματος είναι φως που φωτίζει τον άνθρωπο. Ολόκληρη η Αγία Γραφή μιλάει γι' αυτό(...) Θυμήσου τη Μεταμόρφωση του Κυρίου στο Όρος Θαβώρ. Ένα μεγάλο φως Τον είχε περικυκλώσει, *«και τα μάτια Αυτού εγένετο στίλβοντα, λευκά λίαν ως χιών, οία γναφεύς επί της γης ου δύναται ούτω λευκάναι»* (Μάρκου 9,3) και *«οι μαθηταί Του έπεσον επί πρόσωπον αυτών και εφοβήθησαν σφόδρα»* (Ματθ. 17, 6). Και όταν ο Μωυσής και ο Ηλίας εμφανίστηκαν μαζί Του στο φως εκείνο, ένα σύννεφο τους κάλυψε για να κρύψει τη λαμπρότητα του φωτός της θείας χάρης που τύφλωνε τα μάτια των μαθητών. Έτσι εμφανίζεται η χάρη του Παναγίου Πνεύματος του Θεού, σαν ένα άρρητο φως, σ' όλους εκείνους στους οποίους ο Θεός αποκαλύπτει τα έργα Του (...)

- **ΜΟΤΟΒΙΛΩΦ:** Δεν καταλαβαίνω πως μπορώ να είμαι βέβαιος ότι βρίσκομαι στο Πνεύμα του Θεού. Πως μπορώ να διακρίνω την πραγματική παρουσία Του σε μένα;

Ο πατήρ Σεραφείμ απάντησε:

- Σου έχω ήδη μιλήσει, φιλόθεε, ότι είναι πολύ απλό και σου έχω αφηγηθεί με λεπτομέρειες πώς οι άνθρωποι μπορούν να λάβουν το Άγιο Πνεύμα και πώς μπορούμε να διακρίνουμε την παρουσία του μέσα μας. Τι περισσότερο ζητάς;

- Θέλω να το καταλάβω καλά, απάντησα.

Τότε ο πατήρ Σεραφείμ με έπιασε σταθερά από τους ώμους και είπε:

- Βρισκόμαστε και οι δύο στο Πνεύμα του Θεού τώρα, γιέ μου. Γιατί δεν με κοιτάς;

- Δεν μπορώ να σε κοιτάξω, πατέρα, απάντησα, γιατί τα μάτια σου λάμπουν σαν αστραπή. Το πρόσωπό σου έχει γίνει λαμπρότερο από τον ήλιο και τα μάτια μου πονούν.

Ο πατήρ Σεραφείμ είπε:

- Μην τρομάζεις, φιλόθεε! Τώρα κι εσύ έχεις γίνει τόσο φωτεινός όσο και γώ. Είμαι τώρα στην πληρότητα του Πνεύματος του Θεού ο ίδιος. Διαφορετικά δε θα μπορούσες να με κοιτάξεις στην κατάσταση που βρίσκομαι.

Τότε σκύβοντας το κεφάλι του προς το μέρος μου, ψιθύρισε ήρεμα στ' αυτό μου:

- Ευχαρίστησε τον Κύριο και Θεό για το ανέκφραστο έλεός Του σε μας!

Είδες ότι ακόμα δεν έκανα το σταυρό μου, παρά μόνο στην καρδιά μου προσευχήθηκα νοερά στον Κύριο και είπα: «Κύριε, αξίωσέ τον να δει καθαρά με τα σωματικά του μάτια τη μεγαλοσύνη του

Πνεύματός Σου, το οποίο χαρίζεις στους δούλους σου όταν ευαριστείσαι να εμφανιστείς με το φως της μεγαλειώδους δόξας Σου». Και βλέπεις, γιε μου, ο Κύριος αμέσως εκπλήρωσε την ταπεινή προσευχή του φτωχού Σεραφεΐμ. Πώς να μην Τον ευχαριστήσουμε για την ανέκφραστη δωρεά Του και στους δυο μας; (...)

- Πώς αισθάνεσαι τώρα; με ρώτησε ο πατήρ Σεραφεΐμ.

- Αισθάνομαι θαναμία, είπα.

- Αλλά με ποιο τρόπο; τι ακριβώς νοιώθεις;

- Αισθάνομαι τέτοια γαλήνη και ειρήνη στην ψυχή μου, που δεν μπορώ να την εκφράσω με λόγια απάντησα.

- Αυτό, φιλόθεε, είπε ο πατήρ Σεραφεΐμ, είναι η ειρήνη για την οποία ο Κύριος είπε στους αποστόλους Του: *«Ειρήνην την εμὴν δίδωμι υμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι υμῖν...»* (...) Τι άλλο αισθάνεται; με ρώτησε ο πατήρ Σεραφεΐμ.

- Μια ασυνήθιστη γλυκύτητα, απάντησα.

Και συνέχισε:

- Αυτή η γλυκύτητα που αναφέρεται στην Αγία Γραφή: *«Μεθυσθήσονται ἀπὸ ποιότητος οἴκου σου, καὶ τὸν χειμάρρουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς* (Ψαλμοί, λξ,9) (Θα χορτάσουν αυτοί και θα μεθύσουν από την πλουσιωτάτην τράπεζαν των αγαθών του οίκου σου. Θα τους ποτίσης με την απερίγραπτον τροφήν των πνευματικών σου απολαύσεων, οι οποίαι ρέουν πλούσιαι ως άλλος χειμάρρος). Και τώρα η γλυκύτητα αυτή πλημμυρίζει τις καρδιές μας και ξεχύνεται σ' ολόκληρη την ύπαρξή μας με μια ανέκφραστη αγαλλίαση. Από τη γλυκύτητα αυτή οι καρδιές μας απαλύνονται. Και οι δυο μας είμαστε γεμάτοι με τόση ευτυχία, που καμιά γλώσσα δεν μπορεί να εξηγήσει. Τι άλλο αισθάνεσαι;

- Μια ασυνήθιστη χαρά σε όλη την καρδιά μου.

Και ο πατήρ Σεραφεΐμ συνέχισε:

- Όταν το Πνεύμα του Θεού κατέρχεται στον άνθρωπο, τον επισκιάζει με την πληρότητα της παρουσίας Του και τότε η ανθρώπινη ψυχή πλημμυρίζει με ανέκφραστη χαρά, γιατί το Πνεύμα του Θεού χαροποιεί οτιδήποτε αγγίζει(...) Αυτά που μας δίνονται τώρα είναι σαν μια πρόγευση της χαράς εκείνης που αν αυτά γεμίζουν τις ψυχές μας με τέτοια γλυκύτητα, αγαλλίαση και ευτυχία, τι να πούμε για κείνη τη χαρά που έχει προετοιμαστεί στον ουρανό γι' αυτούς που θρηνούν τώρα στη γη; Όμως δεξ, με τι χαρά σε παρηγορεί ο Κύριος, ακόμα και σ' αυτή τη ζωή!

Τώρα απομένει σε μας, γιε μου, να προσθέσουμε *αγώνες στους αγώνες* για να πορευθούμε *«ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν»* (Ψαλμοί, πλ, 8)

(...) Μόνο τότε η χαρά αυτή (που τώρα μας επισκέπτεται για λίγο) θα εμφανιστεί στην πληρότητά της και κανένας δε θα μπορέσει να μας αφαιρέσει, γιατί θα είμαστε πλημμυρισμένοι με ανέφραστες ουράνιες ειλογίες. Τι άλλο αισθάνεσαι, φιλόθεε;

- Μια ασπνήθιστη ζέση, απάντησα.

- Πώς μπορείς να αισθάνεσαι ζέση, γιέ μου; Κοίταξε, καθόμαστε στο δάσος. Είναι χειμώνας, βρισκόμαστε έξω από το ξέλλι, και το χιόνι είναι κάτω από τα πόδια μας. Υπάρχει περισσότερο από δυόμισι πόντους χιόνι πάνω μας και οι νιφάδες του χιονού εξακολουθούν να πέφτουν. Τι ζέση μπορεί να υπάρχει εδώ;

- Αισθάνομαι τέτοια ζέση, όπως αυτή που υπάρχει σ' ένα λουτρό, όπου το ζεστό νερό πέφτει και οι υδρατμοί περικυκλώνουν τον άνθρωπο σαν ένα σύννεφο.

- Και η ευωδία που αισθάνεσαι, με ρώτησε, είναι ίδια με την ευωδία ενός λουτρού;

- Όχι, απάντησα. Δεν υπάρχει στη γη καμιά ευωδία σαν αυτή. Όταν ζούσε η αγαπημένη μου μητέρα μου άρεσε πολύ να χορεύει και συνήθιζε να πηγαίνω σε συγκεντρώσεις και σε χορευτικές διασκέδασεις. Η μητέρα μου συνήθιζε να με ραντίζει με αρώματα που αγόραζε από τα καλύτερα καταστήματα του Καζάν. Αλλά τα αρώματα εκείνα δεν ανάδιδαν τέτοια ευωδία.

Και ο πατήρ Σεραφείμ, χαμογελώντας ευχάριστα, είπε:

- Το γνωρίζω κι από μόνος μου όπως και συ, γιέ μου, αλλά σε ρωτώ για να δω κατά πόσο το αισθάνεσαι και συ με τον ίδιο τρόπο. Είναι τελείως, αληθινό φιλόθεε! Και η γλυκύτερη ευωδία της γης δεν μπορεί να συγκριθεί με την ευωδία που αισθανόμαστε τώρα, γιατί έχουμε περιβληθεί με την ευωδία του Αγίου Πνεύματος του Θεού. Ποιο επίγειο άρωμα μπορεί να συγκριθεί με αυτή; Σημείωσε, φιλόθεε, μου είπες ότι γύρω μας υπάρχει θερμότητα σαν σε λουτρό. Αλλά κοίταξε, ούτε πάνω σε σένα ούτε σε μένα λιώνει το χιόνι, ούτε και κάτω από τα πόδια μας. Επομένως η θερμότητα αυτή δεν είναι στον αέρα, αλλά μέσα μας. Είναι εκείνη η ίδια θερμότητα για την οποία το Άγιο Πνεύμα, με τα λόγια της προσευχής μας κάνει να κραυγάζουμε στον Κύριο: **«Θέρμενέ με με τη φλόγα του Αγίου Σου Πνεύματος!»**

Με αυτή οι ερημίτες και των δύο φύλων θερμαίνονταν και δε φοβούνταν τον παγετό του χειμώνα, γιατί ήταν ντυμένοι, σαν με γούνινους επενδύτες, με το ένδυμα που δίνει η θεία χάρη και που έχει υφανθεί από το Άγιο Πνεύμα.

Το ίδιο πρέπει να συμβαίνει και με μας τώρα, γιατί η χάρη του

Θεού πρέπει να κατοικεί μέσα μας, στην καρδιά μας, γιατί ο Κύριος είπε: **«Η βασιλεία του Θεού εντός υμών ἐστί»** (Λουκά ιζ', 21). Με τη βασιλεία του Θεού ο Κύριος εννοεί τη χάρη του Αγίου Πνεύματος. Η βασιλεία αυτή του Θεού τώρα είναι μέσα μας και η χάρη του Αγίου Πνεύματος λάμπει πάνω μας και μας θερμαίνει ακόμα και εξωτερικά. Γεμίζει τον αέρα που μας περιβάλλει με πολλά ευώδη αρώματα, γλυκαίνει τις αισθήσεις μας με ουράνια χαρά και πλημμυρίζει τις καρδιές μας με ανέκκραφραστη χαρά (...)

Με την πληρότητα αυτή του Παναγίου Του Πνεύματος ο Κύριος έχει γεμίσει εμάς τα ταπεινά πλάσματα, μέχρι πλησμονής. Έτσι δεν υπάρχει ανάγκη τώρα, φιλόθεε, να ρωτήσεις πώς οι άνθρωποι μπορούν και αποκτούν αυτό το θείο έλεος, που τώρα μας έχει επισκεφτεί.

- Δεν γνωρίζω, πατέρα, είπα, αν ο Κύριος θα μου επιτρέψει να θυμάμαι το έλεος αυτό του Θεού πάντα τόσο ζοηρά και καθαρά, όπως το αισθάνομαι τώρα.

- Εγώ πιστεύω, μου απάντησε ο πατήρ Σεραφείμ, ότι ο Κύριος θα σε βοηθήσει να το διατηρήσεις στη μνήμη σου για πάντα. Διαφορετικά η αγαθότητά Του δε θα είχε τόσο άμεσα συγκατατεθεί κατ' αυτό τον τρόπο στην ταπεινή προσευχή μου και δε θα είχε εναρρεσθηθεί τόσο γρήγορα να ακούσει το φτωχό Σεραφείμ. Πολύ περισσότερο γιατί αυτό δε δόθηκε μόνο σε σένα να το αντιληφθείς, αλλά μέσω σου σε όλο τον κόσμο, ώστε αφού βεβαιωθείς εσύ στο έργο του Θεού να φανής χρήσιμος και στους άλλους (...)

Ο Κύριος δε μας κατηγορεί που χρησιμοποιούμε τα επίγεια αγαθά, γιατί ο ίδιος λέει ότι, λόγω των συνθηκών της επίγειας ζωής μας, έχουμε ανάγκη από όλα αυτά τα πράγματα, δηλαδή από όλα όσα κάνουν την ανθρώπινη ζωή μας περισσότερο ειρηνική και διευκολύνουν το δρόμο μας προς τον ουρανό. Γι' αυτό και ο άγιος Απόστολος είπε ότι κατὰ τη γνώμη του δεν υπάρχει τίποτα καλύτερο στη γη από την ευσεβεία σε συνδυασμό με την απάρθεια (...)

Οτιδήποτε ζητήσεις από τον Κύριο και Θεό θα το λάβεις, αρζει μόνο αυτό να είναι για τη δόξα του Θεού και για το καλό του πλησίον σου, γιατί ό,τι κάνουμε για το καλό του πλησίον μας αναφέρεται και στη δική Του δόξα. Γι' αυτό και λέει: **«εφ' όσον εποήσατε ενί τούτων των αδελφών μου των ελαχίστων, εμοί εποήσατε»** (Μαθ ιε', 40).

Μην αμφιβάλεις καθόλου ότι ο Κύριος και Θεός θα εκπληρώσει τις επιθυμίες σου, αρζει μόνο να αναφέρονται στη δόξα του Θεού ή στην ωφέλεια και την οικονομική των συνανθρώπων σου. Αλλά ακόμα κι αν κάτι είναι απαραίτητο για τη δική σου ανάγκη ή χρήση,

ο Κύριος και Θεός θα ευαρεσθηθεί να σου στείλει ακόμα κι εκείνο γρήγορα, αρκεί μόνο την αίτησή σου να υπαγορεύει απόλυτη ανάγκη (...)

Από τη στιγμή που το πρόσωπο του πατρός Σεραφεμί φωτίστηκε, η λαμπρότητα αυτή συνεχίστηκε σε όλη τη διάρκεια της συνομιλίας μας. Και όση ώρα μουν μιλούσε στη συνέχεια βρισκόταν στην ίδια ακριβώς κατάσταση.

(Από το βιβλίο «Φιλοκαλία των Ρώσων νηπιτικών», Αιδαχές οσίων Σεραφεμί του Σάρωφ, Πέτρου Μπότση, Αθήνα 1992 σελ. 124 - 137).

ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΕΣ

ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Ο τέλειος άνθρωπος

Τον αείμνηστον Διδάσκαλου Αντώνιου Αδριανόπουλου

Όσον αφορά την εξέλιξιν, δυνάμεθα να ξεχωρίσωμεν τρεις κατηγορίας ανθρώπων:

Η πρώτη κατηγορία είναι εκείνη κατά την οποίαν, η ψυχή μόλις ενεδύθη την ανθρωπίνην μορφήν και φέρει ακόμη πολύ το ζωώδες.

Εις αυτήν ημπορούμεν να κατατάξωμεν τα ανθρώπινα κτήνη και θηρία, όπου επικρατεί ο νόμος της ζούγκλας. Ακόμη τους εγκληματίες και τους τυράννους.

Εις την ιδίαν κατηγορίαν, αλλά ολίγον υψηλότερον, ημπορούμεν να κατατάξωμεν τους ανθρώπους οι οποίοι δεν εμφανίζουν λογικότητα.

Ακόμη ολίγον υψηλότερον όσους ζουν καθ' ἑξίν, δηλαδή ζουν βίον ανεξέταστον και σιμφώνως προς τα καθιερωμένα. Ζώντας καθ' ἑξίν δεν ερευνούν και δεν ζητούν να ανέλθουν.

Εις την πρώτην αυτήν κατηγορίαν των ανθρώπων η ζωϊκή φύσις δεσπόζει και επικρατεί της πνευματικής.

Εις την τρίτην υποδιαίρεσιν της κατηγορίας αυτής ανήκει η μεγάλη πλειονότης της ανθρωπότητος.

Όλοι αυτοί οι οποίοι ανήκουν εις την κατηγορίαν αυτήν υφίστανται τας επιδράσεις του περιβάλλοντος, τας οποίας και απορροφούν.

Διέπονται από αμάθειαν και προλήψεις. Αυτοματισμός κυριαρχεί εις τας αντιδράσεις της κατηγορίας αυτής. Ούτοι εξελίσσονται μόνον υπό την ώθησιν του φυσικού νόμου, τον οποίον και αγνοούν και επομένως δεν έχουν και δεν επιδιώκουν σκοπόν εις την ζωήν των.

Γενικώς δια την προαγωγήν των ενεργεί ο νόμος της Ειμαρμένης, ο οποίος τους διδάσκει δια των δοκιμασιών και ούτω τους ωθεί να προάγωνται.

Τέλος αναγκάζονται ν' αναπτύξουν την κρίσιν των επί των φαινομένων του κόσμου και της ζωής. Και δια της παρόδου του χρόνου και των αλλεπαλλήλων ενσαρτώσεων φθάνουν εις την δευτέραν κατηγορίαν. Δηλαδή εις την κατάστασιν κατά την οποίαν ο άνθρωπος αρχίζει να έχη ανησιγίας και να ερευνά.

Τότε αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος ότι πρέπει να αναπτύξη το λογικόν του, το συναισθηματικόν του, την θέλησιν και την ελευθερίαν του. Δια του αυτοελέγχου δε προσπαθεί να γίνη κρείσσον εαυτού.

Αυτός είναι ο άνθρωπος ο φέρων επαξίως την ανθρωπίνην μορφήν. Αυτός είναι πραγματικώς άνθρωπος και αντίπου του προηγούμενου τύπου. Είναι όντως λογικόν όν, νου και επιστήμης δεκτικόν. Δεν έχει προλήψεις και δεν ξη ανεξέταστον βίον, αλλά κατά λόγον και συνεπώς κατά την φύσιν του. Ερευνά και γνωρίζει τι είναι καλόν και τι κακόν. Μεταβάλλει και νοοτροπίαν και ηθικήν αντίληψιν. Φιλοσοφεί πραγματικώς. Θηρεύει την πραγματικήν Σοφίαν και την Αλήθειαν εν τη φύσει. Βλέπει και επιδιώκει τον σκοπόν του ανθρώπου. Ζητεί να καλλιεργήση τας ψυχικάς του δυνάμεις και δια της αυτοβελτιώσεως να εξαλείψη και αποσβέση τας εκ της Ειμαρμένης κυρώσεις, τας οποίας εάν επιτύχη προάγεται εις την αμέσως επομένην κατηγορίαν.

Ο άνθρωπος ο οποίος βαίνει προς την τελειοποίησιν, όταν εντείνη εις τον υπέρτατον βαθμόν την ανάπτυξιν της θελήσεώς του και της ελευθερίας του, όταν εφαρμόση εις την ζωήν του τους πνευματικούς νόμους, όταν αποκτήση την γνώσιν και καταστή αγνός, τότε φθάνει πλέον εις την βαθμίδα των τελείων υποστάσεων.

Ο βαθμός της εξέλιξεως φαινομενικώς μόνον σταματά εις την Γην εις την μορφήν του ανθρώπου.

Ο Bergson λέγει ότι η δημιουργία και η εξέλιξις εξακολουθεί

και ούτω εδημιουργήθη η τρίτη αυτή τάξις των ανθρώπων, το νέον είδος, των θεανθρώπων.

Όταν ο άνθρωπος κατορθώσει να υψωθεί υπεράνω των ανθρωπίνων συνθηκών, κατανικήση την ορμήν προς τα φαινομενικά αγαθά, επιδιώξη να αγαπήση και κατακτήση τα πραγματικά αγαθά, υπό την πραγματικήν των σημασιών και προσαρμοσθή απολύτως προς την κοσμικήν τάξιν, ως μέλος της παγκοσμίου κοινωνίας των λογικών όντων, παύει πλέον να έχη τα συναισθήματα του αλόγου ζώου, δηλαδή την ορμήν προς τον εγωισμόν και την βίαν, τα οποία εις τα υπανθρώπινα όντα αποτελούν τους κυριαρχούντας νόμους. Παύει να είναι ο άνθρωπος της σήμερον, γίνεται ο άνθρωπος της αύριον, όστις συνεργάζεται εκουσίως και ελευθέρως με το σύνολον της φύσεως προς επίτευξιν του σκοπού της δημιουργίας, της οποίας είναι μία των υψηλοτέρων εκδηλώσεων. Διότι τότε αποτελεί μίαν εκπροσώπησιν της δημιουργού αρχής. Είναι σοφός, άγιος, θεός. Τότε ενσαρκώνει όλας τας ιδιότητας της κοσμικής ουσίας εξέλιχθείσας εις το ανώτατον όριον της δυναμικότητός των εν τω κόσμω μας. Είναι αυτό τουτό εμφάνισις της δημιουργού ουσίας υπό προσωπικήν ατομικότητα, αποτελούμένην από αγάπην, ζωήν και φως, είναι αυτό τουτό η αλήθεια υπό μορφήν προσωπικής ατομικότητος.

Εγνώρισε τας λειτουργίας της φύσεως και προήχθη πνευματικώς εις ανωτέραν βαθμίδα. Φέρει τον παράδεισον εν τη καρδιά του. Είναι μακάριος, ακτινοβολεί αγαθότητα, αγάπην, αλήθειαν και δικαιοσύνην.

Έχει ως ατομικόν σκοπόν την προαγωγήν του προς έτι ανωτέραν βαθμίδα την οποίαν γνωρίζει, διότι έχει εύρει τον δρόμον προς αυτήν.

Δεν σπαταλά τας ιδίας οργανικάς και ψυχικάς δυνάμεις. Η έλλειψις σοβαρότητος, η άσκοπος ζωή, αποτελεί δι' αυτόν σπατάλην δυνάμεως.

Σοβαρότης όμως δεν σημαίνει σκυθρωπότητα. Απ' εγαντίας, γαλήνη και ηρεμία βασιλεύουν εις το πνεύμα του, το οποίον περιβαλλόμενον από μίαν αιθερίαν ατμοσφαίραν, την οποίαν του δημιουργούν αι ηθικάι του πράξεις αισθάνεται μίαν διαρκή και αδιάπτωτον αγαλλίασιν.

Ο σοφός, ο γνώστης των φυσικών νόμων κρατεί εις το πνεύμα του ισορροπίαν, την οποίαν κανέν γεγονός του βίου, καμία εξωτερική επίδρασις είναι ικανή να διαταράξη.

Ο σοφός άνθρωπος επιζητεί να είναι πάντοτε συνετής προς εαυτόν, ενεργών αρμονικώς προς τας αρχάς του, εις πάσαν περιύστασιν

του βίου και γνωρίζων όχι μόνον πώς να ζει, αλλά και πώς ν' αποθά-
νη εν ανόλγῃ, ἵνα μείνῃ πιστός εἰς το καθήκον και συνεπής πρὸς
εαυτόν.

Εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἐξαιρετικοὺς ἀνθρώπους, το ἐνστικτον τῆς
αὐτοσυντηρήσεως μετετρέπη εἰς αὐτονομίαν, ἀνεξαρτησίαν, ἐλευ-
θερίαν, αὐτενέργειαν.

Τοῦτο ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μὴ ἐπηρεάζεται το πνεῦμα τῶν
ἀπὸ τὰς ιδέας και τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος,
ἀλλὰ νὰ ἐνεργῇ μόνον κατὰ τὴν ἰδίαν σκέψιν και βούλησιν, ἡ ὁποία
ἔχει φθάσει εἰς το ἀκρον ἄωτον τῆς τελειότητος.

Το δε ἐνστικτον τῆς διαϊωνίσεως τοῦ εἶδους μετατρέπεται εἰς
αὐτοὺς εἰς τὴν δημιουργίαν πνευματικῶν ἀπογόνων. Ἐχουν δηλαδὴ
και δεῦτερον σκοπόν: νὰ φωτίσῃν και ἀνυψώσῃν τοὺς ἱκανοὺς ἐκ
τῶν ὁμοίων τῶν.

Αὐτοὺς τοὺς ζάμνει νὰ ἐρχῶνται πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα με ἀγάπην
και νὰ διδάσκουν, νὰ ἐμπνέουν και νὰ καθοδηγούν τοὺς ἀνθρώπους
ὥστε δια τῆς διδασκαλίας τῶν, νὰ προκύψῃν οἱ ἐκλεκτοί, οἱ ὁποῖοι
θα ἀνέλθουν εἰς το αὐτὸ ἐπίπεδον με αὐτοὺς.

Και τὰ δύο αὐτὰ ἀποτελοῦν ἐπιταγὴν τῆς φύσεώς τῶν.

Εἰς αὐτοὺς αἱ γνώσεις ὅλων τῶν προηγουμένων ἐνσαρκώσεων
και ἡ κατ' ἐποπτείαν γνώσις γίνονται Σοφία.

Ὁ δε πλούτος τῶν συναισθημάτων μεταμορφώνεται εἰς τὸν
νόμον τῆς Ἀγάπης, ἡ ὁποία τοὺς πλημμυρίζει και τοὺς χαρακτηρίζει.

Οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ ἔχουν φθάσει πλέον εἰς τὸν σκοπόν, εἰς τὴν
ἀνωτάτην δηλαδὴ βαθμίδα τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς.

Ἐχουν φθάσει νὰ πραγματοποιοῦν τὴν ευχὴν τῶν Οὐρανίων:
«κύκλου τ' ἀν λήξαι και ἀναπνεύσαι κακότητος». (Νὰ τελειώσουν
οἱ κύκλοι τῶν ἐνσαρκώσεων και νὰ ἀναπνεύσουν ἀπὸ τὴν κακότη-
τα τῶν ἀνθρώπων).

Και τότε εἰς αὐτοὺς γίνεται μία μεταμόρφωσις.

Ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ὕλης και τῆς Γῆς, ἀπὸ τὸν
νόμον τοῦ θανάτου και τῶν ἐνσαρκώσεων.

Τέλος αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀξιοὶ τῆς Ἀθανασίας γίνονται
Ἀθάνατοι και τότε ἀρχίζει δι' αὐτοὺς μία νέα ἀφετηρία, ἐν νέον
στάδιον ἐξελίξεως, πνευματικῆς πλέον φύσεως, μέσα εἰς το Φῶς.

(Απὸ το βιβλίον τοῦ «Οἱ νόμοι τῆς ζωῆς», σελ. 28 - 32).

Γιος του Θεού...

Το ζάθε ζωντανό είναι αργαστήριο, όπου κρυμμένος ο Θεός κατεργάζεται και μεταμορφώνει τη λάσπη. Γι' αυτό ανθούν και καρπίζουν τα δέντρα και γεννοβολούν τα ζα και μπόρεσε ο πίθηκος να ξεπεράσει τη μοίρα του και να σταθεί στα δυό του πόδια όρθιος (...)

Ο άνθρωπος αξιώθηκε να μπει στο αργαστήριο του Θεού και να δουλέψει μαζί του· κι όσο πιο πολλή σάρκα μεταμορφώνει σε αγάπη, σε παλικαριά κι ελευτερία, τόσο περισσότερο γίνεται Γιος του Θεού.

Νίκου Καζαντζάκη (Αναφορά στον Γκρέκο, σελ. 25)

Η θεία βοήθεια

Για να αλλάξει καθένας, πρέπει να κάνει προσπάθειες, γιατί η μετατροπή δεν μπορεί να έρθει μηχανικά απ' έξω. Οι Ινδοί λένε: «Όταν ο μαθητής είναι έτοιμος ο Δάσκαλος έρχεται». Αυτή η φράση έχει πολύ βαθύ νόημα, δείχνει ακριβώς ότι ο μαθητής είναι πάντα αυτός που θα πρέπει να κάνει προσπάθειες για να έλξει βοήθεια. Όταν θα γίνουν οι προσπάθειες, η βοήθεια θα έρθει, είναι σίγουρο.

Υπάρχει ένας παγκόσμιος νόμος της αγάπης και της αλληλοβοήθειας, όμως δεν μπορεί να μπει σε κίνηση, παρό μόνο εάν εσείς οι ίδιοι κάνετε προσπάθειες.

Όμραμ Αϊβανχόφ (Τι είναι ένας πνευματικός Δάσκαλος).

Αν θέλετε να έρθει να σας μορφώσει ο Ουρανός, ένας άγγελος, βρείτε κάποιον που είναι λιγότερο μορφωμένος από σας, και αρχίστε να του βάζετε λίγα φώτα στο κεφάλι του. Αμέσως, αυτό αντανακλάται στον αόρατο κόσμο και έλχετε ήδη τα φωτεινά πνεύματα για να καινουν το ίδιο με σας.

Ο .Μ. Αϊβανχόφ (Ο άνθρωπος κρυγος του περωμένου του, σελ. 31)

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΗ ΕΠΙΔΙΩΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΑΥΤΟΕΛΕΓΧΟΣ - ΑΥΤΟΒΕΛΤΙΩΣΗ

Του Χαρ. Μπάρακλη

Τα «Χρυσά έπη» του Πυθαγόρα είναι μία συλλογή με υποθήκες και παραγγέλματα αρετής, τα οποία εγράφησαν μεταγενέστερα των χρόνων του Πυθαγόρα και λέγεται ότι εδιδάσκοντο και εφαρμόζοντο στην Πυθαγόρειο σχολή.

Από το έργο αυτό πληροφορούμεθα ότι οι Πυθαγόρειοι, κάθε βράδυ, πριν κοιμηθούν, εξέταζαν τις πράξεις τους της ημέρας που πέρασε και ρωτούσαν τον εαυτό τους: *«Πη παρέβην; τί δ' έρεξα; τί μοι δέον ουκ ετελέσθη;»* Δηλαδή: *«τι κακό έκανα; τι καλό έκανα; τι καθήκον είχα να κάνω και δεν το εξεπλήρωσα;»*.

Ασκούσαν δηλαδή αυτοέλεγχο που απέβλεπε να αναγνωρίσουν τα σφάλματά τους με στόχο να μην τα επαναλάβουν, καθώς και τα καθήκοντα που παρέλειπαν να γάνουν. Ο Πλάτων στο έργο του «Απολογία Σωκράτη» λέει: *«Ο βίος που δεν υποβάλλεται σε έλεγχο, δεν έχει για τον άνθρωπο καμιά αξία¹»*.

Ο αυτοέλεγχος και μετά από αυτόν η αυτοβελτίωση είναι το σπουδαιότερο έργο του ανθρώπου και ο ύψιστος σκοπός της ζωής του. Ο άνθρωπος βρίσκεται στη γη για να τελειοποιηθεί πνευματικά, ώστε να γίνει ανάλογη η ψυχή του να ζήσει μετά σ' ένα θείο κόσμο γαλήνης και ευδαιμονίας, τον οποίον ο θεός Ιησούς ονόμασε «βασιλεία των ουρανών» και ο Πλάτων τον αναφέρει με τους λόγους: *«Τον υπερουράνιο τόπο ούτε κανείς εξύμνησε ποτέ έως τώρα από τους ποιητές εδώ κάτω, ούτε ποτέ θα εξυμνήσει επάξια²»*.

Το έργο της τελειοποίησις της ψυχής δεν θα ήταν δύσκολο, εάν ο άνθρωπος συνέχιζε να ζει και μετά τα παιδικά του χρόνια με την αγνότητα και αγαθότητα των χρόνων εκείνων. Αλλά μόλυνεται πρώτα από το περιβάλλον, οικογενειακό και ευρύτερο, με παντοειδείς προλήψεις και προκαταλήψεις και αργότερα ο ίδιος παρεκτρέπεται και υπερβαίνει το μέτρο, άλλοτε για να αυξήσει τις ηδονές του σώματος και άλλοτε με το να επιδιώκει να αποκτήσει τα πάντα για τον εαυτό του, αγνοώντας τους συνανθρώπους του. Από εδώ τρέφεται η διαφθορά, η εγωπάθεια, το ατομικό συμφέρον, η αδικία, η ανόητη αλαζονεία, που παίρνουν τον κατήφορο μιας αντιανιστικής ζωής με κάθε είδους κακιές και πάθη. Μετά από αυτά έρχεται ο πόνος, γιατί το θεϊόν συνεχώς διορθώνει τον αντίθετα προς τους

πνευματιζούς νόμους πορευόμενο άνθρωπο και τον υποβάλλει σε δοκιμασίες με σκοπό να τον εκπαιδεύσει και να τον οδηγήσει προς την Γνώση.

Ο Όμηρος στην «Οδύσσεια» φέρει τον Δία να λέει τα εξής: *«Τι κρίμα, να τα βάζουν οι άνθρωποι με τους θεούς. Γιατί ισχυρίζονται ότι από μας προέρχονται οι δυστυχίες τους, ενώ αυτοί οι ίδιοι με τις αδικίες τους περνούν δυστυχίες χωρίς να τους φταίει η μοίρα τους!»*.

Εάν ο άνθρωπος στρέφει τους οφθαλμούς της διανοίας του προς το εσωτερικό του και είναι ειλικρινής, υπάρχει κίνδυνος βλέποντας τα ελαττώματά του να τον καταλάβει απελπισία. Το αντίθετο όμως πρέπει να συμβεί. Να χαρεί πολύ που ανακάλυψε τις ψυχικές ασθένειες τις οποίες πρωτίτερα δεν τις έβλεπε. Από εκεί και πέρα απαιτείται αυτοσεβασμός, αυτοπεποίθηση και ισχυρή θέληση για τη θεραπεία τους. Θα ήταν ολέθριο, εάν από την εξέταση του εσωτερικού του, απεκόμιζε ο άνθρωπος την εντύπωση ότι καλώς έχει.

Αντί όμως ο άνθρωπος να εξετάζει τις διζές του αδυναμίες και ατέλειες, στρέφει την προσοχή του προς τα ελαττώματα των άλλων, χωρίς να γνωρίζει ότι σπαισιώντας σπαισιότητα πάνω στα ελαττώματα των άλλων, υπάρχει ο κίνδυνος να τα έλξει μέσα του. Όσο λιγότερο λαμβάνει ο άνθρωπος υπ' όψη του τις ταπεινές πράξεις των άλλων, τόσο λιγότερο μολύνεται από αυτές. Ακόμα πρέπει να αποφεύγει να συναναστρέφεται με ανθρώπους απαισιόδοξους, άβουλους και μικρόλογους, για να μην απορροφήσει κάτι από τους διαλογισμούς τους.

Ο σωστά πορευόμενος άνθρωπος πρέπει να προσαρμόζει τη ζωή του με τους φυσικούς και πνευματικούς νόμους. Να ζει μία φυσική ζωή και να εκδηλώνει αγάπη, ταπεινότητα, δικαιοσύνη, ελευθερία, ανιδιοτέλεια. Για την πραγματοποίηση αυτού του υψηλού στόχου, πρέπει συνεχώς να εξετάζει τον εαυτό του και να ασκεί αυτοέλεγχο των σφαλμάτων του, αναγνωρίζοντάς τα, ζολάζοντάς τα και ξεριζώνοντας τις ιδέες και τα πιστεύω του που τα ανάθρεψαν. Αιτός είναι ο μεγάλος σκοπός της ζωής του και αν συμβαίνει αυτό θα χαίρεται τότε καθημερινά, όπως έλεγε ο Επίκτητος: *«Εγώ καθ' ημέρα χαίρω παρακολουθώντας τον εαυτό μου να γίνεται καλλίτερος»*⁴.

Ο Γκαίτε έξι ημέρες προ του θανάτου του, σε ηλικία 83 ετών, έγραψε προς το φίλο του Γουλιέλμο Ούμπολντ. Είναι το κείμενο άσμα του. Η επιστολή του κατέληγε: *«Δεν έχω τίποτε άλλο μάλλον επείγον να πράξω, παρά να αναπτύσω τις δυνάμεις που μου απομένουν και να παλαίω εναντίον παντός ό,τι μέσα μου είναι γήδηλο»*⁵.

1. «Ο δε ανεξέταστος βίος ου βιωτός ανθρώπω» (38Α).
2. «Τον δε υπερουράνιον τόπον ούτε τις ὑμνήσε πω των τῆδε ποιητῆς ούτε ποθ' ὑμνήσει κατ' ἀξίαν» (Φαίδρος, 247c).
3. «Ω πόποι, οιον δη νῦ θεοὺς βροτοὶ αἰτιῶνται.
ἐξ ημεῶν γαρ φασι κακ' ἔμμεναί· οἱ δε και αυτοί
σφήσιν ατασθαλίῃσιν υπέρ μόρον ἄλγε 'έχουσι» (Α, 32 - 34).
4. «Εγώ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακολονθῶν εμαντώ βελτίωνι
γινομένω» (Διατριβαί, ΙΙΙ, ε, 14).
5. Μεγάλη Ελλην. Εγκυκλοπαίδεια, τόμος Η, σελ. 401. Συντάκτης του άρθρου για τον Γκαίτε ο Κωστής Παλαμάς.

ΠΕΡΙ ΑΝΕΞΙΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

ΤΟΥ JOHN LOCKE (1682 - 1704)

Του Μάριου Πλωρίτη

(...) κυκλοφόρησε, για πρώτη φορά στη γλώσσα μας, ένα σημαντικό βιβλίο: η Επιστολή για την ανεξιθρησκεία του Τζων Λοκ (Locke).

Δεν ξέρω πόσο γνωστός είναι στο εδώ πλατύτερο κοινό, ο κορυφαίος αυτός Άγγλος στοχαστής του 17ου αιώνα (1682 - 1704). Κι ωστόσο, ο Λοκ επηρέασε καιρία τις πνευματικές και πολιτικές διεργασίες της εποχής του - προπάντων, με τα κλασικά πια έργα του, «Δοκίμιο για την ανθρώπινη νόηση» (1689) και «Δυο πραγματίες για την διακυβέρνηση» (1690) - και θεωρείται θεμελιωτής τόσο της εμπειρικής γνωσιολογίας όσο και της πολιτικής οικονομίας και του εκπαιδευτικού ουμανισμού. Η έκδοση της Επιστολής του ίσως γίνει αφορμή ν' αναρριπισθεί το ενδιαφέρον γι' αυτόν - πολύ περισσότερο που ο μεταφραστής Γιάννης Πλάγγεσης τον σκιαγραφεί λαμπρά στην διεξοδική (107 σελίδη) εισαγωγή του, που μαρτυρεί άριστη γνώση του θέματος, γενικότερα. Ο χώρος και οι αρμοδιότητές μου δεν μου επιτρέπουν παρά να επισημάνω την **επικαιρότητα του βιβλίου αυτού**.

Η Επιστολή για την ανεξιθρησκεία (Epistola de Tolerantia) γράφτηκε το 1685 στην Ολλανδία, όπου είχε αυτοεξορισθεί ο συγγρα-

φέας, για να «θέσει εαυτόν εκτός» της δυσμένειας του απολυταρχικού και μισαλλόδοξου καθεστώτος των Στουάρτ. Παράληπτης ήταν ο φίλος του θεολόγος Philip van Limborch - ωστόσο, η Επιστολή δημοσιεύθηκε ανώνυμα (στο λατινικό πρωτότυπο) το 1689 και, τον ίδιο χρόνο, σε αγγλική μετάφραση του William Popple, ανώνυμα πάλι. (Η ελληνική έκδοση παραθέτει και λατινικό κείμενο).

Το θέμα ήταν «ξέον» τω καιρώ εξείνο (αλλά και τότε δεν είναι!), μια και οι πολιτικοί και εκκλησιαστικοί εξουσιαστές (οι διαφεντευτές της «επίσημης θρησκείας») καταδίωξαν ανελέητα τους αλλόθρησκους, αλλόδοξους, αλλόφυλους. Ο Λοκ είχε ασχοληθεί από χρόνια με το θέμα, ιδιαίτερα στο (αγγλικά γραμμένο) Δοκίμιο για την ανεξίθρησκεία (1667), αλλά η Επιστολή που αποτελεί το αποκορύφωμα των απόψεών του - και μάλιστα, με τρόπο πολύ πιο «ριζοσπαστικό» παρό πριν.

ΑΦΕΤΗΡΙΑ της Επιστολής - όπως και των άλλων έργων του Λοκ - σέκεται η πεποίθησή του πως «**η Πολιτεία** είναι μια κοινωνία ανθρώπων, που συγκροτήθηκε αποκλειστικά για τη διασφάλιση και την προώθηση των αστικών αγαθών» (αυτών που σήμερα λέμε «ατομικά δικαιώματα»). «**Αστικά αγαθά** - συνεχίζει - είναι η ζωή, η ελευθερία, η ακεραιότητα του σώματος και η απονομή του πόνου, καθώς και η κατοχή εξωτερικών αγαθών, όπως είναι η κτηματική περιουσία, το χρήμα, τα έπιπλα κλπ.». Έκατό χρόνια αργότερα, οι αρχές αυτές θα σταθούν η βάση της «Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη», της Γαλλικής Επανάστασης.

Θεμελιακή είναι, ταυτόχρονα, η αρχή της **ελευθερίας της σκέψης**. Ελεύθερος είναι αυτός που σκέφτεται και ενεργεί σύμφωνα με την κρίση του, δηλαδή με την εγκατάθεση του πνεύματός του. «Και είναι τέτοια η φύση της ανθρώπινης νόησης, που είναι αδύνατο να εξαναγκαστεί από οποιαδήποτε εξωτερική δύναμη. Δήμιενε τα αγαθά ενός ανθρώπου, φυλάκισε ή βασάνισε το σώμα του: τέτοιες τιμωρίες είναι ανώφελες, αν μ' αυτές θέλεις ν' αλλάξεις την εσωτερική του κρίση για τα πράγματα» (σελ. 135, και 81 Εισαγωγής).

Απ' την άλλη, «**η Εκκλησία** είναι μια ελεύθερη κοινωνία ανθρώπων, που συναθροίζονται εκούσια για να λατρεύουν δημόσια το Θεό με τον τρόπο που πιστεύουν πως θα είναι αποδεκτός από τη θεότητα για τη σωτηρία των ψυχών τους» (σελ. 137). Έτσι, τόσο η πολιτεία όσο και η Εκκλησία στηρίζονται στην **ελεύθερη θέληση** των ατόμων που τις συγκροτούν.

Αφού, όμως, η χριστιανική Εκκλησία δεν είναι μια αλλά πολλές (Ορθόδοξη, Καθολική, Διαμαρτυρόμενη και τόσες άλλες), ο Λοκ

τονίζει - και εδώ φτάνουμε σε μια γνωστή «επικαιρότητα» - πως «η ειρήνη», η **ισοτιμία** και η φιλία πρέπει πάντοτε να τηρούνται αμοιβαία από τις διάφορες εκκλησίες, όπως και τα επί μέρους άτομα, χωρίς καμιά αξίωση κυριαρχίας της μιας πάνω στην άλλη» (σελ. 147). Και εξηγεί: **«Κάθε εκκλησία είναι ορθόδοξη για τον εαυτό της, και εσφαλμένη και αιρετική για τις άλλες. Γιατί βέβαια, αυτά που πιστεύει μια εκκλησία τα πιστεύει ως αληθινά, και οτιδήποτε το αντίθετο το καταδικάζει ως εσφαλμένο»** ((σελ. 147).

Συνακόλουθα, «η αμοιβαία ανοχή ανάμεσα στους Χριστιανούς... (αποτελεί) το **βασικό διακριτικό γνώρισμα ή κριτήριο της αληθινής εκκλησίας**» (σελ. 125: η πρώτη φράση της Επιστολής). Πράγμα αυτονόητο όσο και χριστιανικό: **«Η ανοχή** αυτών που έχουν διαφορετική γνώμη στα θέματα της θρησκείας είναι τόσο **σύμφωνη προς το Ευαγγέλιο και τον ορθό λόγο**, ώστε φαίνεται τερατώδες να κλείνουν οι άνθρωποι τα μάτια τους μπροστά σ' ένα τόσο καθαρό φως» (σελ. 131).

Κι ωστόσο, αυτή η τερατώδης εθελουφλία στάθηκε πάντα πολύ πιο τρέχον νόμισμα από την ανοιχτομιά ανοχή κι ανεξιθρησκεία. Αληθεύει πέρα για πέρα πως **«κανείς, ούτε άτομα, ούτε εκκλησίες, ούτε και πολιτείες, δεν έχει το δικαίωμα να παραβιάζει τα αστικά δικαιώματα και να σφετερίζεται τα εγκόσμια αγαθά του άλλου με την πρόφαση της θρησκείας»** (σελ. 151). Αυτές οι συχνότατες παραβιάσεις και οι σφετερισμοί προκαλούν τις συγκρούσεις στο εσωτερικό των διαφόρων εκκλησιών (βλέπε και τα δικά μας έκτροπα) και τους θρησκευτικούς πολέμους ανάμεσα σε διαφορετικά θρησκευόμενα και δόγματα. «Δεν είναι η ποικιλία γνώμων που δεν μπορούμε να την αποφύγουμε, αλλά η **άρνηση της ανεξιθρησκείας** στους ανθρώπους που έχουν διαφορετικές γνώμες, οι οποίες θα μπορούσε να τους είχε παραχωρηθεί, που έχει προκαλέσει **τις περισσότερες διαμάχες και πολέμους** που ξέσπασαν στον χριστιανικό κόσμο στο όνομα της θρησκείας. Οι αρχηγοί της εκκλησίας, παρասυρμένοι από τη φιλαργυρία και τον **πόθο κυριαρχίας**, χρησιμοποίησαν κάθε μέσο για να διεγείρουν και να στρέψουν ενάντια στους ετερόδοξους τόσο τον ηγεμόνα, που η φιλοδοξία τον καθιστά ανίκανο να αντισταθεί, όσο και το λαό, που πάντοτε είναι γεμάτος προκαταλήψεις και γι' αυτό επιπόλαιος...» (σελ. 212 - 3).

Και φτάνοντας ακόμα πιο μέσα στην «καρδιά του θέματος»: «... Είναι φανερό πως οι ίδιοι (οι ηγεμόνες και άλλοι πνευματικοί και πολιτικοί ταγοί) προκάλεσαν τους εμπρηστές και ταραξίες της δημόσιας ειρήνης, για να **μοιραστούν τη λεία**, και συχνά χρησιμο-

ποίησαν το πάθος και την αλαζονεία των άλλων για να αυξήσουν τη δική τους δύναμη» (σελ. 213).

Ο Λοκ φτάνει, μάλιστα, να γράφει στον φίλο του θεολόγο: «...Θα πεις: Μια εκκλησία δεν μπορεί να είναι αληθινή, όταν δεν έχει επίσκοπο ή πρεσβυτέρους, που να αντλεί τη διοικητική του εξουσία από τους ίδιους τους Αποστόλους στη βάση μιας συνεχούς και αδιάκοπης διαδοχής... (Αλλά) σε παρακαλώ να μου δείξεις το διάταγμα με το οποίο ο Χριστός επέβαλε αυτόν το νόμο στην εκκλησία του και δεν θα είμαι προκλητικός, αν σε ένα τόσο σημαντικό θέμα ζητώ καθαρά λόγια. Η ρήση του «ου (όπου) εισί δύο ή τρεις συνηγμένοι εις το εμόν όνομα, εκεί εμί εν μέσω αυτών» φαίνεται να υπονοεί το αντίθετο...» (σελ. 139 - 140). Τι φοβήκη!

ΦΥΣΙΚΗ συνέπεια αυτών των διαπιστώσεων, είναι η θέση του Λοκ για τον **χωρισμό Εκκλησίας και Κράτους**.

«Από οποιαδήποτε πηγή κι αν προέρχεται η εξουσία τους (των επισκόπων και όλων των κληρικών), οφείλει να περιορίζεται μέσα στα όρια της εκκλησίας, και δεν είναι δυνατόν να εκτείνεται στα πολιτικά πράγματα, επειδή η ίδια η εκκλησία είναι απόλυτα χωρισμένη και διακριτή από την πολιτεία και τα πολιτικά πράγματα. Τα όρια και των δύο είναι σταθερά και αμετάβλητα. Αυτός που συγχέει αυτές τις δυο κοινωνίες, αναμειγνύει τον ουρανό και τη γη, πράγματα τόσο ανόμοια και αντίθετα, που στην καταγωγή, το σπορό και την ουσία τους είναι απολύτως διαφορετικά. Κανείς άνθρωπος λοιπόν, με οποιοδήποτε εκκλησιαστικό λειτουργήμα κι αν έχει τιμηθεί, δεν μπορεί να στερήσει έναν άλλο που δεν ανήκει στη δική του εκκλησία και πίστη, από τη ζωή, την ελευθερία ή από οποιοδήποτε μέρος των εγκόσμιων αγαθών του, για χάρη της θρησκείας» (σελ. 153). Ούτε, φυσικά, να τον στερήσει την ελευθερία σκέψης, πίστης, δόγματος - ή να τον θεωρεί «χειρότερο» από τους δικούς του ομοδόξους...(...)

(«Το βήμα», 21/6/1998)

«Ο Χριστός ξανασταυρώνεται»

Συνέντευξη με τον αείμνηστο συγγραφέα

Η «Λέσχη» του καλύτερου Βιβλίου στη Γαλλία κυκλοφόρησε τον περασμένο Ιούνιο το περίφημο πια μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται», δεμένο, σε άψογη τυπογραφική εμφάνιση, με έγχρωμες εικόνες, σε χαρτί «βελέν».

Στο περιοδικό του ίδιου μήνα δημοσιεύεται ανάλυση του έργου, η βιογραφία και η φωτογραφία του Καζαντζάκη, καθώς και συνέντευξη του συγγραφέα στο συνεργάτη του περιοδικού κ. Robert Sadoul, που την παραθέτουμε ολόκληρη. Η συνέντευξη έχει τον τίτλο: «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται, ευαγγελικό μήνυμα στην καρδιά της εποχής μας».

«Ο Νίκος Καζαντζάκης, έπειτ' απ' τη δημοσίευση του «Αλέξη Ζορμπά» στη Γαλλία, δεν είναι πια για μας ένας άγνωστος. Το βιβλίο αυτό, που στα 1954 πήρε το βραβείο του καλύτερου ξένου μυθιστορήματος, σημειώνει μπορούμε να πούμε μια στροφή στη λογοτεχνική σταδιοδρομία του μεγάλου έλληνα ποιητή, που μερικοί κριτικοί τον συγκρίνουν με τον Όμηρο και τον Δάντη. Με το «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται» ο Νίκος Καζαντζάκης τοποθετείται ανάμεσα στα μεγαλύτερα ονόματα των διεθνών γραμμάτων. Ο διαπρεπής συγγραφέας Μαρσέλ Μπριόν γράφει γι' αυτόν: «Στον Καζαντζάκη μια ιστορία της λαϊκής ζωής, είτε γραφική, είτε δραματική, παίρνει ένα πλάτος καταπληκτικό και μια λάμψη πελώρια. Μου φτάνει γι' απόδειξη έν' απ' τα τελευταία του βιβλία που μεταφράστηκαν γαλλικά, το «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται», πραγματική επική σελίδα, δίχως, κατά τη γνώμη μου, την όμοιά της στη σύγχρονη λογοτεχνία. Πραγματικά, το βιβλίο αυτό δεν μπορούσε να γραφεί παρά από έναν άνθρωπο που επικοινωνούσε δυναμικά με τη σημερινή πραγματικότητα και που, συγχρόνως, χρησιμοποιούσε το μύθο στο απέραντο πλάνο του έπους».

Το έπος, ο Νίκος Καζαντζάκης το γνωρίζει καλά, αυτός που, σε 33.000 στίχους, έγραψε μια νέα «Οδύσσεια». Θέλησα να ξαναδώ το συγγραφέα τού «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται».

Στο μικρό σπίτι του, στην Αντίμπ, ο Νίκος Καζαντζάκης μου θύμισε πως εδώ άρχισε τη ζωή του σα μυθιστοριογράφος με δύο βιβλία, γραμμένα απ' ευθείας στη γαλλική, το «Τόντα - Ράμπα» και

το «Ὁ κήπος των βράχων», ενώ ο «Ζορμπάς» κι ο «Χριστός» γράφτηκαν ελληνικά.

Με τη σειρά μου του θύμισα τα πολλά ταξίδια του στη Ισπανία, την Αίγυπτο, την Αγγλία, την Κίνα, την Ιαπωνία, τη Ρωσία και την πολιτική του δράση. Ο μεγάλος όμως συγγραφέας με διέκρινε:

- Η πολιτική δεν μ' ενδιαφέρει. Δεν είναι παρά ένα εξάρτημα. Άλλωστε, ο άνθρωπος δεν είναι ζωο πολιτικό, αλλά κυρίως μεταφυσικό. Το μόνο αληθινό πρόβλημα που υπάρχει είναι το πρόβλημα που αποβλέπει στην αναζήτηση της έννοιας του ανθρώπου.

- Και ξεκινώντας απ' αυτού στην αναζήτηση του Θεού;

- Γράφοντας το «Χριστό», δε θέλησα να κάνω ούτε έργο θεολόγου, ούτε ιστορικού. Είναι η μετάπλαση μέσα στο χρόνο ενός ανθρώπινου γεγονότος. Όταν έγραφα τραγωδίες, έπαιρνα απ' την αρχαιότητα μόνο τη μορφή. Δεν ενδιαφερόμουν για το παρελθόν. Είμαι ένας Κρητικός που αγαπάει την παράδοση για να την ξεπεράσει, αν μπορεί.

- Κι όμως ο «Χριστός ξανασταυρώνεται» δεν είναι, θά λέγα, η εκδίκαση κάποιας μορφής του χριστιανισμού;

- Ας πούμε μάλλον της παραμόρφωσής του. Υπάρχουν δυο ορθόδοξοι ιερείς - η δράση του βιβλίου γίνεται στην Ανατολή, - ο ένας θα μπορούσε να συγκριθεί με τον Αββά Πιέρ, ανακουφίζει τον πόνο, βοηθεί τους δυστυχισμένους, ο άλλος προδίδει την αποστολή του, είν' ένας εχθρός του Χριστού, όλων των Χριστών, δηλαδή όλων εκείνων που είναι εναντίον της αθλιότητας, της φτώχειας και του ανθρώπινου πόνου...

Ο Νίκος Καζαντζάκης μένει για λίγο σιωπηλός, έπειτα συνεχίζει:

- Φαντάζεστε πραγματικά πως αν ο Χριστός ξαναρχόταν στη γη δεν θα τον σταύρωναν και πάλι;

-Μα δε δολοφονούν το Χριστό στο μυθιστόρημά σας, σκοτώνουν έναν άμοιρο βοσκό, που τον είχαν διαλέξει για να παίξει τα Πάθη στο χωριό του, σύμφωνα με μια παλιά παράδοση στους Έλληνες χωριάτες της Ανατολής.

- Ακριβώς. Ο Μανωλιός διαλέχτηκε απ' τον παπά για να ερμηνεύει το ρόλο του Χριστού, όπως άλλοι διαλέχτηκαν για να παίξουν τους Αποστόλους. Τότε παρουσιάστηκε ένα φαινόμενο ψυχολογικής μεταβολής. Όλοι παίζουμε ένα ρόλο στη ζωή μας κι όχι πάντα το δικό μας. Ο νεαρός βοσκός ήταν ένα πλάσμα αγνό, πάρα πολύ κοντά στη φύση. Η δυστυχία των προσφύγων ενός γειτονικού χωριού τον έσπρωξε να πάει με τους φτωχούς, εναντίον των πλουσίων.

Αυτό το γεγονός αναστάτωνα την «καθεστηκυία» τάξη, καταντούσε κίνδυνος. Έτσι τον σκότωσαν στην εκκλησία, το βράδυ των Χριστουγέννων, λίγες στιγμές πριν γεννηθεί το Θείον Βρέφος.

-Δεν μπόρεσε λοιπόν ποτέ να παίξει τα Πάθη του;

-Απλούστατα τα έζησε» (...)

«Νέα Εστία», 1956, σ. 1230

Αν ο Χριστός ξαναρχόταν...

Απόσπασμα άρθρου του Κωστή Παλαμά με τίτλο «Εκκλησία και θρησκεία», Περιοδικό «Νουμάς», 23 - 10 - 1911.

«...Το θέμα ξετυλίγεται πλατύτερα, νευρικώτερα, υποβλητικότερα, σε πέντε δέκα σελίδες του Ντοστογιέφσκη στο αριστούργημά του «Ταδέρφια Καραμαζώφ». Ο Χριστός κι ο Μέγας Ιεροξεταστής. Μέσα στην Ισπανία. Ο πρώτος ξανάρχεται στη γη, θαυματοργεί, είδωλο γίνεται του πλήθους. Ο δεύτερος παρουσιάζεται και φυλάκωνει τον πρώτο. Μέσα στην φυλακή, του μιλεί με λόγια σκληρά, στρογγυλά, τελειωτικά. Δεν έπρεπε να ξαναγυρίσει στον κόσμο. Μήτε, που έχει, μήτε που του δίνεται τέτοιο δικαίωμα. Η ρητορική του ιεροξεταστή ακατάβλητη. Θα μπορούσε να τον ξαναθανατώσει το Σωτήρα, κανείς δε θα τολμούσε να μιλήσει. Περιορίζεται συγκαταβατικά να τον εξορίσει. Τράβα δρόμο. Το επεισόδιο ξετυλίγεται μ' επική μεγαλοπρέπεια στο έργο του Ντοστογιέφσκη. Βεβαιότατα. Ο κοσμάκης συνηθίζει να λέει στοχαστικά: Αν ο Χριστός ξαναρχότανε, θα τον ξανασταυρώναν. Θα μπορούσε κανείς να συμπληρώσει: ο πάπας και ο παπάς. Και ειλικρινέστατα, και με βαθιά τη συνείδηση πως δουλεύουμε για την θρησκεία.

Έτσι τράβηξε μπροστά ο Καθολικισμός. Μα σ' εμάς εδώ; Αλλάζουνε κάπως τ' αντιζείμενα. Μα ο ιστορικός νόμος δείχνεται σε πολλά ο ίδιος».

(Ολόκληρο το άρθρο έχει δημοσιευθεί στον «Ιλιό» υπ' αρ. 218).

Κάθε πράγμα που γίνεται, γίνεται δίκαιο: αν το παραζολουνθήσεις αυτό με προσοχή, θα το νοιώσεις. Δεν εννοώ μόνο ότι γίνεται σύμφωνα με τη φύση των πραγμάτων, αλλά και σύμφωνα με το δίκαιο, σαν να μοίραζε κάποιος στον καθένα εκείνο που του αξίζει.

Μάρκου Αυρηλίου (Τα εις Εαυτόν, Α, ι).

Η ΜΟΝΑΞΙΑ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΗ

ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΙΛΗ

Ας ρίξουμε μια ματιά προς μια χαρακτηριστική λεπτομέρεια της καλλιτεχνικής δημιουργίας:

Ο καλλιτέχνης ανήκει στην πανανθρώπινη ολότητα. Απ' αυτήν αντλεί μέσω της ατομικής του διαίσθησης και προς αυτήν αποτείνεται. Όμως η δημιουργική του εργασία γίνεται μέσα στη μοναξιά και στη σιωπή. «Επιθυμούσα ένα σπίτι στη μοναξιά και στη σιωπή...» τραγούδησε ο Παλαμιάς, η πιο πλατειά ποιητική διάνοια που εξέφρασε τους πόθους, τις λαχτάρες και τη μοίρα ολάκερου του Γένους. Μέσα στη σιωπή λοιπόν και την αυτοσυγκέντρωση του καλλιτέχνη ωριμάζει το έργο του, που είναι η γονιμοποίηση της ψυχής του από την μυστική ερωτική επαφή της με τις χαρές και τα πάθη των ανθρώπων. Το έργο της Τέχνης, όπως κάθε ερωτική δημιουργία, είναι μια μυστηριώδης επεξεργασία που συντελείται μακριά από το πλήθος, μέσα στην ψυχική απομόνωση του καλλιτέχνη, σε απόλυτη ησυχία. Εκεί ο καλλιτέχνης βρίσκει τον γνήσιο εαυτό του.

Προσπαθούσα κάποτε που μπόρεσα να δραστηρεύω από την Αθήνα για να ξεκουραστώ μερικές μέρες σ' ένα από τα μαγικά νησιά του Σαρωνικού, προσπαθούσα να καθορίσω το καλύτερο σπορ της ευτυχίας που εφεύρονταν η ύπαρξή μου, με όλες της τις αισθήσεις ξύπνιες και πεινασμένες.

Ήταν βέβαια αυτή η απεριόριστη θάλασσα που απορρόφει και ανατρίχιαζει κάτω από τη φωτορροή. Τη χαίρεται το μάτι ανάμεσα από την πράσινη δαντέλλα του πεύκου και του σκοίνου. Τη χαίρεται και ταντί τη νύχτα, σαν καταλαγιάσουν όλες οι φωνές της μέρας και αρχίσει αυτή να κοιβεντιάσει το προαιώνιο παραμύθι της και να τραγουδά το συγκινητικό τραγούδι των κυμάτων. Τη χαίρεται ακόμα ολάκερο το κορμί, και η ψυχή, που εγκαταλείπεται στα αμέτρητα χέρια της με εμπιστοσύνη, και αισθάνεται τη χαρά του πλάσματος, που νοιώθει τη μοίρα του αφημένη στα χέρια του Θεού.

Καβαρίζει τότε η ύπαρξή σου πάνω στα γαλάζια νερά, όπως ένα κομμάτι πεφκόφλουδο αφημένο στην τύχη, απ' αυτά που βάφουν οι ψαράδες κόκκινο το πανί και τα δίχτυα τους. Είναι ακόμα, αν θέλετε, η αίσθηση της προσωρινής απελευθέρωσης από τη ρουτίνα της αστικής ζωής και τον αγώνα της βιοπάλης, που σκουριάζει την ψυχή και ναρκώνει τη φαντασία. Μερικές μέρες, που τις κερδίζουμε έτσι μέσα σ' ένα περιβάλλον ολότελα νέο, αισθητικά τέλει, και ανάμε-

σα σ' έναν μικρό κύκλο ανθρώπων που τους νοιώθεις ή ολότελα αδιάφορους, ή κοντά στα ιδανικά σου, και δεν υπάρχει κανενός είδους συμφέρον που θα φθείρει τις σχέσεις σου μαζί τους, είναι βέβαια μέρες που σημαδεύονται αποφασιστικά μέσα στις κερδισμένες μέρες της ζωής μας, από κείνες που τις κρατά η ψυχή μας θησαυρισμένες ως τις τελευταίες στιγμές της ζωής, ποιος ξέρει αν όχι παρ'απέρα.

Όλοι μας, λίγο ή πολύ, ζούμε μια διπλή ζωή. Πρώτα εκείνη που μας επιβάλλει η κοινωνική οργάνωση των ανθρώπων και ο αγώνας της βιοπάλης. Αυτή η πλευρά της ζωής μας είναι γεμάτη συμβιβασμούς, υποχωρήσεις, αναντρίες και προσαρμογές αντίθετες προς τις αξιώσεις της ψυχής. Πλάι σ' αυτή την κατὰ συνθήκη ζωή, που θάπρεπε να πιάνει μέσα στην ιστορία της ύπαρξής μας ένα ασήμαντο κεφάλαιο, ενώ σήμερα αποτελεί το κύριο σώμα της, υπάρχει μια άλλη ζωή, μόλις ανεκτή από το κοινωνικό σύνολο και τους νόμους που κανονίζουν τις σχέσεις των μελών του. Αυτή η δεύτερη, η παράμερη, η περιθωριακή ζωή μας, είναι η απόλυτα δική μας ζωή, η μυστική, η πολύτιμη, η αληθινή ζωή μας. Για να σώσουμε αυτή την «αγαθὴν μερίδα» είναι που κάνουμε όλες τις παραχωρήσεις στη ρουτίνα και στη σύμβαση. Αυτή τη ζούμε απόμερα, μακριά από τους αγοραίους θόρυβους, ολομόναχοι. Εμείς και η ψυχή μας.

Και είναι τότε η ψυχή μας σαν μια τρυφερή, λατρεμένη ύπαρξη, που δεν επιτρέπουμε κανέναν βέβηλο να ξέρει την παρουσία της και την αξία της την μυστική. Την προσφύλαγουμε με ζηλοτυπία, από τα μάτια αζόια και των πιο δικών μας ανθρώπων. Γιατί συμβαίνει αυτό το παράξενο, οι πιο δικοί μας άνθρωποι, με την καθημερινή επαφή μας μαζί τους, να μας έχουν γίνει οι περισσότεροι αχατανόητοι. Η αδιάκοπη επανάληψη χοντροπατοσιάζει τα λεπτά αισθητήρια της εσωτερικής ανταποκρίσεως των ανθρώπων.

Αυτή η εσωτερική ζωή μας είναι ωραία, είναι αγνή και δυνατή. Είναι ένας μυστικός ροδόκηπος, φραγμένος από παντού με ψηλές και αγκαθερές φραγές, όπου αποτραβιούμαστε ξεμοναχιασμένοι μόνο σαν βεβαιωθούμε πως δεν παραφλύδαει απ' έξω καμιά ασέβης περιέργεια.

Αν ο Θεός θελήσει να χαρίσει στον άνθρωπο το Άγιο πνεύμα της «μουνιζής» έκφρασης, τότε ο άνθρωπος κάνει αυτή την απόμερη ευτυχία τραγούδι και τη λέει στην ανθρωπότητα με σύμβολα και με παραβολές, τη λέει με το στίχο, με τον έντεχνο λόγο, με το χρώμα, με το μάρμαρο και με τον ήχο. Τότε η ανθρωπότητα αναγνωρίζει τον μυστικό παράδεισο που της περιγράφει ο καλλιτέχνης, η καρδιά

της χτυπά πιο γρήγορα από αγαλλίαση και ευγνωμοσύνη, γιατί ο καλλιτέχνης έκαμε όλα τα σιωπηλά αηδόνια του μυστικού της παραδείσου να λαλήσουν. Αν όμως δε μας έχει δοθεί από τον Ουρανό η χάρη της Τέχνης, τότε αποζητάμε έναν άνθρωπο να του ανοίξουμε με προσοχή τη μυστική έμπραση του κλειστού κήπου μας.

Ο άνθρωπος αυτός πρέπει νάναι χωρίς καμιά πονηρία, αγνός από υποψία, γεμάτος από υψηλή συγγνώμη και κατανόηση για όλες μας τις μορφές, ακόμα και τις πιο ισχυρές, για όλες μας τις χαρές, ακόμα και τις πιο βίαιες, για όλες μας τις θλίψεις, ακόμα και τις πιο απίθανες. Έτσι που, σαν του ανοίξουμε το μυστικό περιβόλι, να έμπει μέσα με μάτια κατανοητή και όχι με μάτια δικαστή. Πρέπει να είναι δυνατός με αγάπη όπως ο Χριστός, που Αυτόν θα τον έπαιρνε καθέννας μας από το χέρι, να τον οδηγήσει στον μυστικό του κήπο, με την εμπιστοσύνη που μας δίνει η τέλεια ωραιότητα της ζωής του.

Στοχαζόμουνά λοιπόν αυτές τις λίγες μέρες που είχα μείνει κάποτε πάνω στα νησιά του Σάφωναζού, ολομόναχος κοντά στη θάλασσα, καταπρόσωπο στα άστρα, τριγυρισμένος από τα άγια δέντρα. Στοχαζόμουνά ποιά ήταν το κυριότερο στοιχείο της μυστικής χαράς, που έκανε την ηνική να αναγαλλιάζει σαν ερωτευμένη παιδούλα. Στοχαζόμουνά μήπως ήταν αυτή η ανάπαυση από το αδιάκοπο παραφύλαγμα που κάνουμε μέσα στην πολιτεία, για να κρατήσουμε φραγμένον και απαράβιαστον τον κήπο με τα ρόδα. Εδώ ήταν η μοναξιά. Εδώ ήταν ο Ουρανός, που κατέβαινε κάθε βράδυ ως το προσηέφαλο του ύπνου μας. Εδώ ήταν η θάλασσα, γαλάζια, χαρούμενη, χορτάτη φως, με το βυθό γεμάτον από θησαυρούς. Εδώ ήταν τα άγρια λουλούδια που δεν γυρεύουν από κανένα την άδεια να φυτρώνουν, που τα σπέρνει ο Θεός με τα χέρια των ανέμων, και απ' αυτόν περιμένουν να τα ποτίσει. Μπορεί λοιπόν κανείς να ξήσει, με άνεση τη γνήσια μερίδα της ζωής του, μπορεί ν' αφήσει αφύλαχτη την έμπραση του μυστικού κήπου. Τότε κάπως μπορεί να ξηγήσει την γοητεία που τραβάει τους αναχωρητάς, τότες κατανοεί ως το βάθος το νόημα που κλείνει ο θαυμάσιος λόγος του μεγάλου βυζαντινού ασκητού:

«Υπάγω εις την έρημον του επισκέψασθαι εμαυτόν».

Στοχαζόμουν λοιπόν: Τι είναι αυτό που μας βοηθά στη μοναξιά να βρούμε τον εαυτό μας; Το ανακάλυψη νομίζω ένα βράδυ πάνω στο νησί. Ήταν η γαλήνη στη θάλασσα, το ηλιοβασιλευμα χορέμαζε γιολάντες από βυσσινιά και χρυσά λουλούδια στο ορίζοντα. Μικρά αδιόρατα κήματα, έγλυφαν τα βότσαλα χωρίς ήχο. Τότε μια στάλα από κάποια βροίση έσταξε μοιρικά μέσα στο νερό. Θα έσταξε πολ-

λήν ώρα και τότε μόλις την άκουσα. Τότε κατάλαβα πως άκουσα τη Σιωπή.

Μια μεγάλη, καθολική, άγια σιωπή. Τη σιωπή των ουρανών, τη σιωπή των άστρων, τη σιωπή της κλειδωμένης βρύσης, τη σιωπή της θάλασσας και των δέντρων. Τη σιωπή του Θεού, που γέρνει και ξεκουράζεται το βράδυ σαν τον πιο απλόν ξωμάχο. Αυτή είναι που μας φέρνει τόσο κοντά στην ουσία της ζωής. Και η ουσία της ζωής δεν είναι ο θόρυβος που κάμουν όλημερίς τα αλληλοσυγκρουόμενα αδειανά κεφάλια, τα ηγερά λόγια που διασπαιρώνονται σαν σπαθιά, και ο πάταγος που βγαίνει από την προστριβή των άψυχων αντικειμένων. Η ουσία της ζωής αποκαλύπτεται μονάχα μέσα στη σιωπή, όταν η αληθινή μορφή των ανθρώπων και των πραγμάτων βγαίνει σιγά - σιγά από το τσόφλι που την προστατεύει από την φθορά της ρουτίνας, και αποκαλύπτεται με όλη την πρωτόπλαστη αγνότητά της στα μάτια των προσεχτιζών προσκυνητών.

Τότε η ψυχή μας, που καμιά χυδαιότητα της ζωής δεν μπορεί να τη σπλώσει, γιατί είναι η ανοή του Θεού που σε καμιάν ασχημία βιοτική δεν μετέχει, η ψυχή μας βγαίνει προσεχτική, αγνή και γυμνή. Ξέρει πως κανένας υβριστής ήχος δεν την παραμονεύει, κανένας δεν εποπτεύει πάνω της, εξόν ο Θεός. Βγαίνει και περπατεί με τα μικρά, γυμνά της βήματα κάτω από τους αστερισμούς, κάτω από τα δέντρα, πλάι στα νερά που προσεύχονται, πάνω στα δροσερά βότσαλα που τίζουν.

Η ψυχή είναι ντυμένη την ειρήνη, είναι ντυμένη τον άγιο χιτώνα της σιωπής. Την ακούει ως τα κατάβαθα, την αναπνέει και την δοξάζει. Η σιωπή είναι η δόξα της ψυχής και η τροφή της. Στάζει μέσα της όπως η στάλα της βραδυνής βρύσης που πέφτει στο νερό. Η φωνή της σιωπής είναι η φωνή του Θεού μέσα στην καρδιά των ανθρώπων. Και για νακούσει αυτή τη φωνή ο καλλιτέχνης χρειάζεται να βασιλεύει γύρω του η σιωπή.

(«Φιλοσοφική Ηρωτοχρονιά», 1980).

Ο «ΙΔΙΣΟΣ» εύχεται στους αναγνώστες του
για τις γιορτές των Χριστουγέννων, χρόνια καλά
και ο νέος χρόνος να είναι έτος γαλήνης, χαράς
και πνευματικής προόδου.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΜΙΛΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1999

Είσοδος ελεύθερα - Ώρα 8 μ.μ.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

- 7 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ, Συζήτηση: Επί των χροσών επών του Πυθαγόρα.
- 11 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΛΑΟΣ, Η. Αναγνώστον: Αρχαιοελληνική Θεοδοσία.
- 12 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Μιχ. Γρηγορίον: Ο Νόμος της τριαδικότητας.
- 13 Τετάρτη ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ, Εργασία στη «Φωνή της Σιγής».
- 14 Πέμπτη ΑΠΟΛΛΩΝ, Γ. Σίβρης: Ο οδός προς την Μύηση (μέρος 3ον).
- 15 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Μ. Μελισσαροπούλου: Το τελευταίο ημερολόγιο του Κριναμιούρτι. Ο Μύγας Δάσκαλος μιλάει για τη ζωή και το θάνατο.
- 18 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΛΑΟΣ, Χ. Μπάρακλής: Από το βιβλίο του Όμοιας Αβανζώφ. «Για μια ζανούργια ζωή. Χρυσό ζανόνες».
- 19 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Θ. Καφετζόπουλος: Μυστική Δοξασία.
- 21 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ, Χ. Καμφοστάσης: Η Αποσπός του Μαθητού (μέρος 3ον).
- 22 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Ηρώ Ζάραγζα: Επιβιώσεις Γνωτισισμού (μέρος 2ον).
- 25 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΛΑΟΣ, Π. Αναγνώστον: Αρχαιοελληνική Θεοδοσία.
- 26 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Ηρώ Ζάραγζα: τα στοιχεία των προσωκρατισμών στον Πλάτωνα.
- 27 Τετάρτη ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ, Εργασία στη «Φωνή της Σιγής».
- 28 Πέμπτη ΑΠΟΛΛΩΝ, Πλ. Κήμος: Η Καθαρή η Αληθινή πνευματική θρησκεία. (μέρος 2ον).
- 29 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Κρ. Ιωαννίδου: Η φωνή της σιγής.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

- 1 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΛΑΟΣ, Κων. Γρηγοριάδης: Μαγεμένος Ανός.
- 2 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, ΚΟΙΝΗ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΑΣ.
- 4 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ, Βασ. Καφαντζός: Περί των αρχαίων Μυστηρίων (επανάληψις).
- 5 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Ηρώ Ζάραγζα: Τα εσωτερικά στοιχεία της αρχαίας τραγωδίας (επανάληψις).
- 8 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΛΑΟΣ, Παν. Αναγνώστον: Αρχαιοελληνική Θεοδοσία.
- 9 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Θ. Καφετζόπουλος: Μυστική δοξασία.
- 10 Τετάρτη ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ, Εργασία στη: «Φωνή της Σιγής».
- 11 Πέμπτη ΑΠΟΛΛΩΝ, Γ. Σίβρης: Οδός προς την Μύηση (μέρος 4ον).

12 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ,	Βασ. Καρζαντζός: Προλήψεις - Δεισιδαμονίαι. (Δημ. Ιωαννίδη).
15 Δευτέρα Κ. ΜΕΛ/ΑΟΣ	Βασ. Καρζαντζός: Εσωτερική παράδοση και πηγαί της Γνώσεως (Δημ. Ιωαννίδη).
18 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ,	Χρ. Καμιαρωτάκης: Η Ατραπός του Μαθητού (μέρος 4ον).
23 Τρίτη ΗΛΙΟΣ,	Θ. Καφετζόπουλος: Μυστική Δοξασία.
24 Τετάρτη ΜΠΑΛΑΒΑΤΣΚΥ,	Εργασία στη «Φωνή της Σιγής».
25 Πέμπτη ΑΠΟΛΛΩΝ,	Κρ. Ιωαννίδου: Μπαγκαβάτ Γκιτά (το Θείο άσμα).
26 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ,	Κ. Γρηγοριάδης: Συνειδητό - Ασυνειδητό.

ΜΑΡΤΙΟΣ

1 Δευτέρα Κ. ΜΕΛ/ΑΟΣ,	Παν. Αναγνώστη: Αρχαιοελληνική θεολογία.
2 Τρίτη ΗΛΙΟΣ,	Τέτο Αυριτζή: Μπαγκαβάτ Γκιτά
4 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ,	Ηρώ Ζάραγκα: Μύθοι, Τέλετες, Μήσις των αρχαίων Ελληνικών Μυστηρίων.
5 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ,	Α. Κωστοβασίλη: Θεολογία: Σύνθεση της Αληθείας.
8 Δευτέρα Κ. ΜΕΛ/ΑΟΣ,	Κρ. Ιωαννίδου: Σε αναζήτηση του εσωτερικού μας εαυτού.
9 Τρίτη ΗΛΙΟΣ,	Θ. Καφετζόπουλος: Μυστική Δοξασία.
10 Τετάρτη ΜΠΑΛΑΒΑΤΣΚΥ,	Εργασία στη «Φωνή της Σιγής».
11 Πέμπτη ΑΠΟΛΛΩΝ,	Γ. Σίβρης: Η οδός προς την Μύηση (μέρος 5ον).
12 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ.	Θ. Κατσιρή: Η φιλοσοφία του Κρισναμούρτι.
15 Δευτέρα Κ. ΜΕΛ/ΑΟΣ,	Παν. Αναγνώστη: Αρχαιοελληνική Θεολογία.
16 Τρίτη ΗΛΙΟΣ,	Μαρία Βασιλοπούλου: Η έννοια της προσευχής.
18 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ,	Αγγ. Κατσονράκη: Η ζωή και η διδασκαλία του Γεωργιάδα Βούδα.
22 Δευτέρα Κ. ΜΕΛ/ΑΟΣ,	Α. Κωστοβασίλη: Ο Νόμος του Κάρμα.
23 Τρίτη ΗΛΙΟΣ,	Θ. Καφετζόπουλος: Μυστική Δοξασία.
24 Τετάρτη ΜΠΑΛΑΒΑΤΣΚΥ,	Εργασία στη «Φωνή της Σιγής».
29 Δευτέρα Κ. ΜΕΛ/ΑΟΣ,	Παν. Αναγνώστη: Αρχαιοελληνική Θεολογία.
30 Τρίτη ΗΛΙΟΣ,	Κρ. Ιωαννίδου: Οι Άγγελοι στα ιερά ζείμενα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΤΟΥΣ 1998

Αδριανόπουλου Αντ.:	Οι κατηγορίες των ανθρώπων.	233
»	Η ηθική των Πυθαγορείων.	18
»	Περί των θεών κατά τον Πλάτωνα.	92
»	Λατρεύσατε τη ζωή.	174
Αιβανχόφ Όμραμ:	Η Θεία βοήθεια.	237
»	Οι προηγούμενες ενσαρκώσεις μας.	52
»	Από τις διδασκαλίες του.	73, 155
Αινσάιν Αλβέρτου:	Η αληθινή θρησκευτικότητα.	88
Αισχύλου:	Από τον πόνο βγαίνει η γνώση.	77
Αναγνωστόν Παν.:	Ενας δεκάλογος.	226
»	Η γιορτή του Λευκού Λωτού.	79
Αρχίλοχος:	Να μην πολυτυπάσαι. Ποίημα.	221
Βασιλή Ιωάννη:	Επλησίασα την Αχερουσία.	108
Βασιλοπούλου Μαρία:	Τι είναι η Αγάπη.	10
Βλησίδη Θρ.:	Επιστήμη και φιλοσοφία, θρησκεία και αποχρητισμός.	116
Γαλιράκη Ιωάννη:	Η μετενοούρηση.	96
Γιογκανάτα Π.:	Η υπερβολική θλίψη για το θάνατο.	71
Γράβιγκερ Πέτρον:	Πρόοδος και άνθρωπος.	75
Γρηγοριάδη Κ.:	Ανησυχίες για το μέλλον.	166
Δρακούλη Πλ.:	Επτάλωος λαμπάς.	158
Εμμανουήλ Εμ.:	Η μουσική ως φάρμακο.	146
»	Το ρόδο στην καλλιτεχνία.	121
Ιατρού Μιχαήλ:	Η αρετή.	34
Ιωαννίδη Δημ.:	Το Ασκληπιείο της Επιδαύρου.	99
Καζαντζάκη Ν.:	Γιός του Θεού.	237
Καλλέργη Διδώ:	Ελευσίνα και Ελευσίνια.	37
Καμαρωτάκη Χρ.:	Από τις ινδικές παραδόσεις.	51
»	Ο συμβολισμός του Όφθαλμ.	80
Καμπούρογλου Δ.:	Το σώμα και η ψυχή.	42
Κανελλόπουλου Παν.:	Οι πρωτοπόροι και μάρτυρες της αλήθειας.	56
Καρυδάκη Κ.:	Η ελευθερία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	52
Κατσούλη Δημ.:	Βίος. Ποίημα.	89
Κλεάνθη:	Ύμνος στον Δία.	37

Κρισναμούρτι:	Η σοφία	98
»	Η προσευχή	180
LADELL MACDONALD:	Η υγεία του σώματος και η ψυχή.	211
LOCKE JOHN:	Περί ανεξιθρησκείας.	240
Λασκαράτου Ανδρέα:	Με οδηγούσε η Αλήθεια.	221
Μαβίλη Αορέντσον:	Αθήνη.	72
Μαρή Ιωάννα:	Προγεννητική αγωγή	32
Μιχαηλίδη Σόλ.:	Το μουσικό συναίσθημα.	13
Μπάρακλη Χαρ.:	Αυτοέλεγχος - Αυτοβελτίωση	238
»	Ανθρώπινες τιμές	60
»	Η αρετή, η αγάπη και η ταπείνωση	141
Μπέξαντ Άννα:	Η ευτυχία ή η δυστυχία που σας λάχαι, εξαρτιέται από την ευτυχία ή τη δυστυχία, που εσείς έχετε δώσει στους άλλους.	197
Μπερνιέ Ράντας:	Έργα, όχι λόγια.	138
Νάγον Σπύρον:	Ομιλία.	224
»	Περί του Χριστού	5
Ορφανού Ν.:	Ο Μόισας ως Μύστης και αποκριστής.	135
Ορφέα:	Προσευχή στον Ήλιο.	179
Ουράνη Κώστα:	Ο συνεργάτης.	9
Παλαμά Κωστή:	Ύμνος της ζωής. Ποίημα.	179
»	Ο πιο τωανός ζημιός μου. Ποίημα.	18
»	Ρόδοι μοσχοβόλημα. Ποίημα.	125
»	Πρόσωπα και πράγματα της ποιήσης.	167
Πολέμη Ιωάννη:	Καληνύ. Ποίημα.	228
»	Γη. Ποίημα.	153
Σβάρτσερ Άλμπερτ:	Κάνετε γάτι περισσότερο.	89
Σιβρή Γεωργ.:	Εορτή του Λευκού Λωτού.	84
Σιναίτη Ιωάννη:	Περί προσευχής.	67
Σκιαδαρέση Σπύρον:	Η μουσική αισθητική και η θέση των αρχαίων Ελλήνων.	217
Σπανούδη Σοφία:	Βιογραφικά του Φραντς Λιστ.	36
ΣΠΙ PAMN.:	Ποιος θα μας διδάξει τη σοφία;	159
Στασινόπουλου Μιχαήλ:	Απολογία. Ποίημα.	186
Τερεζό Ραμπεντρανάθ:	Κοντά στους δοκιμαζόμενους.	193
»	Ο γάμος γεννήθηκε από την αγάπη.	129
THOMPSON A.	Ο αόρατος πακοπάτης μου.	29

Χαρίτινη Γιάννη:	Απλότητα και αλήθεια.	1
Διάφορα:	Αλήθεια.	194
»	Βούδας ο Περσολογιμένος.	205
»	Οι παροικίες διδάσκουν.	209
»	Μία επιστολή του Θεόφιλου Καίτη.	216
»	Ο όσιος Σεραφείμ του Σάββα.	228
»	«Ο Χριστός ξαναπαρουσιάζεται». Συνέντευξη με τον συγγραφέα.	244
»	Εργασία και υπακοή.	1
»	Το μήνιμα των Δελφών.	3
»	Λόγοι σοφοί.	23, 188
»	Σύλουανος ο Αθωνίτης: Πολύτιμες αναφορές γενικής και τοπικής εξεργασίας.	26
»	Τι γράφτηκε μετά το θάνατο του Ν. Καζαντζάκη.	43
»	Υποδερμικές πράξεις.	50
»	Η συνείδηση των πράξεων με τους λόγους.	65
»	Από το ημερολόγιο του Τολστόι.	66
»	Ο θάνατος αγαστημένου παλαιού.	70
»	Το παιδί να πεθάνει! Ποίημα.	70
»	Πως εβούρξασαν τα μάτια ενός βασιαντή.	72
»	Το Κάτω (Αιτωπόν).	78
»	Κείμενα του Γκάτι.	88
»	Μην ανεξοιανόνετε τα σχέδιά σας.	90
»	Στην ζωή του ξυραφιού.	102
»	ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ των Ιερών Νηπιτών.	104
»	Ο γάμος του Αμπιερ Σβάνσερ.	132
»	Πορσελάνες και υνιοι του αγίου Φωκράζισου της Ασίης.	153
»	Διδασκαλίες του ονομαστού γεροπόνηου Ποκρυσίου.	170
»	Ένα όραμα του Διονύσιου Σολωμού.	173
»	Πρόσφερε το ένα του γερό σε σπανάκιό του.	181
»	Η ανημετώπιση των εχθρών.	187

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τα Γραφεία του της Θεοσ. Εταιρείας Βουκουρεστίου 25, α' όροφος Κωδ. 106 71, είναι ανοικτά κάθε μέρα από 10.30 - 1, εκτός Σαββάτου και Κυριακής.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ-ΔΩΡΕΕΣ

Παρακαλούμε όπως αποστείλετε με ταχυδρομική επιταγή προς: Περιοδικόν "Ι Λ Ι Σ Ο Σ", ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 25, 106 71, Αθήνα. Επίσης αποστέλλετε με τραπεζική επιταγή μόνον εις: Θεοσοφική Εταιρεία, Βουκουρεστίου 25, 106 71, Αθήνα.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ

Ζάκυνθος: Παν. Βλαχόπουλος
Βόλος: Γ. Κουκουβίνος
Ηράκλειο: Μ. Λασηθιωτάκη
Ιωάννινα: Ελευθ. Τζομάκας
Κέρκυρα: Κάρολος Αγιούς
Λαμία: Γ. Μουτάφης
Λάρισα: Ισ. Φελλούς
Ναύπλιο: Χαρ. Μπάρακλης
Πάτρα: Αθ. Κοντοσάκης
Ρόδος: Αντ. Βεργωτής
Σύρος: Π. Ζαραφωνίτης
Χαλκίδα: Δημ. Δημαρέλος
Χανιά: Εμμ. Νοδαράκης
Κύπρος:
Αθαν. Παπαδόπουλος
Λ. Γρ. Ανξεντίου 29
Μέγαρο Δίπα 456
Τ. Τ. 6021, Λάρισα
Τηλ. 04654511 (Ουζιάς)

Στοιχειοθεσία Εκτύπωση & βιβλιοδεσία:

ΤυποΚίνηση Α. Αλεξοπούλου
Σόλωνος 36, Κολωνάκι Αθήνα 106 73
Τηλ. & Fax: 36 36 969 & 57 26 760

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΡΟΔΟΣΤΑΥΡΟΥΣ FRANZ HARTMANN

Ο Φραντς Χάρτμανν γεννήθηκε στο Ντόνανμπερτ της Γερμανίας το 1838 και σπούδασε το 1860 Φαρμακολογία στο Μόναχο. Η γεμάτη από φιλοσοφικές ανησυχίες εσωτερική του περιπλάνηση τον οδήγησε -μετά από πολλές εσωτερικές έρευνες- στο Αντυάρ των Ινδιών, όπου μέχρι και σήμερα βρίσκεται η έδρα της Θεοσοφικής Εταιρίας. Συνεργάστηκε στενά με την Μπλαβάτσκι και τον Όλκοττ και έλαβε τουλάχιστον 10 επιστολές από τους Διδασκάλους της Μεγάλης Λευκής Αδελφότητας, Μορύα και Κουτ-Χουμί, οι οποίες δημοσιεύτηκαν στο "Collected Writings of H.P. Blavatsky" .

Το 1885 επέστρεψε στην Ευρώπη και ίδρυσε -μεταξύ άλλων- την Θεοσοφική Εταιρία της Γερμανίας και μία αυστηρά μυστική Ροδοσταυρική οργάνωση στην Ελβετία. Η διδασκαλία της οργάνωσης αυτής βρίσκεται μέσα σε αυτό το βιβλίο.

Το "Αναζητώντας τους Ροδόσταυρους" παρουσιάζει την διδασκαλία των Ροδόσταύρων με ένα πολύ ευχάριστο και εύληπτο τρόπο. "Η μεγάλη πλειονότητα των ανθρώπων" αναφέρει το βιβλίο, "πνίγει την φωνή της Λογικής στην δίνη της θεωρητικής-διανοητικής δύναμης. Για να μην υποφέρει η ματαιοδοξία τους, αφήνουν το Πνεύμα να λιμοκτονεί. Προτιμούν, αντί να σταυρωθούν και να αναστηθούν σε μία αθάνατη ζωή, να δέχονται τις πληγές αυτής της αλυσίδας. Παύουν να εκτιμούν την αξία της ελευθερίας και συνηθίζοντας της αλυσίδες της διανοητικής και ηθικής σκλαβιάς τους, τις αγαπούν και τις επιβάλλουν και στους άλλους". Το βιβλίο αυτό απευθύνεται, ακριβώς σε εκείνους που θέλουν να ξεφύγουν από αυτά τα δεσμά του εξωτερικού κόσμου τα οποία στο τέλος γίνονται εσωτερικά και μας αλυσοδένουν ολόκληρους.

Ο Πλωτίνος είναι ο βασικός οδηγός του Ροδοσταυρικού συστήματος, το οποίο απευθύνεται σε εκείνους που επιθυμούν να μετατρέψουν τα κατώτερα "μέταλλα" της ψυχής τους σε καθαρό χρυσάφι της πνευματικότητας, κατευθύνοντας τις δυνάμεις τους προς το εσωτερικό κέντρο της υπάρξεώς τους, όπου και θα συναντηθούν με τον Θεό της Καρδιάς τους.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ

Ταχυδρομική Διεύθυνση: Τ.Θ. 51 134.145 10 Κηφισιά
Τηλέφωνο: (01) 85.63.591 Fax: (01) 62.50.513

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗ Ή ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΜΕ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ
(χωρίς έξοδα αποστολής για παραγγελίες συνολικής αξίας άνω των 9.000 δρχ.)

☐ ΜΕΤΕΝΣΑΡΚΩΣΗ (Παπύς).....	2.200
☐ Η ΖΩΗ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ (Άννυ Μπέζαντ).....	1.700
☐ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ Α' (Ροζέρ ντε Πέν).....	2.400
☐ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ Β' (Ροζέρ ντε Πέν).....	2.700
☐ Η ΑΝΩΝΥΜΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ (Στέργου Χρούση).....	2.500
☐ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΕΣ ΔΡΥΙΔΩΝ (Υβ Μπερτού).....	1.600
☐ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΥ (Λεντμπίτερ).....	2.900
☐ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΟΣ ΜΑΘΗΤΟΥ (Όσβαλντ Βίρτ).....	3.600
☐ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΟΣ ΕΤΑΙΡΟΥ (Όσβαλντ Βίρτ).....	3.500
☐ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ (Όσβαλντ Βίρτ).....	4.700
☐ ΤΟ ΜΕΓΑ ΑΠΟΡΡΗΤΟ Α' (Η Βασιλική τέχνη) (Ελ.Λεβί).....	1.600
☐ ΤΟ ΜΕΓΑ ΑΠΟΡΡΗΤΟ Β' (Τα Μυστήρια των Ιεροφαντών) (Ελ.Λεβί).....	2.500
☐ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΣΟΦΩΝ (Ελιφάς Λεβί).....	1.800
☐ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΚΡΥΦΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ (Παπύς).....	4.600
☐ ΠΩΣ ΘΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΒΑΣΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ (Παπύς).....	1.100
☐ Ο ΠΑΡΑΚΕΛΣΟΣ ΚΑΙ Η ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ (Φρ. Χάρτμαν).....	3.200
☐ ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΡΟΔΟΣΤΑΥΡΟΥΣ (Φράντς Χάρτμαν).....	2.000
☐ ΑΥΤΟΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΥΚΛΟΥΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ (Χ.Σ.Λιούις).....	2.500
☐ Η ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ (Χ.Σ.Λιούις).....	3.200
☐ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ ΑΠΟ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (Μάνυ Τσίλαρ).....	1.700
☐ ΕΣΣΕ ΗΜΟ (Λουί Κλώντ ντε Σαιν Μαρτέν).....	1.000
☐ Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ (Ε. Π. Μπλαβάτσκι).....	1.300
☐ Ο ΘΡΥΛΟΣ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΜΑΓΟΥ (Χένρυ Βαν Ντάικ).....	900
☐ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΒΟΥΔΔΙΣΜΟΣ (Α.Σίννετ).....	3.000
☐ ΜΕΓΑ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΓΓΛΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ	15.000
☐ ΡΟΔΟΣΤΑΥΡΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΟΥ ΕΡΜΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΛΧΗΜΕΙΑΣ (Με κουτί συσκευασίας)	2.650

Κόψτε (ή καλύτερα φωτοτυπήστε αυτή τη σελίδα) και ταχυδρομείστε την συμπληρωμένη με τα στοιχεία σας και τα βιβλία που επιθυμείτε. Μπορείτε επίσης να την στείλετε με fax ή απλά να μας τηλεφωνήσετε. (II 234)

Όνοματεπώνυμο.....

Οδός.....Αρ.....

Πόλη.....Τ.Κ.....Τηλέφωνο.....

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ

Ταχυδρομική Διεύθυνση : Τ.Θ. 51134, 145 10 Κηφισιά

Τηλ.: 01-8563 591, Fax: 01-6250 513